

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ВІДДІЛ**

**ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ
В УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

**ТЕЗИ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
УНІВЕРСИТЕТУ**

(29–30 листопада 2022 року)

Харків 2022

Редакційна колегія:

Панченко В. В. (відп. редактор), Індик Н. В.,
Соломніков І. В., Колісник К. Е., Дудін О. А.,
Куценко М. Ю., Змій С. О., Устенко О. В.

*Канд. техн. наук, доцент, проректор з
науково-педагогічної роботи*

В. В. Панченко

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМБІНОВАНОГО ДИСТАНЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Запровадження воєнного стану в Україні у зв'язку з агресією російської федерації, а також систематичні обстріли критично важливої енергетичної інфраструктури негативним чином впливають на якість вищої освіти. Українське суспільство та освіта зокрема проходять важке випробування на міцність та здатність відновлюватись і розвиватись, незважаючи на важкі реалії сьогодення.

Перехід до дистанційного формату навчання в Українському державному університеті залізничного транспорту з початком війни не став для академічної та студентської спільноти надважким випробуванням, адже під час пандемії COVID-19 науково-педагогічні працівники та здобувачі вищої освіти отримали повноцінний досвід використання інструментів та методик дистанційного навчання. Було розроблено сотні дистанційних навчальних курсів та тисячі тестових питань, створено міцний освітній фундамент на майбутнє. Однак із початком воєнних дій виникла потреба переглянути сформований підхід до дистанційного навчання з метою забезпечення рівноцінного доступу до освітніх послуг здобувачів освіти незалежно від їх технічних можливостей та місця перебування.

У сучасних умовах важливим питанням є побудова дійсно гнучкої системи університетської освіти, здатної швидко реагувати на зовнішні та внутрішні виклики, зменшуючи при цьому негативний вплив на перебіг та якість освітнього процесу.

Комбінований дистанційний освітній процес [1, 2], який поєднує в собі взаємозамінні, різнопланові елементи синхронного та асинхронного навчання з використанням широкого спектру засобів для комунікації каналом «студент-викладач», може стати відповіддю на жорсткі виклики сьогодення.

Повноцінна реалізація такого процесу вимагає відповідних умінь та навичок від науково-педагогічних працівників, які є укладачами дистанційних курсів. Йдеться про застосування тих інструментів, методик та засобів дистанційного навчання, до яких мають доступ здобувачі освіти академічної групи, в якій викладається навчальний курс та пом'якшення, за можливості, системи дедлайнів для студентів.

Зважаючи на стрімку зміну ситуації в країні, критично важливим є постійний контакт між викладачем та студентом через месенджери, соціальні мережі, електронну пошту та мобільний зв'язок з метою постійного моніторингу місця перебування студента та з'ясування ситуації щодо доступу до засобів дистанційного навчання.

Реалізація цього підходу вимагає наполегливої праці адміністрації Університету, Центру забезпечення якості вищої освіти в контексті постійного розвитку цифрової компетентності викладачів, підвищення їхньої професійної кваліфікації як провайдерів якісної вищої освіти.

1. Мусійовська О. Ф. Проблеми впровадження комбінованого навчання у вищій школі України. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em7/content/08mofshu.htm> (дата звернення: 16.10.2022)

2. Collis B., Moonen J. Flexible learning in a digital world: experiences and expectations. London : Kogan Page Limited, 2001. 231 p.

СЕКЦІЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ЦЕНТРУ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ

*Канд. філол. наук, доцент, завідувачка
кафедри історії та мовознавства*

Л. М. Близнюк

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Заклади освіти України, як і всі сфери життя нашого суспільства, зазнали суворих змін в умовах воєнного стану. Велика кількість учасників освітнього процесу – студентів та викладачів, співробітників різних сфер діяльності вишів – була змушена евакуюватися в межах України або за її кордон. Крім того, певна частина самих будівель навчальних закладів була повністю або частково знищена, зокрема, в Харкові. Ця ситуація, безперечно, спонукала до пошуку різних форм і методів організації навчального процесу.

Міністерство освіти і науки України, даючи роз'яснення щодо діяльності навчальних закладів під час воєнного стану, наголошує: надання освітніх послуг має проводитися у встановлених обсягах, відповідно до визначених освітніх програм і планів, а також здатності швидкого відновлення освітнього процесу [1].

Навчальний курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)» в Українському державному університеті залізничного транспорту складається виключно з практичних занять: студенти обов'язково виконують завдання для самостійного виконання з подальшим аналізом такої роботи. Дистанційно, ще за часів карантину за Ковід-19, така форма занять була ефективно втілена в дистанційному форматі. Але, враховуючи перебування багатьох учасників навчального процесу на територіях, тимчасово окупованих або таких, де відбуваються активні бойові дії, неможливо зібрати в Zoom-конференції повноцінну групу. Також це ускладнює активну онлайн-роботу всіх членів групи. Для подолання такої проблеми було вирішено створити вайбер-групи студентів та викладача з одночасним пофайловим викладенням як теорії, так і практичних завдань, що виконуються студентами. Як свідчить практика, такий режим працює більш безперебійно (зрозуміло, за наявності мобільного зв'язку), ніж відеоконференції. Такі вайбер-групи були створені виключно для тих студентів, яким бути присутніми, мати зв'язок на відеоконференціях стало. Звичайно такий формат роботи дещо ускладнив діяльність викладача, але, враховуючи ситуацію воєнного стану, підготовку та проведення модульного контролю, інших видів роботи зі студентами, це стало кращим вирішенням проблеми. В умовах продовження воєнного стану в країні, маючи певний досвід

проведення практичних занять, вважаю за доцільне використовувати в дистанційному навчальному процесі вказаний формат.

1. Освітній омбудсмен України 11.04.2022 р. URL: <https://eo.gov.ua/osvita-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/04/11/>

*Старший викладач кафедри
історії та мовознавства Н. М. Нос
Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)*

ОСВІТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: РЕАЛІЗАЦІЯ МЕТОДІВ, ФОРМ І ВИДІВ НАВЧАННЯ

Навчальний процес з огляду на постійну зміну сучасних реалій життя зазнає змін та корегувань і вдосконалень. Перехід на дистанційну форму навчання, пошук нових форм та методів, онлайн-платформ для забезпечення якості вищої освіти під час пандемії коронавірусу, нових способів подачі навчального матеріалу в умовах воєнного стану – це нові виклики для усіх педагогів.

Проведення практичних занять з української мови (за професійним спрямуванням) в реаліях війни потребує застосування таких методів навчання як:

- словесні (розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, диспут);
- наочні (ілюстрація, демонстрація);
- практичні (вправи, реферати, практичні роботи) [3, 19].

Особливу увагу слід приділити методам пізнавальної діяльності. Під час воєнного стану в країні увага студентів на онлайн-заняттях може бути розсереджена на різні фактори: нове, ще незвичне середовище, повітряну тривогу, вибухи, повідомлення про небезпеку і т. д. Також нинішня ситуація, здебільшого це ситуація стресу, могла позначитись на здатності студентів засвоювати матеріал. Тому в таких умовах бажано спочатку подати студентам готову інформацію за допомогою розповіді, пояснення, наочності, а потім в процесі заняття додавати елементи інших методів. Необхідно також заздалегідь обговорити зі студентами можливі форми асинхронного навчання та консультацій, тому що не у всіх учасників навчального процесу може бути можливість регулярно відвідувати заняття в Zoom.

На заняттях важливу роль відіграє атмосфера довіри між викладачем та студентами, психологічного комфорту та психологічної підтримки. Врівноваженість та спокійний стан викладача – це шлях до рівноваги студентів, а невеличкі діалоги та жарти під час заняття знижують тривожність і встановлюють комфорт [1, с. 431].

Якщо казати про так зване підлаштування способів та методів навчання до сучасних реалій життя, то, мабуть, зараз саме той час, коли самостійна

робота студентів має бути зведена до мінімуму і більша частина матеріалу подаватися безпосередньо на практичних заняттях.

Отже, «за своїм змістом, формами і методами освіта не є незмінним, закостенілим феноменом, адже вона весь час реагує на нові цивілізаційні виклики, суспільні реалії, враховує тенденції, перспективи розвитку людства, національного буття народу» [2, с. 8].

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підруч. для студ., аспірантів та молодих викл. вузів. Київ: Либідь, 1998. 557 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав., 2004. 352 с.
3. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Академвидав., 2006. 354 с.

*Канд. істор. наук, доцент кафедри
історії та мовознавства
К. Е. Колесник*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Початок воєнних дій на території України 24 лютого 2022 року завдав значної шкоди організації навчального та виховного процесу в університеті. Керуючись Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року за № 64/2022 [1] та враховуючи лист МОН України «Про організацію освітнього процесу» від 25.02.2022 р. за № 1/3277-22 [2] був прийнятий Наказ ректора від 25 лютого 2022 р. № 25 «Про зміни в організації освітнього процесу в II семестрі», згідно з яким були впроваджені вимушені канікули для учасників освітнього процесу [3]. З 1 квітня 2022 року навчальний процес в університеті був відновлений. Враховуючи особливості воєнного стану і з метою створення безпечного освітнього середовища, навчальний процес проводився повністю в дистанційному форматі.

Відповідно, виховна робота також була повністю переведена в дистанційний формат. З метою інформування студентів про правильне і безпечне поведіння в умовах воєнного стану на сайті університету було розміщено ряд інформаційних матеріалів. В травні 2022 року в дистанційному форматі було проведено зустріч зі студентами фахівця з цивільного захисту Гавази А. О. на тему «Поведіння з вибухонебезпечними предметами».

Внаслідок тривалих вимушених канікул ряд виховних заходів в університеті було скасовано. Навіть відновлення навчального процесу не дало змоги повною мірою виконати план проведення виховної роботи в університеті. Були повністю скасовані виховні розважальні заходи, такі як святковий концерт

до Міжнародного жіночого дня, конкурс «Міс Університет», фізкультурно-спортивне свято «День здоров'я» тощо.

Натомість основна увага була зосереджена на організації патріотичного виховання студентів. Продовжили свою роботу дискусійний клуб університету, студентські наукові гуртки, такі як історичний, мовознавчий, філософський тощо. В дистанційному форматі було проведено заходи, присвячені дню пам'яті жертв Чорнобильської катастрофи, Дню перемоги та Дню Пам'яті та примирення, 400-й річниці з дня смерті гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного, 450-й річниці з дня заснування реєстрового козацтва та інші.

Враховуючи досвід проведення виховної роботи в університеті в умовах воєнного стану та керуючись Листом МОН № 1/9105-22 від 10.08.22 року «Щодо організації виховного процесу в закладах освіти у 2022/2023 н. р.» [4] приходимо до висновків, що в 2022–2023 навчальному році виховну роботу в УкрДУЗТ необхідно проводити в дистанційному режимі, і особливу увагу слід приділити патріотичному вихованню студентів та наданню психологічної підтримки учасникам освітнього процесу.

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України №64/2022 від 24 лютого 2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.

2. Про організацію освітнього процесу: лист МОН України № 1/3277-22 від 25.02.2022 р. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/86140/.

3. Про зміни в організації освітнього процесу в II семестрі 2021/2022 навчального року: наказ ректора від 25 лютого 2022 р. № 25. URL: <https://kart.edu.ua/novini/pro-zmini-v-organizacii-osvitnogo-procesu-v-ii-semestri-2021-2022-navchalnogo-roku>.

4. Щодо організації виховного процесу в закладах освіти у 2022/2023 н. р.: лист МОН України № 1/9105-22 від 10.08.22 року. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/87090/.

*Канд. істор. наук, доцент кафедри
історії та мовознавства
І. А. Сніжко*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Якісна вища освіта – це не тільки ґрунтовні фахові знання, а й виховання справжніх громадян, патріотів своєї країни, що набуває особливої актуальності в умовах воєнного часу. Дуже важливою в патріотичному вихованні є емоційна складова: розповіді конкретних людей про події, учасниками яких вони були, створюють уявний ефект присутності, впливаючи на почуття. Як приклад – дві розповіді між якими 80 років, те ж саме місце – Ізюмщина, той же біль та відчай. І та ж причина – ворожий напад із заходу чи зі сходу – для загарбання території та знищення населення. За рядками спогадів – долі конкретних людей: відомого археолога-краєзнавця Миколи Вікентійовича Сібільова та шкільної вчительки Ірини Володимирівни Восьмерик.

У фондах Харківського історичного музею зберігається остання стаття М. В. Сібільова, написана ним у 1943 р. для стіннівки Академії наук в м. Уфа. На 14 аркушах невеличкого альбому - сумна і зворушлива розповідь про евакуацію експонатів Ізюмського музею. Йому з дружиною довелося кілька разів переходити лінію фронту, повертатися до окупованого Ізюму і, найжахливіше, бачити розграбований музей, який створили та якому віддали 15 років життя. М. В. Сібільов пише, що коли в місто увійшли ворожі війська, то одразу ж почали грабувати: «Група солдатів вдерлась в моє приміщення. Вони забрали все, що кидалось їм у вічі: мій піджачний костюм, пальто, черевики, мою й дружини білизну, чайні ложки, компас, рулетку і нарешті ні на що, здається, не потрібний кронциркуль». Він пише: «Місто люто голодувало, люди вмирали, як мухи». М. В. Сібільову вдалося доправити до Уфи частину експонатів Ізюмського музею, та його бажання «бачити кінець війни, бачити рідну країну вільною і квітучою» не здійснилося.

Здавалося неможливим повторення жахів війни в цивілізованому 21 столітті, та зранку 24 лютого наш світ розлетівся на друзки.

Ірина Восьмерик, ізюмська вчителька, мешканка села Кам'янка, якій, на щастя, вдалося евакуюватися, щиро та емоційно розповіла про своє життя в окупації, сусідів, які не хотіли виїжджати та «металевий дощ». Події 80-річної давнини повторилися в більш жорсткому варіанті. «Кому потрібна наша Кам'янка, кому потрібен цей Ізюм, в нас же немає нічого вартісного: ні військових об'єктів, нічого» - говорили односельці. З 3 березня почалось пекло, та ніхто не збирався тікати – у всіх домашні тварини, худоба «сиділи до останнього: без хати, без сараю, без кухні, але поруч із коровами, телятами, свинями. Розбомблено все, а дядя Слава залишився в обнімку з пораненою коровою і собакою». Ірина згадує, що «сиділи в погребі плакали і молилися». 8 березня над її хатою розірвалася російська касета. «Я не зрозуміла, що то було, чую якийсь металевий дощ. Буває, що рясно падає град, а це ніби падає дощ з якихось уламків. У цей момент ти ні про що не думаєш, ти просто гепаєшся з переляку лобом об землю і повзеш рачки до погреба». Майже суцільні обстріли тривали по 20-22 години на добу.

«Люди тікали в чому були - в калошах, тапочках, халаті. Понад Дінцем пішки, на велосипеді, машиною, хоча траса прострілювалася. Більшість лежачих паралізованих залишилися, ми знаємо приблизно, скільки померло і хто помер». Сусід, що виїхав пізніше, розповів як росіяни кидали гранати у погреби під час зачистки, було багато трупів по селу – і людей, і худоби.

Патріотичне виховання – не тільки пафосні слова, дуже важливою є здатність співчувати, бо саме вона вчить людину залишатись людиною, що вкрай необхідно в наші страшні часи.

1. Науковий архів Інституту археології, фонд М. В. Сібільова, ф. 4, № 34.

2. Солодовнік М., Гребінник Д., Сметана М. «Плакали і молилися». Вчителька з Кам'янки на Харківщині — про авіаудари РФ та «металевий дощ» / Суспільне. Новини. URL: <https://suspilne.media/251479-plakali-i-molilisa-vcitelka-z-kamanki-na-harkivsini-pro-aviaudari-rf-ta-metalevij-dos/>.

3. Фонди Харківського історичного музею, НДФ №3346.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ, ДОСВІД УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Сучасні реалії життя змінилися для всіх нас із приходом війни до нашої країни. Війна змінила життя всіх людей України, змінила весь устрій нашого світу. Наше рідне місто Харків зустріло ворога першим і ось уже майже сім місяців залишається недоступним для ворога, зазнає обстрілів та терору російських загарбників. Але незважаючи на такий тяжкий стан справ у місті, люди продовжують вчитися і працювати. Якісна освіта стала першим завданням і метою багатьох тисяч викладачів по всій країні.

Професорсько-викладацький склад університету залізничного транспорту прикладає величезні зусилля, самовдосконалюється і навчається щодня для того, щоб дати можливість своїм студентам здобути якісну вищу освіту всупереч усьому, всупереч неможливості вчитися у стаціонарі, всупереч періодичній відсутності електроенергії та інтернету, всупереч зрештою війні, яка палає у нашому місті особливо гаряче та небезпечно.

Проведення лекцій та практичних робіт в онлайні стала практично єдиною можливістю для багатьох абітурієнтів здобути вищу освіту зараз. Ситуація в країні підштовхнула викладачів нашого закладу вищої освіти до більш ґрунтового застосування відеозанять. Лекційне або практичне заняття записується на відео і зберігається на гугл-диску, в системі Мудл розміщується посилання на це відео і таким чином студенти, які не змогли бути присутніми на занятті через відсутність електроенергії або інтернету, зможуть переглянути і отримати всю необхідну інформацію, переглянувши відеозаняття або лекції. Це дуже корисна та ефективна практика, яка добре зарекомендувала себе у сучасних умовах навчання. Продовжує використовуватися система Мудл, яка є дуже зручним інструментом як для проведення різноманітних видів контролю (поточного, модульного і т. ін.), так і є інструментом презентації нового матеріалу та додаткової інформації з навчальних тем. Усі заходи, які було заплановано на друге півріччя 2021/2022 навчального року, було проведено в онлайн-режимі, успішно пройшов набір абітурієнтів на 2022/2023 навчальний рік. Щодня викладачами УкрДУЗТ створюються нові програми, курси, бази, завдання для теперішніх та майбутніх абітурієнтів.

Це яскраво демонструє той факт, що університет залізничного транспорту в особі його професійно-викладацького складу може дати своїм студентам якісну вищу освіту.

*Канд. істор. наук, старший викладач
кафедри історії та мовознавства
К. А. Єремєєва*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ФІЛЬМУВАННЯ ЯК ЗАСІБ САМОВИРАЖЕННЯ ТА ВИВЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН (ПРОЄКТ РЕТОРІА)

Вивчення студентами суспільно-політичних дисциплін допомагає їхній соціалізації, розвитку особистісних компетентностей. Але гуманітарна освіта завжди актуалізує перегляд ідентичностей, історичні образи та травматичну пам'ять. Це все пов'язано також з конфліктами минулого та сучасності. Саме тому історія, політологія, соціологія, філософія та інші дисципліни є приводом для саморефлексії, самопрезентації та вдосконалення навичок вести суспільний діалог. Сьогодні це відбувається часто не через прямий контакт учасників діалогу, а на таких платформах, як соціальні мережі, а інструментом є тільки усний чи письмовий текст, а творення візуальних образів: мемів, відео тощо. Тому необхідно звертати увагу на досвід викладання гуманітарних дисциплін в університетах світу, в яких студенти отримують як завдання зняти власний фільм. Такі практики стають спільними проєктами викладачів та студентів. Результати цих проєктів можна знайти на спеціалізованих сайтах, метою яких є заохочення до діалогу, самопрезентації представників різних культур, людей з різним досвідом та історичним бекграундом. Одним з таких проєктів є масштабний міжнародний проєкт РЕТОРІА.

РЕТОРІА – це проєкт, який отримав фінансування від Європейського Союзу та залучив до роботи представників таких інституцій, як: Левенський католицький університет (Бельгія), Відкритий університет (Мілтон-Кейс, Велика Британія), Інститут європейської історії ім. Лейбніца (Майнц), університети Варшави, Тарту, Гельсінкі та Гранаді. Учасники проєкту надають можливість своїм студентам знімати аматорські документальні фільми про їхню релігію, релігійне оточення їхніх країн, культуру. Проєкт спрямований на розвиток релігійної толерантності та мірному співіснуванню представників багатьох релігій в сучасному секулярному суспільстві. Проєкт цікавий тим, що молоді автори відео беруть під свій контроль творення цього інформаційного продукту: від брейншторму до фінального монтажу відео та отримання фідбеку. Студенти збираються в групи, які починають обговорювати ідеї для майбутнього відео. Міжкультурний діалог починається вже на цьому етапі. Викладачі виступають в ролі фасилітаторів та консультантів. Студенти мають розробити сценарій для короткого відео, в якому вони розповідають про свою релігію, свій досвід, емоції. При цьому європейські університети намагаються зробити групи етнічно та культурно різноманітними, щоб відео також відображало культурний діалог. Фільмування стає колективною творчістю, адже інші студенти можуть долучатись до редагування відео та обговорення.

Для того щоб фільмування мало теоретичну основу, викладачі супроводжують процес практичними заняттями та мінілекціями, в яких знайомлять студентів з історією релігій, аналізують різноманітні дискурси, в яких обговорюється релігія (Youtube-канали, виступи політиків, шкільні підручники, експонати музеїв тощо), знайомляться з випадками урегулювання релігійних протиріч. Це показує попередній вдалий (а інколи й не дуже) досвід співжиття представників різних релігій та культур.

Можна вважати проєкт RETOPIA одним з вдалих проявів студентоцентричного підходу в освіті, а також яскравим прикладом успішної кооперації держави, освітніх інституцій, викладачів та студентів. Адже цей проєкт не тільки сприяє суспільному діалогу, сприяє розвитку креативності у студентів, навичок командної роботи та проєкт-менеджменту, а й привертає увагу громадськості до питань культурного та релігійного розмаїття. Результати проєкту є на офіційному сайті RETOPIA (<https://retopia.eu/s/start/page/home>), з якими може ознайомитись кожен. Це забезпечує прозорість результатів. Крім того, будь-яка молода людина може зняти свій документальний фільм та відправити його організаторам проєкту, що сприяє залученню до обговорення релігійного розмаїття більшої аудиторії. Учасники проєкту також організують вебінари та конференції, демонструючи різні рівні освітньої кооперації: від задоволення освітніх потреб студентів до обговорення співіснування представників різних релігій на високому академічному рівні.

Природно, що розвиток креативності у студентів має відбуватись шляхом вироблення ними власного інтелектуального продукту, за посередництвом викладачів та залучення до обговорення результатів широкої аудиторії. Крім того, варто стимулювати студентів транслювати свій власний досвід та думку. Звісно, виникають одразу питання: який відсоток студентів може долучатись до виконання таких проєктів? Які ресурси необхідні для створення дійсно якісного інтелектуального продукту та чи вписуються такі практики до існуючих робочих програм з гуманітарних дисциплін в Україні?

*Канд. філол. наук, доцент кафедри
іноземних мов В. Ф. Антонова*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ВИКЛИКИ ТА НЕДОЛІКИ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Досвід організації дистанційної форми навчання, отриманий протягом минулого та позаминулого року під час ковід-карантину, сприяв швидкому адаптуванню української освітньої системи до нових реалій війни.

Вища освіта намагається залучити майбутніх студентів до навчального процесу у закладах вищої освіти, значно спростивши формат вступної компанії.

НМТ замість ЗНО. Уперше з моменту заснування ЗНО зазнало значних змін. Замість нього цього року вступники склали національний мультипредметний тест (НМТ), або спрощене ЗНО. Тестування відбувалося в липні, містило 60 завдань, з якими треба було впоратися за 120 хвилин. Тест складався із завдань з української мови, математики та історії. Щоб вступити до ЗВО, абітурієнтам треба було написати мотиваційний лист.

У цілому дистанційна освіта має стати більш інтерактивною, захопливою і такою, що спонукає до поглиблення знань, щоб забезпечити українським абітурієнтам конкурентні переваги на глобальній освітній арені.

Окрім певних проблем, таких як часткова або повна відсутність інтернету, різні часові пояси для студентів, які перебувають за кордоном, у викладачів та студентів можуть виникати проблеми, пов'язані з психічним здоров'ям: підвищення тривожності, депресію, стрес, страх. Усі ці фактори треба брати до уваги під час організації освітнього процесу під час війни.

*Старший викладач кафедри
іноземних мов О. А. Дзюба*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

БЕЗПЕРЕВНЕ, ЯКІСНЕ ВИКЛАДАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Лютий 2022 року в Україні змінив не лише життя українців загалом, а також можливість здобувати освіту у закладах вищої освіти у стінах самих університетів. Харків – одне з тих міст, які постійно зазнають атак і задля безпеки життя студентів було ухвалено рішення вести навчальний процес онлайн. Український державний університет залізничного транспорту (УкрДУЗТ) не є виключенням. Крім того багато студентів вимушені були покинути країну, що ускладнює їм можливість бути присутніми на заняттях. Отже, не зважаючи на це, отримання освіти має залишатися для кожного студента досяжним та якісним.

Майже два роки тому всією планетою прокотилася пандемія, всім відома як COVID 19. Ця хвороба змусила українську освіту перейти на інший рівень викладання, який раніше майже не використовувався в нашій країні – онлайн освіта. Завдяки цьому викладачі освоїли та вдало застосовували нові платформи по онлайн освіті, яка зараз у період війни є однією із основних форм викладання в Українському державному університеті залізничного транспорту.

Онлайн освіта в УкрДУЗТ буде тривати доки не буде можливість безпечно повернутися студентам за парти університету, а тому відвідування викладачами різних освітніх онлайн семінарів-тренінгів, вебінарів, воркшопів дасть можливість викладачам зробити їхні лекції та практичні завдання цікавішими та більш якісними. Звичайно треба пам'ятати, що студенти – це молоді таланти, які з завзяттям приймають участь у різних онлайн наукових конференціях та проєктах, тому, приймаючи у них участь, студенти

відкривають для себе щось нове, що підіймає їхню освіту на інший, більш високий рівень. До того ж застосування на парах різноманітних онлайн-інструментів для графічного дизайну таких як «Canva», «Jamboard» та інших дасть можливість покращити та забезпечити якісну вищу освіту в умовах воєнного стану.

*Канд. філол. наук, доцент кафедри
іноземних мов С. М. Донець*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ВЗАЄМОДІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ

Хоча пандемія коронавірусу все ще є актуальною проблемою в світі, в Україні наразі основною перешкодою для навчання є військовий стан. В сучасних умовах, коли українці змушені навчатися онлайн через війну, досвід університета, отриманий в часи пандемії, варто адаптувати до нових умов.

Дистанційне навчання залишалось основною формою отримання знань протягом більш ніж двох років пандемії COVID-19. Співпраця та механізми взаємодії між учасниками освітнього процесу стали більш налагодженими, а технічний потенціал вузів більш розвинутим.

У зв'язку з вимогами COVID-19 та викликами складної політичної ситуації лекційні та практичні заняття у країні проводилися в форматі ZOOM-конференцій, усі необхідні для навчання теоретичні матеріали та практичні завдання студентів здійснювались на платформі MOODLE.

Взаємодія університетів постійно розширюється завдяки новим формам кооперації (Zoom, Microsoft Teams, Skype тощо), ефективність комунікації між ЗВО покращується. У рамках реалізації програми академічної мобільності кафедра іноземних мов має плідні зв'язки з кафедрами іноземних мов Харкова, України та зарубіжжя, а саме: Азербайджанського технічного університету, Сілезького політехнічного університету, Міжнародного університету АЛА-ТОО, Osh Technological University та University of Bihać, Ерфуртського університету, Belgian Education Council, ISMA University of Applied Sciences (Литва) та інших вузів (стажування, наукові та методичні конференції, семінари для викладачів, студентські міжнародні проекти та ін.).

Зараз університети, які розташовані в різних містах України та інших країнах, проводять сумісні заходи. Так, кафедра іноземних мов ініціювала міжнародний проєкт *"Students Go Global"*, учасниками якого є студенти та викладачі чотирьох вузів-партнерів, а саме: Українського Державного університету залізничного транспорту, Сілезького політехнічного університету, Міжнародного університету АЛА-ТОО та Університету Біхач. У межах проєкту студенти цих університетів проводять спільне групове дослідження за заданою темою, а викладачі кафедри організують та координують робочі групи. В минулому семестрі студенти обмінялися досвідом за загальною темою *"City of*

the Future". Кожна робоча група подала презентацію свого рідного міста за однією з запропонованих тем, пов'язаних з сучасними урбаністичними проблемами. Учасники отримали міжнародні сертифікати. Така форма взаємодії та підтримка з боку європейської студентської спільноти мали важливе практичне та психологічне значення.

*Викладач кафедри іноземних мов
К. В. Зроднікова*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ОСВІТА ЯК БЕЗПЕЧНИЙ ЕМОЦІЙНИЙ ПРОСТІР

Найуразливішою категорією населення до суспільних потрясінь є діти і підлітки. Особливо небезпечними є психотравми, що руйнують уявлення дитини про життя, його цінності та ідеали. Дітей позбавили стабільності, безпеки, друзів, родини, дому та надії на майбутнє. Багато людей були вимушені залишити свої домівки, багато хто переміщені всередині України та в сусідніх країнах.

Повернення дітей до навчання є критично важливим кроком у відновленні більш-менш нормального життя. Освіта є фундаментальною для студентів під час війни. З початком російського вторгнення в Україну одним із важливих пріоритетів у діяльності закладів освіти усіх рівней є забезпечення психологічної стійкості учасників освітнього процесу. Війна в Україні стала стресом для усіх учасників освітнього процесу. Школи та інші місця, які дозволяють дітям навчатися, забезпечують як освіту, так і важливе відчуття структури та безпеки, безпечний емоційний простір учням та студентам. Більш того, я вважаю, що цей безпечний емоційний простір стосується також і викладачів. Крім того, освіта може бути відправною точкою для надання інших критично важливих послуг, включаючи психосоціальну підтримку, яка може допомогти підліткам налагодити своє життя, жити в мирі із самим собою та з іншими, вступати у взаємостосунки із світом так, щоб життя приносило задоволення.

На щастя, багато українських дітей та підлітків отримали доступ до онлайн- та дистанційного навчання, незважаючи на складні життєві обставини. Це зменшило прогалини в навчанні і, що можливо більш критично, зберегло відчуття нормальності. Але онлайн- та дистанційне навчання в умовах війни потребує оновлення чинного алгоритму професійної діяльності та перегляду методології роботи зі студентами. Нажаль, важливою складовою дистанційного навчання є технічні умови і при існуючих обставинах це треба враховувати при плануванні освітнього процесу. Використовуючи платформу дистанційного навчання Moodle, Zoom-конференції, викладач перестає бути просто "джерелом знань", він орієнтується на індивідуальні потреби підлітків, враховуючи емоційний стан і одночасно з цим направляючи дискусії і діяльність студентів на досягнення загальних навчальних цілей.

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ПРИФРОНТОВОГО МІСТА

Незважаючи на війну при оцінюванні результатів засвоєння навчального матеріалу студентами використовують дві категорії оцінювання – формувальне (англ. – *formative assessment*) та підсумкове (англ. – *summative assessment*). Коли ми говоримо про оцінювання, виникають асоціації особистих характеристик студентів. Це цілий комплекс таких як, наприклад: *progress, evaluation, measure, analysis, audit, plan, goal, result*.

Формувальне оцінювання – це оцінювання під час навчання і «для навчання» (англ. – «*assessment for learning*»). «Формувальне» (англ. – «*formative*») – тому що, на відміну від підсумкового, має на меті формування (або форматування) навчального процесу з урахуванням навчальних потреб кожного учня задля більш ефективного формування необхідних знань, умінь та ставлень. Формувальне оцінювання ніколи не закінчується, продовжується весь час роботи викладача зі студентом. Оцінювання – це не тільки бали. Це послідовна взаємодія між студентом та викладачем щодо навчальних досягнень студента на підставі всім зрозумілих цілей і критеріїв.

Формувальне оцінювання складається з певних елементів:

1. Формування цілей (*Setting objective*).
2. Моніторинг навчання (*Monitoring learning*).
3. Взаємне навчання (*Peer learning*).

Ключові риси формувального оцінювання:

1. Безперервність (*Continuous*).
2. Під час навчання (*While teaching*).
3. Мета: спостерігати за прогресом (*Aim: to observe progress*).
4. Мотивація студента (*Student's motivation*).
5. Зворотній зв'язок (*Feedback*).

Підсумкове оцінювання – це процес, за допомогою якого результати навчального процесу вивчаються після його завершення. Його головна мета – перевірити засвоєність матеріалу студентами під час навчання, тому він зосереджений на зборі інформації та розробленні надійних методів оцінювання. Підсумкове оцінювання – остаточний результат (*final product*). Це те оцінювання, де студент демонструє свої знання, вміння, рівень компетентності, який він досягнув під час певного періоду часу. Поточний контроль успішності студентів проводиться викладачами у формі сумативного оцінювання для визначення та фіксування рівня засвоєння змісту навчального матеріалу, наприклад *Unit test* або *semester test*.

Для підсумкового оцінювання в умовах дистанційного навчання використовуються усні, за допомогою програм *ZOOM*, *Skype* та ін. або

письмові діагностичні роботи – у формі тестів, практичної роботи тощо. Але в умовах нестабільного доступу студентів до освітнього процесу (учні можуть опинитися в зоні активних бойових дій, нестабільна робота Інтернету, стресовий стан) оцінювання краще здійснювати на підставі поточного контролю.

Отже цінність формувального оцінювання полягає в тому, що воно підвищує мотивацію, розвиває вміння вчитися та допомагає студентам досягати кращих результатів навчання, тоді як підсумкове оцінювання – це подія, яка відбувається в кінці навчального підрозділу.

Старший викладач кафедри

*іноземних мов **О. М. Харламова***

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

АДАПТАЦІЯ ДО ЕКСТРЕНОВОГО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Враховуючи дійсну кризову ситуацію, освітнім установам доводиться шукати альтернативні способи забезпечення сталості процесів викладання та навчання, одночасно зберігаючи своїх студентів і персонал у безпеці від надзвичайної ситуації, яка охопила всю країну. Багато хто скасував усі очні (face-to-face) заняття та перейшов на дистанційну освіту, вдаючись до синхронного чи асинхронного режимів онлайн-доповіді. У відповідній літературі цей раптовий перехід навчання до тимчасового альтернативного онлайн-режиму зазвичай називають «екстреним дистанційним навчанням» - «Emergency Remote Teaching» (ERT) [1]. В цих умовах онлайн-викладання / навчання стало нагальною необхідністю як панацея часу, а не варіантом, як це було раніше.

У цьому сенсі навчання іноземній мові на вищому рівні не стало винятком. Для багатьох програм навчання іноземним мовам, які були змушені проводити дистанційне навчання, онлайн навчання мові стало реальністю та новою нормою. Зокрема, на початку процесу ERT перед викладачами іноземної мови постало завдання реструктурувати свої курси, адаптувати свої навчальні матеріали, застосувати мотиваційні та захоплюючі методи навчання, щоб забезпечити ефективне вивчення мови та створити сприятливе середовище для навчання та викладання [2]. Нове правило створило більший виклик для мовних занять порівняно з лекціями та семінарами з інших дисциплін, де викладач курсу зазвичай передає інформацію через усну презентацію, а студенти пасивно слухають і роблять нотатки. У звичайних мовних класах, де спілкування та взаємодія з учнями та між ними є пріоритетом, викладачі іноземної мови вміло використовують фізичний простір, організовуючи роботу в парах або групах і реорганізуючи розсадку для досягнення змістовного обміну інформацією. Насправді під час ERT багато викладачів мови припустили, що відсутність регулярних наочних зустрічей, при яких можливо визначення проблем

студентів за мовою їхніх рухів, вступ і вихід з розмови або взаємодія один з одним F2F, були найбільш переконливими факторами, які зробили адаптацію до ERT серйозною проблемою. Багато хто вважав уроки цифрової мови химерною заміною фізично вбудованого соціопізнання в класі [3]. Викладачі мови прагнули адаптуватися до цієї нової ситуації та ознайомитися з техніками та інструментами, які допоможуть їм будувати та підтримувати зв'язки з учнями та між ними, а також досягати цілей навчальної програми за допомогою онлайн-навчання.

Дослідження дало низку педагогічних висновків і ідей, зокрема щодо процесу розробки, організації та впровадження запланованого дистанційного / онлайн-викладання англійської мови. Перш за все, викладачам можна було б надати більше можливостей для професійного розвитку, щоб культивувати свою компетенцію онлайн-викладання. Платформи для онлайн-навчання можна було б вибирати більш ретельно, щоб знайти найкращу відповідність для освітніх цілей, а матеріали, які використовуються в навчанні, можна було б розробити або адаптувати таким чином, щоб дозволити їх розгортання під час онлайн-режиму.

1. Bozkurt A., & Sharma R. C. (2020). Emergency remote teaching in a time of global crisis due to CoronaVirus pandemic. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1). i-vi. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.3778083>.

2. Gacs A., Goertler S. & Spasova S. (2020). Planned online language education versus crisisprompted online language teaching: Lessons for the future. *Foreign Language Annals*, 53, 380–392. URL: <https://doi.org/10.1111/flan.12460>.

3. Guillen G., Sawin T. & Avineri N. (2020). Zooming out of the Crisis: Language and Human Collaboration. *Foreign Language Annals*, 53(2), 320-328.

*Старший викладач кафедри
іноземних мов В. М. Березний*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ЯКІСНА ОСВІТА СЬОГОДЕННЯ – ГАРАНТІЯ МАЙБУТНІХ ПЕРЕМОГ УКРАЇНИ

24 лютого 2022 року наше життя повністю змінилося. Російська федерація розв'язала війну та почала повномасштабне вторгнення в Україну. Збройні Сили України надлюдськими зусиллями зупинили агресора та крок за кроком звільняють територію України від російських загарбників. В умовах війни надійний тил не менш важливий, ніж зброя. Як колись сказав Олег Сенцов: «У кожного – свій фронт». Керівництво держави неодноразово наголошувало на необхідності працювати, щоб тримати економічний фронт: «Тому перебудова економіки під нові реалії має стати ключовим фундаментом для перемоги. Тому закликаю всіх! Хто може працювати та має роботу — працюйте. Хто має бізнес на територіях, де немає активних бойових дій —

відновлюйте діяльність», — заявив очільник українського уряду у березні 2022 року [1]. Тому зараз перед освітянами постає надважливе питання забезпечення якості вищої освіти в умовах війни зі споконвічним ворогом Росією заради майбутніх поколінь, розвинутої та вільної України.

Так сталося, що університетська спільнота навчилася працювати у формажорних обставинах ще під час епідемії Ковід-19. Перш за все, незважаючи на труднощі, потрібно постійно підвищувати свій професійний рівень у володінні цифровими технологіями. Робота у сучасному закладі вищої освіти вимагає постійного самовдосконалення, наполегливості, нестандартних рішень, тому що науково-технічний прогрес розвивається шаленими темпами. Українські університети повинні залишатися центрами розвитку нових технологій, передовим краєм розвитку науки – саме в цьому полягає їх конкурентоспроможність та потенціал розвитку України.

Отже, професійні моменти забезпечення учбового процесу (ІТ-середовище) онлайн під час війни не складають труднощів для освітян, але є технічні моменти та свої особливості. Базуючись на весняному досвіді, студенти розкидані по всій країні та за кордоном, у різному технічному та безпековому середовищі, тому не всі мають можливості одночасно відвідувати заняття. Стає важливим записувати свої лекції, практичні заняття, щоб студенти змогли у вільний час або коли з'являться технічні можливості переглянути заняття та якісно виконати домашнє завдання. Інший аспект – це сумління студентів. Наше завдання, як викладачів, полягає у донесенні до них історичного моменту в якому ми живемо та відповідальності кожного заради перемоги України, розуміння того, що потенціал країни залежить від професіоналізму її громадян, що фронт студентів полягає у якісному навчанні та патріотизмі.

Завершити свої роздуми хотілося б словами Ліни Костенко: «Україна — це супер. Україна — це ексклюзив. По ній пройшли всі катки історії. На ній відпрацьовані всі види випробувань. Вона загартована найвищим гарттом. В умовах сучасного світу їй немає ціни». Давайте будемо гідними наших славетних предків. Разом – до Перемоги.

1. Суспільні Новини. URL: <https://cutt.ly/SCZfHE3> (дата звернення: 12.09.2022).

Старший викладач кафедри іноземних мов
В. Є. Пономаренко

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Під час війни багато ЗВО також страждають від російської агресії та окупації. Для студентів, які зараз не можуть продовжувати навчання в alma

mater, МОН пропонує низку альтернатив. Університети інших міст, які знаходяться у відносній безпеці, відкриті для студентів. Вже наступного дня після початку війни, 25 лютого, Міністерство освіти України рекомендувало тимчасово припинити навчальний процес та оголосило двотижневі канікули. Теоретично за цей час планувалося виробити якусь методологію, як діяти у воєнний час, та зрозуміти, чи надовго все затягнеться. Але це не могло вирішити проблему, оскільки спочатку студенти опинилися у різних умовах. Починаючи з 24 лютого частина студентів уже стояла на кордоні з Євросоюзом, частина опинилася у російській окупації, частина під обстрілами, частина стали внутрішніми біженцями, а для когось умови проживання суттєво не змінилися. У таких самих умовах опинилися і викладачі.

Багато освітніх закладів перетворилися на гуманітарні штаби, пункти укриття або тимчасового проживання тих, хто втратив житло. Низка університетів потрапила під обстріл і була зруйнована. На початку березня Міністерство освіти спробувало відновити навчання — очно там, де це можливо, а де неможливо — перейти на індивідуальне чи дистанційне навчання, благо вже був досвід, здобутий під час коронавірусної пандемії. Формат навчання потрібно було узгоджувати з військово-цивільними адміністраціями та місцевими органами влади. Студенти із зони бойових дій змогли продовжити онлайн-навчання у вишах на «мирній» території з наступним перезаліком результатів у «рідному» виші.

Мета дистанційного навчання під час війни – не лише засвоєння нових знань, а й психологічна підтримка, спілкування, перемикання уваги студентів. Наш університет має необхідну базу для організації освітнього процесу онлайн та гарний досвід проведення дистанційного навчання: насамперед це технологічність, тобто викладання з використанням сучасних технічних засобів, що дає змогу зробити електронну освіту продуктивною. Візуальна інформація за допомогою сучасних технологій стає яскравою та динамічною. Застосування мультимедійних технологій дозволяє зробити навчальний процес дистанційного навчання більш привабливим для того, хто навчається. Студент завдяки ДН отримує можливість навчатися, перебуваючи будь-де, де є комп'ютер та Інтернет, не залишаючи місце проживання, тобто навчання відкрите та доступне. Дистанційне навчання має індивідуальний характер, воно найбільш пристосовується, тобто студент самостійно визначає швидкість навчання. Важливо, що швидкість і тривалість занять регулюється самотужки залежно від можливості освоїти матеріал. Ще одна перевага ДО – об'єктивність, тобто оцінка буде об'єктивніша, внаслідок того, що не виникає суб'єктивного ставлення викладача до учня.

*Канд. філос. наук, доцент кафедри
філософії та соціології*

В. О. Даніл'ян

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛЕКЦІЙНИХ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Організація занять в синхронному та/ або асинхронному режимах під час воєнних дій принципово відрізняється від дистанційного навчання в звичайних умовах. Суттєвою відмінністю є те, що головним завданням науково-педагогічних працівників стає не просто реалізація освітньої функції (тобто передача комплексу знань, формування умінь та навичок), але й регулярна психологічна підтримка здобувачів освіти.

Воєнні дії є досить сильним стресовим чинником, що суттєво порушує когнітивні та емоційні функції здобувачів освіти, дезорганізує поведінку особистості, провокує соціальну відстороненість. Все це негативно позначається на процесі та результатах навчальної діяльності й може спричинити зниження навчальної мотивації та академічної успішності. Тому під час планування занять викладачі мають завчасно виділяти час для психологічної підтримки здобувачів освіти, спрямованої на зниження рівня психоемоційної напруги, посилення навчальної мотивації та покращення когнітивних функцій (уваги, пам'яті, мислення).

Найоптимальнішою буде схема занять, при якій на початку та наприкінці буде виокремлено час для комунікативної активності, спрямованої на психологічну підтримку здобувачів освіти. Структура заняття в такому разі може виглядати таким чином: вступ – 5 хв., час психологічної підтримки – 10 хв., основна частина (лекція або семінарське/ практичне заняття) – 40 хв., прикінцеве оцінювання – 10 хв., час психологічної підтримки – 5 хв., підсумки заняття, висновки – 5 хв.

Основний матеріал заняття має бути обов'язково візуалізованим, наприклад, у вигляді презентації, де за допомогою тез та схем систематизовано подані головні ідеї та поняття. Для практичних / семінарських занять з гуманітарних дисциплін доцільно використовувати кейсові ситуації для обговорення (їх можна викладати для попереднього обговорення у чатах).

Прикінцеві оцінювання на лекційних / семінарських заняттях спрямовано на структурування вивченого матеріалу у свідомості здобувачів освіти, оптимізацію процесу накопичення балів за поточний контроль, зменшення кількості письмових робіт, що врешті-решт також дозволить знизити рівень емоційної напруги. Для цього можна використовувати короткі завдання, створені за допомогою різних інструментів для індивідуальної та групової роботи – Kahoot, Quizlet, Multimeter, Google Form тощо).

Психологічні хвилинки мають на меті допомогти здобувачам освіти зменшити рівень психоемоційної напруги, почуття небезпеки; сприятимуть

посиленню впевненості у собі, власних силах, спроможності контролювати своє життя. Будь-яка активність особистості реалізується на трьох взаємопов'язаних рівнях: когнітивному, емоційному та конативному (поведінковому). Стрес та ситуації небезпеки призводять до порушення когнітивних (неможливість зосередитися, сприймати інформацію, аналізувати її й т. ін.), емоційних (домінування негативних переживань і неможливість їх контролювати, відсутність бажання щось робити) та поведінкових (неспроможність до будь-якої активності). Саме тому в рекомендаціях щодо подолання стресових ситуацій, розроблених ВООЗ [1], визначено доцільним такий механізм роботи: 1) усвідомлення тілесних відчуттів; 2) переживання позитивних емоцій тут і зараз; 3) контроль над розумовими функціями, відпрацьовуючи в зворотному порядку компоненти активності.

Організація занять в умовах воєнного стану потребує іншого підходу, ніж у мирний час. Важливою її складовою є психологічна підтримка здобувачів освіти, яку необхідно безпосередньо включати до планування кожного заняття. Саме психологічне самопочуття здобувачів освіти визначатиме їх академічну успішність та мотивацію до навчання.

1. Важливі навички в періоди стресу: ілюстроване керівництво. Копенгаген: Європейський регіональний офіс Всесвітньої організації охорони здоров'я; 2020. Ліцензія es BY-NC-SA 3.0 IGO.

*Канд. філос. наук, доцент, в. о. завідувача
кафедри філософії та соціології*

І. В. Толстов

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

СТРАТЕГІЇ КОПІНГУ – ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ СТУДЕНТАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Військова агресія РФ проти України, яка зачепила українців, які опинилися в зоні бойових дій або в окупації, і мешканців тилу, і переселенців, і тих, хто виїхав за кордон, сьогодні є одним із найголовніших стресогенних факторів, які впливають на психофізіологічний стан кожного українця, в тому числі й студентів.

На відміну від корисних для здоров'я коротких стресів, постійні перевтоми, тривожність та довгостроковий стрес, які викликані воєнними діями, виснажують організм, шкодять фізичному стану, можуть стати тригером депресії, посттравматичного синдрому та інших порушень психіки та навіть скоротити тривалість життя.

У зв'язку з цим можна стверджувати, що психологічне здоров'я студентів безпосередньо залежить від того, наскільки вони здатні впоратися зі стресом, а для того щоб успішно впоратися з ним студенти можуть застосовувати копінг-стратегії.

Копінг-стратегії – це адаптивна форма поведінки, яка підтримує психологічну рівновагу у проблемній ситуації. Також – це методи психологічної діяльності та поведінки, які виробляються свідомо та спрямовані на подолання стресової ситуації. До базисних копінг-стратегій належать когнітивні, емоційні та поведінкові стратегії функціонування особистості.

Когнітивні стратегії передбачають відволікання чи перемикання думок на інші «важливіші» теми, ніж стресова ситуація; прийняття стресової ситуації як чогось неминучого, прояв своєрідної філософії стоїцизму; проблемний аналіз стресової ситуації та її наслідків, пошук відповідної інформації, обмірковування, зважений підхід до рішень; відносність в оцінюванні стресової ситуації, порівняння з іншими, які перебувають у гіршому становищі; релігійність, стійкість у вірі; надання стресовій ситуації значення та сенсу, наприклад, ставлення до неї як до виклику долі або перевірки стійкості духу; самоповагу – глибше усвідомлення власної цінності як особистості.

Емоційні копінг-стратегії проявляються у вигляді переживання протесту, обурення, протистояння стресовій ситуації та її наслідкам; емоційній розрядці; покірності, фаталізмі, капітуляції; самозвинувачення, покладання провини на себе; переживання агресії, роздратування, які пов'язані з обмеженням життя внаслідок стресової ситуації; збереження рівноваги та самоконтролю.

Поведінковими копінг-стратегіями є такі: відволікання – звернення до будь-якої діяльності, наприклад, занурення у навчання; альтруїзм – турбота про інших, коли власні потреби відсуваються на другий план; компенсація – відволікаюче задоволення будь-яких власних бажань, наприклад, придбання чогось для себе; конструктивна активність – задоволення будь-якої давньої потреби, наприклад, здійснення подорожі; усамітнення – перебування у спокої, міркування про себе; пошук емоційної підтримки – прагнення бути почутим, зустріти підтримку близьких та друзів.

Таким чином, для ефективного подолання стресу студентам потрібно використовувати комбінацію із трьох базисних копінг-стратегій, які є важливим предикатом психологічного благополуччя, здоров'я та успішної освітньої діяльності. Знання про копінг-стратегії та практичні рекомендації щодо їхнього застосування можна отримати, прослухавши курс психології в Українському державному університеті залізничного транспорту.

*Д-р філос. наук, професор кафедри
філософії та соціології І. Д. Загрійчук
Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)*

ОСВІТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМА СЕНСУ

Попри практичну цільову спрямованість конференції, яка звучить як забезпечення якісної вищої освіти в умовах воєнного стану, варто поговорити на тему, що здавалась і в попередні роки дещо абстрактною, схоластичною, відірваною від життя. Це тема сенсу.

Тема не проста. В мирні часи буденність, звичний усталений спосіб життя часто не спонукають значну частину громадян до занурення в поза буденні глибини існування. Пограничні ситуації, одним із моментів яких є війна і викликаний нею воєнний стан, штовхають людину до рефлексії, до роздумів над сенсом буття. І виявляється, що сенсом пронизане все людське існування.

Сенс життя настільки важливий для людини, що навіть індивід, який іронічно сприймає міркування на цю тему, при його відсутності в особистому житті впадає в хандру, втрачає цікавість до життя, а інколи і зводить з життям рахунки власноруч.

Отож, яке відношення має проблема сенсу до освіти в умовах воєнного стану? Зазначимо, що сенс напряду корелюється з мотивацією, яка завжди займала чільне місце в навчальному процесі. Без мотивації до навчання неможливі ніякі досягнення. Бажання вчитись, опанувати знання, поцінування знань як передумови життєвого успіху — це якості, що надихають, мобілізують, концентрують фізичні та духовні сили на досягнення навчального результату.

Воєнний стан і війна в цілому по-новому ставлять питання мотивації до навчання. В такі непевні часи руйнуються надособистісні структури життєзабезпечення і безпеки, проблема виживання стає особистою турботою кожного. Як і в попередні роки в суспільстві побутують думки про існування неземних сил, про визначеність ними долі кожної людини. Такі розмисли нерідко набувають значного поширення. Однак, реальне життя вимагає від кожного не перекладати відповідальність за власне існування на анонімні сили, а приймати індивідуальні заходи задля власного збереження. Особливо актуальними індивідуальні зусилля є в умовах, коли доводиться ризикувати. А життя в умовах війни — це ризик постійний: ризик втратити життя, близьких, державу.

Якими б не були складними та загрозливими умови існування, інстинкт самозбереження залишається найбільш важливим для всього живого, в тому числі і для людини. Здатність індивіда піти проти інстинкту самозбереження є ознакою мужності, що веде до подвигу. Але навіть мужні, героїчні люди — це не особистості, які не відають страху, а ті, хто всупереч страху за власне життя, що є проявом того самого інстинкту самозбереження, долають його.

Навчання в умовах війни не позбавлене ризиків. Це не військовий фронт, але й воно вимагає певної мужності, віри в майбутнє та готовності працювати заради нього. На сьогодні — це не втрачати надії, бачити сенс в тому, щоб готувати себе до завтрашньої праці, бути готовим до відбудови суспільства та держави. Для студента точкою прикладання сил до великої справи є навчання. Саме воно є тим видом діяльності та способом самовідданої праці, що може служити виправданням існування в умовах, коли інші ці умови забезпечують.

І що вельми важливо, це те, що творення сенсу власного життя належить самій людині. Ніякі місії, нав'язані ззовні світськими структурами чи поза світовою силою, не діють, якщо людина не прийняла їх самостійно, не вирішила жити і творити саме так, як вона вважає за потрібне.

Навчання, отже, є вкладом у майбутнє, сенсом сьогодення існування для студента. Воно перетворює індивіда в особистість, яка не замикається на суто власних, приватних бажаннях, а виходить на більш широкі простори особистої реалізації. Власне тільки за такої умови людина живе змістовно, реалізує свій потенціал, робить власне життя вагомим та значущим для інших. Самостійно визначивши своє покликання у формі цілі, сенсу буття, індивід наповнюється високими емоціями, живе яскраво і, що важливо, результати навчальної праці людини, зарядженої такими емоціями, завжди вражають.

*Канд. юрид. наук, доцент кафедри
правового забезпечення та адміністрування
транспортної діяльності Н. А. Д'ячкова*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ЩОДО МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасні перетворення в Україні та постійне оновлення законодавства зумовлюють необхідність особливої уваги до проблеми професійної мотивації майбутніх працівників, зокрема фахівців з правового забезпечення транспортної діяльності. На сьогодні відповідальність за результати своєї праці, уміння самостійно здобувати необхідні знання і творчо застосовувати їх на практиці є ключовими умовами професійного і кар'єрного зростання майбутніх спеціалістів. Мотивація є рушійною силою людської діяльності для досягнення конкретної мети, а в освітній сфері – для забезпечення якості освіти та отримання майбутніми фахівцями тих знань та навичок, які допоможуть їм у майбутньому професійному житті.

Розуміння сутності професійної мотивації фахівців з правового забезпечення транспортної діяльності як сукупності стійких мотивів включає до свого складу: а) власне професійні мотиви – мотиви, які виражають потребу у тому, що складає суть професії (бажання бути фахівцем у сфері права); б) мотиви професійного розвитку – мотиви, що виражають особливості самосвідомості особи (впевненість у власній професійній придатності, усвідомлення свого наукового та творчого потенціалу); в) прагматичні мотиви – група мотивів, які відображають матеріальну зацікавленість особи у результатах своєї професійної діяльності; г) пізнавальні мотиви – мотиви, що відображають зацікавленість особистості у результатах своєї професійної діяльності: надання клієнтам нової актуальної інформації; д) мотиви самореалізації особистості – мотиви, за яких раніше сформовані потреби особистості актуалізуються при взаємодії з професією: прагнення підвищити свій фаховий рівень за допомогою професійних знань; е) мотиви соціальні – мотиви, пов'язані з відображенням деяких особливостей професії: бажання

задовольнити потреби та запити клієнтів. Прояв даних мотивів залежить від професійних навичок та знань, поглядів, відносин, позицій, а також емоцій, почуттів, професійних якостей особи.

Найбільш оптимальною видається модель розвитку професійної мотивації студентів у процесі навчання правовому регулюванню транспортної діяльності, яка складається з таких трьох етапів:

Етап 1. Початковий етап, в процесі якого у потенційного студента в силу особистого досвіду, навчання за програмами середньої професійної освіти та профорієнтації формується первинна професійна мотивація до роботи у сфері права.

Етап 2. Етап актуалізації, спрямований на формування свідомої професійної мотивації, зміст якого складає комплексна програма розвитку професійної мотивації студентів, що забезпечує скоординованість впливу різних видів діяльності, форм, засобів та методів формування професійної мотивації студента з іншими педагогічними умовами, такими як професійна підготовка відповідно до навчального плану, практика, науково-дослідна робота студентів і т. д. Така комплексна програма може включати авторський спецкурс «Вступ до професії», психолого-педагогічний тренінг «Ефективна взаємодія транспортного юриста з контрагентами» та авторську програму стажування на підприємствах різних видів транспорту.

Етап 3. Перспективний етап, спрямований на майбутню професійну мотивацію, що передбачає надання допомоги випускнику закладу вищої освіти у плануванні кар'єри та подальшої професійної орієнтації.

Д-р пед. наук, професор, завідувачка

Я. А. Малихіна,

канд. психол. наук, доцент К. В. Кім

кафедри правового забезпечення та

адміністрування транспортної діяльності

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ЛЕКЦІЯ-ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ЯК СПОСІБ ЯКІСНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах, коли наша держава перебуває у стані війни, виникає особлива потреба впровадження у навчальний процес нових методик викладання юридичних дисциплін, однією з яких є лекція-візуалізація.

За її допомогою студенти навчаються перетворювати отриману від викладача усну інформацію у візуальну форму, що дозволяє сформувати у них фахове юридичне мислення за рахунок систематизації і виділення найбільш значущих, істотних елементів змісту навчання. Процес візуалізації дає змогу перетворити різні види інформації у наочний образ, який у подальшому може служити хорошим підґрунтям для розумових і практичних дій.

Лекція-візуалізація базується на принципі наочності навчального процесу. Для її проведення необхідне дотримання низки вимог.

По-перше, зображувальні елементи повинні розміщуватися відповідно до закономірностей зорового ряду, тобто зліва направо та зверху вниз.

По-друге, має бути дотримана оптимальна щільність поданої інформації на слайді, плакаті тощо. Текст має містити лише ключові тези, формулювання яких є загальнодоступним. Слід пам'ятати, що при використанні слайдів, плакатів та т. ін. максимально використовується до семи змістовних пунктів.

По-третє, необхідно враховувати чинники, які дозволяють краще прочитати викладений у слайді текст: використання чітких шрифтів, щільність тексту, достатні проміжки між словами і т. д.

Основною перевагою такої лекції є активне включення до процесу мислення зорових образів, розвитку так званого візуального мислення. Подібна форма навчання слугує основою майбутньої самоосвіти фахівця, наочно демонструє студентам зразок роботи з інформацією та її корисність і раціональність порівняно з традиційними формами.

Підготовка даної лекції викладачем полягає у тому, щоб змінити, перекоструювати навчальну інформацію за темою лекційного заняття у візуальну форму для надання студентам через технічні засоби навчання або вручну (за допомогою схем, рисунків, таблиць тощо). До цієї роботи можуть залучатися і студенти, в яких у зв'язку з цим будуть формуватися відповідні вміння, розвиватиметься високий рівень активності, виховуватиметься особистісне ставлення до змісту навчання.

При проведенні лекції-візуалізації з юридичних дисциплін дуже часто використовуються посилання на електронні джерела права, сайти органів влади, інформаційно-правові системи, які відрізняються комплексним мультимедійним змістом і особливими можливостями керування відтворенням. Такий метод дозволяє уніфікувати зорове та вербальне сприйняття і додати абстрактним поняттям наочний, конкретний характер.

Читання лекції зводиться до зв'язного, розгорнутого коментування викладачем підготовлених наочних матеріалів, які повністю розкривають тему лекції. Подана таким чином інформація повинна забезпечити систематизацію наявних у студентів знань, продемонструвати можливі проблемні ситуації та можливості їх вирішення, що є вкрай важливим у майбутній професійній діяльності.

Таким чином, лекція-візуалізація допомагає студентам виділяти, узагальнювати та систематизувати основні поняття теми; відсіювати зайву інформацію та визначити необхідний обсяг засвоєння; максимально наближує нову інформацію до форми, в якій її сприймає людський мозок; забезпечує єдність розвитку студентів з технічним та гуманітарним мисленням.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Розбудова економіки України після завершення війни, яка, на жаль, триває сьогодні, зумовлюють необхідність особливої уваги до проблеми викладання у закладах вищої освіти України, та, зокрема, викладання юридичних дисциплін. Важкі наслідки воєнних дій та сучасні реалії потребують нових підходів до професійної підготовки. Професіоналізм, відповідальність за результати своєї праці, вміння самостійно здобувати необхідні знання і творчо застосовувати їх на практиці є ключовими умовами професійного і кар'єрного зростання. Рівень підготовки студентів повинен відповідати потребам розвитку національної економіки та сучасним запитам ринку праці.

Система навчального процесу створює відповідну модель навчання, під якою розуміють цілісну множинну сукупність її основних складових, які регламентують відбір та систематизацію відповідних стратегій навчання.

Розкриваючи термін «модель навчального процесу», Ягупов В. В. зазначає, що під цим терміном розуміють еталонне уявлення про навчання того, хто навчається, його конструювання в умовах конкретних освітньо-виховних закладів. Ця модель визначає ціль та основи організації і проведення навчального процесу. Її складовими повинні бути цільовий, змістовий, стимулювально-мотиваційний, контрольний-регулювальний, суб'єктно-суб'єктний (між педагогом і учнем) та оцінково-результативний компоненти [1].

Таким чином, модель навчання має бути спрямована на сам процес здобуття інформації тими, хто навчається, відпрацювання ними нових практичних умінь та навичок, здійснення пошуку таких параметрів поведінки, які їм потрібні в повсякденному житті та у професійній діяльності.

Під час викладання у вищій школі застосовуються різні методичні прийоми навчання, серед яких найбільш важливими для викладання права є пояснення, логічне мислення та комунікаційні засоби. Зокрема, юридичні дефініції (держава, форма держави, функції держави, право, правотворчість, нормативно-правовий акт, права людини, обов'язки людини, галузь права, правомірна поведінка, правопорушення, юридична відповідальність тощо) найкраще розкривати шляхом пояснення. А при вирішенні правових завдань, коли студенту необхідно встановити суть правового питання і дати йому логічне, обґрунтоване пояснення, краще використовувати прийом логічного мислення. За його допомогою викладач роз'яснює окремі положення, продумує серію взаємопов'язаних запитань і тим самим підводить слухачів до певних висновків. Крім того, не менш важливим для ефективного правового навчання

студентів є вмiле використання науково-педагогiчними працівниками прийомiв словесної комунікації.

З метою виховання у молоді демократичного світогляду та ґрунтовного оволодіння ними правовою теорією викладачі при викладанні правових дисциплін повинні вмiло використовувати найбільш ефективні методи та методичні прийоми навчання. Їхня діяльність повинна спрямовуватись на поєднання навчального та науково-дослідницького аспектів, мотивування студентів та слухачів до самостійної творчої діяльності, на оптимальне поєднання загально-дидактичних методів, засобів і прийомів навчання, модернізацію методики викладання та навчання, вмiле застосування різних методичних прийомів навчання.

1. Ягупов В. В. Модель навчання (модель навчального процесу). *Електронна бібліотека підручників*. URL: https://eduknigi.com/ped_view.php?id=131 (дата звернення: 12.09.2022).

СЕКЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ

Канд. наук з фізичного виховання і спорту, доцент, завідувачка кафедри фізичного виховання та спорту

Т. В. Шепеленко

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ОРГАНІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнна агресія проти України внесла суттєві корективи щодо організації навчального процесу з фізичного виховання. Питання організації ефективного навчання стали питаннями безпеки і збереження здоров'я та життя здобувачів вищої освіти.

В умовах війни студенти закладів вищої освіти продовжують навчатися в тих регіонах, де це можливо, багато студентів займаються волонтерською діяльністю або вступили до лав тероборони. Але, не дивлячись на те, яким чином молодь допомагає країні долати ворога, необхідно знаходити час для зміцнення фізичних якостей і здоров'я, які є складовими впевненості і незламного духу, а вони формуються завдяки фізичним навантаженням.

Безпечкові заходи воєнного стану обмежують людину у живому спілкуванні, звичайному для себе способі життя, але найважливішою проблемою є обмеження рухової активності. Все це висуває перед тренером-викладачем завдання знаходити дієві шляхи у вирішенні складних питань дистанційного навчання, організувати якісне навчання з використанням цифрових технологій, надихати і мотивувати студентів, надавати раду технічним проблемам виявилось зовсім не просто [1, с. 71].

Основною метою організації дистанційного навчання є досягнення мотивованого, відповідального, свідомого виконання фізичних вправ здобувачами вищої освіти. Кожний викладач, стикаючись з викликом організації дистанційного навчання, має забезпечити досягнення очікуваних результатів навчання, але водночас враховувати, що деякі з них можуть бути недосяжними в умовах воєнного часу, деякі – потребуватимуть незначного корегування, а частина – залишаться незмінними.

Завдання тренера-викладача – співпрацювати зі усіма учасниками освітнього процесу. Він має пересвідчитися, що технічно готовий до праці на обраній платформі, створити групу зі студентами у зручному месенджері. Студенти, у свою чергу, мають опрацювати наданий матеріал для оволодіння відповідними компетентностями та досягнення очікуваних результатів навчання з фізичного виховання, при цьому дотримуючись принципів академічної доброчесності. Перед початком семестру тренеру-викладачу

бажано зробити онлайн-конференцію зі студентами та обговорити форми співпраці і організаційні питання.

Під час дистанційного навчання тренеру-викладачу слід враховувати особистий приклад, знання студентів щодо правил самостійної роботи, місце проживання студентів, використання нестандартних інвентарю та обладнання для занять у домашніх умовах, план роботи на період воєнного часу, зворотний зв'язок [2].

Фізичне виховання сьогодення потребує формування фізичної готовності молоді до виконання громадського та конституційного обов'язку щодо відстоювання інтересів та незалежності держави, високих морально-вольових якостей.

1. Журавльова І. М., Соколюк О. В., Христенко Д. О. Фізичне виховання здобувачів вищої освіти в умовах сьогодення. *Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладах вищої освіти: матеріали Всеукр. наук.-метод. конф.*, 15 черв. 2022 р. Одеса: Університет Ушинського, 2022. С. 70–74.

2. Методичні рекомендації щодо викладання фізичної культури у 2022–2023 навчальному році. URL: <https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykladannya-fizychnoyi-kultury-u-2022-2023-navchalnomu-rotsi/> (дата звернення: 26.08.2022).

*Старший викладач кафедри фізичного
виховання та спорту **О. Р. Лучко***

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ЗАСОБИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ – ГОЛОВНИЙ КОМПОНЕНТ МЕТОДИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ ДО ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державної незалежності, територіальної цілісності [2].

У надскладних умовах воєнного часу організація освітнього процесу потребує іншого змісту та підходів.

В Україні немає досвіду підготовки цивільного населення до діяльності в екстремальних умовах воєнного часу [1, с. 275]. Нажаль, останнім часом викладачі фізичного виховання не згадують на заняттях про таке основне завдання фізичного виховання, як підготовка до захисту країни та підтримка фізичної готовності населення для цього якомога довше, але обставини сьогодення вимагають згадати про це.

Засоби фізичної культури – це головний компонент методичної організації підготовки до діяльності в умовах воєнного часу. Основу такої підготовки повинні складати фізичні вправи, що включають до себе гімнастичні вправи (перекиди, різноманітні стрибки, підтягування та ін.). Гімнастичні вправи завжди характеризуються високим ступенем екстремальності, а у

психологічному аспекті – вони відповідають вимогам формування таких якостей, як сміливість, рішучість, дисциплінованість.

Будь-яка змагальна діяльність (естафети, футбол, баскетбол за спрощеними правилами та ін.) характеризується наявністю екстремальних ситуацій та доланням перешкод. Гімнастичні вправи та рухливі ігри можуть бути визначені як засоби фізичної культури, що спрямовані на формування загальної фізичної і психологічної готовності до складних умов воєнного часу [1, с. 281].

Змістовно-методична основа комплексу засобів фізичної культури для підготовки студентів до дій у складних умовах воєнного часу має складатися з наступного:

- розвиток фізичних якостей;
- формування спеціальних рухових умінь і навичок;
- розвиток адаптаційних можливостей організму;
- формування досвіду дій в екстремальних умовах.

Саме у період навчання у виші ефективніше за все має здійснюватися удосконалення фізичного розвитку, функціональних систем організму молоді людини, формуватися впевненість у розвитку життєво необхідних якостей, властивостей та рис особистості, що у цілому має знаходити своє відображення у психічній і фізичній надійності майбутнього фахівця та його готовності до захисту Вітчизни.

1. Подгорна В., Кокотєєва А., Гибескул О. Теоретичне обґрунтування методів і засобів фізичної культури для підготовки студентів до громадської діяльності в умовах воєнного часу. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 4 (9). С. 273–284.

2. Правовий режим воєнного стану. URL: <https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykladannya-fizychnoyi-kultury-u-2022-2023-navchalnomu-rotsi/> (дата звернення 31.08.2022).

*Старший викладач кафедри
фізичного виховання та спорту
С. С. Довженко*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ І ПОЧУТТЯ ПАТРІОТИЗМУ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Головною метою фізичного виховання є підготовка розвинутих особистостей за всіма напрямками. Такі особистості мають бути готовими до праці, а також до захисту Вітчизни. Відомо, що людина, яка має великий запас різноманітних рухових навичок, а також великий рівень розвитку фізичних та морально-вольових якостей здібна засвоювати у короткий термін будь-яку трудову діяльність. Такі ж якості потрібні і у військовій діяльності. Тому фізичне виховання молоді слід спрямовувати на її моральне і патріотичне виховання.

По-перше, слід координувати та удосконалювати педагогічну діяльність, по-друге, розвивати в молоді патріотичне відчуття за допомогою бесід та матеріалів для самостійного вивчення з ознайомлення з історичними традиціями, воєнними та спортивними перемогами, по-третє, важливо сформувати у процесі занять фізичною культурою вольове здорове покоління з розвинутими інтелектуальними якостями, що дозволять служити суспільству не тільки у мирний час, але й у тяжкі воєнні часи.

Складні умови воєнного часу потребують великих фізичних і нервово-емоційних напружень та фізичних зусиль. Готовність людини до цих умов, здібність переносити фізичні і психічні навантаження складають одну з вирішальних умов успіху військових дій. Фізична культура повинна забезпечити високий рівень фізичних і морально-вольових якостей.

Спортивна діяльність, виховуючи патріотизм і формуючи морально-вольові якості (чесність, відповідальність, дисциплінованість, цілеспрямованість та ін.), розвиває у молоді почуття любові до Вітчизни та високої відповідальності за свою фізичну підготовку. Виховання морально-вольових якостей щільно пов'язане з патріотичним вихованням та психологічною підготовкою. У почутті патріотизму, боргу перед колективом (група, команда та ін.), прагнення своєю перемогою на змаганнях підняти престиж вишу чи міста, чи держави є міцним стимулом для систематичних занять фізичною культурою і спортом. А це, у свою чергу, сприяє наполегливості, цілеспрямованості, волі до перемоги, бажанню долати будь-які перешкоди. Головна роль у формуванні громадянського світогляду молоді належить педагогу, який має допомогти їй в цьому. У сучасних жорстких умовах підготовка молоді до життя в умовах воєнного часу та після нього – це, по-перше, формування в неї цілеспрямованості та самостійності, впевненості у власних силах. Відродження патріотичних почуттів можливо досягти вирішенням різних задач, зокрема й через фізичний розвиток молоді і формування потреби у здоровому способі життя.

Система фізичного виховання здатна сформувати у молоді не лише повагу до загальнолюдських цінностей, а й забезпечити виховання патріотично налаштованої свідомої молоді, творчої особистості, яка здатна самостійно приймати рішення і реалізовувати їх у процесі життєдіяльності з метою збереження національної ідентичності та підвищення іміджу країни. У процесі систематичних занять фізичною культурою і спортом здійснюється глибокий зв'язок фізичного виховання з моральним, розумовим і естетичним розвитком особистості. Багатогранні здібності, що сформовані фізичною культурою і спортом, у процесі праці, соціального спілкування, наукового пізнання стають необхідними компонентами подальшого розвитку людини і різних видів суспільної діяльності. Тому елементи духовного і фізичного вдосконалення людини, що надбані у процесі фізичної і спортивної діяльності виступають важливими сторонами її індивідуального соціально-духовного, патріотичного розвитку [1, с. 66]. Історія наших пращурів та теперішні часи навчили нас, що

за майбутнє необхідно боротися. Виховний процес через фізичну культуру та спорт – залог морального і патріотичного виховання молоді.

1. Возний А. П. Фізична культура та спорт – найважливіші елементи військово-патріотичного виховання сучасної молоді. *Інноваційні технології в системі підвищення кваліфікації фахівців фізичного виховання і спорту*: тези доп. IV Міжнар. наук.-метод. конф., 13–14 квіт. 2017 р. Суми: СДУ, 2017. С. 64–67.

*Старший викладач кафедри фізичного
виховання та спорту С. М. Черніна*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ЗАСТОСУВАННЯ НЕСТАНДАРТНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ І РУХОВИХ НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ У ВОЄННИЙ ЧАС

В умовах модернізації сучасної освіти є нагальна потреба виховувати здорову націю [2]. Використання різноманітних видів фізкультурної діяльності під час дистанційної форми здобуття вищої освіти сприяє профілактиці захворювань, підвищенню працездатності, організації дозвілля, а також створюють умови для пізнання власних можливостей і забезпечують оптимальний обсяг рухової діяльності [1].

Будь-яка діяльність людини у побуті вимагає певного розвитку фізичних якостей. Спорт і фізична культура – це рух, а рух і є саме життя. Основною формою залучення молоді до фізичної культури є заняття з фізичного виховання [3].

Фізичний розвиток людини характеризується зміною трьох груп показників, а саме: показники статури; показники критеріїв здоров'я; показники розвитку фізичних якостей (сила, витривалість, гнучкість та ін.).

У зв'язку з агресією Російської Федерації заняття з фізичного виховання проводяться у дистанційній формі, іноді, у незручних умовах та без спортивного інвентарю.

Що робити якщо немає потрібного обладнання для розвитку фізичних якостей і навичок? Означену проблему можна вирішити за допомогою використання нестандартного спортивного обладнання. Нестандартне обладнання – це обладнання, що зроблене власними руками з підручних засобів.

Якщо використати свою фантазію, то замість гантелей можна взяти пляшки з водою; обтяжувальні манжети можна зробити за допомогою тканини та вологого піску або металевих виробів; еспандер чи гумку для фітнесу (спортивне обладнання, що зміцнює м'язи рук, плечей, спини, груди) можна замінити гумовим джутом чи еластичним бинтом; пакет з пральним порошком можна використати замість гирі для зміцнення усього тіла та удосконалення координації рухів; віджимання від краю дивана або ліжка – гарний тренажер для рук; декілька присідань с книгами – засіб для зміцнення м'язів та ін.

Грамотне використання нестандартного обладнання дає змогу полегшити процес навчання та залучення студентів до рухової активності, удосконалювати рухові навички.

Нестандартні спортивний інвентар та обладнання повинні сприяти підвищенню ефективності занять, бути доступними для студентів різної фізичної підготовленості, сприяти розвитку всіх м'язових груп і більшості фізичних якостей студентів, бути простими у виготовленні та зручними і надійними, займати мінімальну площу.

Використання нестандартного обладнання дає змогу створити умови для реалізації індивідуального, диференційованого підходу у навчанні в умовах воєнного стану.

1. Дейнеко А. Х., Марченков М. К. Теорія і методика обраного виду спорту: навч. посібник. Харків, 2018. 213 с.

2. Согоконь О. А., Донець О. В., Гогочь В. Д. Фізичне виховання: дистанційна форма навчання: навч.-метод. посібник. Полтава: Сімон, 2021. 120 с.

3. Харайчук А. Є. Нестандартне обладнання на уроках фізичної культури як засіб підвищення інтересу учнів до занять спортивними іграми. *Актуальні проблеми і перспективи розвитку фізичного виховання та спорту в закладах освіти: матеріали Всеук. наук.-практ. конф.*, 25 квіт. 2019 року, Кременчуцький пед. коледж ім. А. С. Макаренка. Кременчук: Метод. каб., 2019. 210 с.

*Старший викладач кафедри фізичного
виховання та спорту І. О. Сапегіна*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

МЕТОДИ ПОЗИТИВНОГО ВПЛИВУ ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ НА НАПРУЖЕНИЙ ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ВИКЛАДАЧІВ І ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Початок нового навчального року в умовах, коли країна перебуває в положенні воєнного стану, потребує від викладачів та студентів перш за все стабільного та стійкого психоемоційного стану.

Усвідомлення викладачами того, що їх емоційний стан може як позитивно, так і негативно впливати на стан студентів та, таким чином, й на освітній процес, дає змогу першим опанувати навички самоаналізу емоцій, управління емоціями, усвідомленого реагування на будь-які події, розвивати здібності регулювати психічний стан, знімати психоемоційне напруження.

Непродуктивна тривога порушує когнітивні та вегетативні процеси, погіршує увагу та пам'ять, знижує працездатність, підвищує дратівливість, знижує апетит, порушує сон, викликає надмірну м'язову напругу.

Фахівці в сфері неврології, психіатрії, медичної психології пропонують багато прийомів та технік, які допомагають людині повернутись до нормального психоемоційного стану. Серед цих порад є і помірна фізична активність [1].

Фізична активність стимулює вироблення «гормонів щастя» – дофаміну, ендорфіну, серотоніну, окситоцину.

Рівень цих речовин в організмі людини постійно змінюється – у такий спосіб вони виконують свої функції. Коли рівень гормонів щастя підвищується, людина відчуває радість, усе здається їй чудовим. Однак коли їх рівень падає, людина відчуває занепокоєння [2].

Дофамін впливає на загальне самопочуття, настрої, енергійність, мотивацію, підкріплює радістю важливі дії для виживання, тому заохочує фізичне навантаження відчуттям «я – молодець». Ендорфін впливає на настрої людини, його рівень залежить від стану та поведінки людини. Серотонін має широкий ряд функцій та також відповідає за гарний настрій.

Людина народжується з мільярдами нейронів, що слабо пов'язані між собою. Ці зв'язки формуються на базі індивідуального життєвого досвіду. Позитивні та негативні емоції впливають на створення нейронних шляхів. Нові нейронні шляхи дають змогу електронним імпульсам вільно пересуватися та вказувати, як отримувати позитивні відчуття або уникати неприємні [2]. Важлива місія нейромедіаторів відома, але життя цих клітин нетривале, тому їх рівень в організмі постійно змінюється.

Регулярні помірні фізичні навантаження допомагають утримувати рівень гормонів у нормі, тим самим знижують вірогідність відновити їх рівень такими легкими засобами, як шоколад, морозиво, тютюн та алкоголь, оберігаючи людину від набуття шкідливих звичок.

Обираючи фізичні вправи для регулювання психоемоційного стану слід користатись уподобаннями та суб'єктивним сприйняттям. Фізичні вправи, важка праця надають індивідуальний вплив на вироблення гормонів залежно від ставлення людини до цих занять.

Не слід примушувати організм займатись спортом лише тому, що це корисно. Можна спробувати сконцентрувати увагу на позитивному аспекті, на тому що подобається. Наприклад одягати красиву спортивну форму під час занять, слухати музику та через ці уподобання полюбити фізичну активність.

1. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.

2. Бройнінг Л. Г. Керуй гормонами щастя. Київ: Фабула, 2019. 240 с.

*Канд. наук з фізичного виховання і спорту,
старший викладач кафедри фізичного
виховання та спорту А. Я. Єфремова*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ЯК ЕФЕКТИВНОГО ЗАСОБУ ЗНЯТТЯ НЕРОВО-ЕМОЦІЙНОЇ НАПРУГИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах масштабної агресії та військового вторгнення російської федерації на територію України, тривалими ракетно-бомбовими та

артилерійськими ударами по цивільній інфраструктурі, у тому числі й по закладах освіти, у багатьох студентів спостерігається суттєве погіршення психоемоційного стану, тому питання збереження та зміцнення не тільки фізичного, а і психічного здоров'я сучасної студентської молоді має надзвичайно важливе соціальне значення.

Сфера освіти, як і всі сфери життя суспільства, зазнала сильних змін в умовах воєнного стану. Усі ми вчимося жити в цих складних та незвичних для нас умовах, умовах воєнного стану: хтось – продовжувати здобувати освіту, а хтось – навчатися та працювати.

Події, які відбуваються в Україні, негативно впливають на психічний стан студентів, що призводить до певних стадій стресу, відбувається виснаження ресурсів організму і зрив систем адаптації, знижується опір. У зв'язку з цим виникає необхідність допомогти сучасним студентам оцінити свій психічний стан та швидко відновити власні функції, навчитися знімати нервову напругу.

В умовах воєнного стану стрес є одним з найпоширеніших захворювань сучасної людини. Також зазначимо, що за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, близько 500 мільйонів жителів всієї планети страждають психічними захворюваннями. Щороку понад 800 тисяч осіб вмирають в результаті самогубства, адже не витримують впливу стресових умов. Окрім того, за останні роки показники самогубств зросли у всьому світі більш ніж на 60 %. Проте стрес сам по собі непоганий, тому що завдяки саме реакції нашого організму на стрес ми маємо можливість мобілізуватися та вижити у небезпечних умовах. Тобто, саме завдяки стресу ми можемо оперативно приймати рішення у найскладніших та небезпечних ситуаціях [2]. Як вважає канадський вчений Ганс Сельє, людей вбиває не сам стрес, а реакція на нього.

Стрес – це захворювання, а будь-якому захворюванню легше запобігти, ніж лікувати. Тому потрібно навчити студентів вчасно позбуватися негативних емоцій і усувати психологічне навантаження [1]. Для цього можна навчити молодь використовувати різні способи профілактики стресу та опанувати методику розвитку стресостійкості.

Стресостійкість є важливою запорукою збереження здоров'я та адекватною реакцією для прийняття важливих рішень.

Існує три рівні стресостійкості:

1. Високий – людина практично не схильна до стресу.
2. Середній – деякі ситуації можуть порушити баланс, спричинити агресію чи страх.
3. Низький – спостерігається гостра реакція на найменші стрес-фактори [3].

В області стресостійкості регулярно проводяться наукові дослідження. Стресостійкість не означає, що людина не схильна до труднощів і страждань. Тривога, страх, негативні емоції, напруга і стреси, які стали для студентів України майже повсякденною справою, наносять багато шкоди здоров'ю. Розвиток стресостійкості є постійним процесом, який супроводжується використанням різноманітних методик [2].

1. Єфремова А. Я. Методика аутогенного тренування як ефективний засіб зняття нервово-емоційної напруги у студентів вищих навчальних закладів. *Современные инновационные технологии подготовки инженерных кадров для горной промышленности и транспорта 2015*: зб. наук. праць. Міжнар. конф., 21-22 травня 2015 р. Дніпропетровськ: НДУ, 2015. С. 466–470.

2. Крайнюк В. М. Психологія стресостійкості особистості: монографія. Київ: НікаЦентр, 2007. 432 с.

3. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.

*Викладач кафедри фізичного
виховання та спорту В. М. Гринько
Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Фізичне виховання є невід’ємною складовою частиною освітнього процесу в ЗВО України. Але воєнна агресія російської федерації наклала певні обмеження щодо повноцінного освітнього процесу. Тож, нові часи ставлять нові завдання, які підштовхують до розвитку і вдосконалення процесу навчання.

Перед викладачами кафедри фізичного виховання та спорту постало нагальне питання: яким чином забезпечити навчання студентів Українського державного університету залізничного транспорту з дисципліни «Фізичне виховання» та як привчити студентів до щоденних занять фізичними вправами, підтримання їхнього психічного та морального стану в умовах воєнного положення, під час ведення активних бойових дій та проживання на тимчасово окупованих територіях.

Нами розглядаються різні варіанти організації навчального процесу з фізичного виховання в університеті з урахуванням умов воєнного стану. В даних умовах на кафедрі було запроваджено дистанційне навчання із застосуванням платформи Moodle та Zoom.

Розроблені нами курси в системі Moodle є аналогом аудиторних занять. Кожен курс складається з інструктивного розділу, розділів з навчальними матеріалами та контрольного блоку [1].

Інструктивний розділ надає інформацію про курс, про теми, терміни навчання і систему оцінювання. В цьому розділі є форум і чат для спілкування.

Розділи з навчальними матеріалами складаються з практичних занять, методичних вказівок до виконання цих занять, алгоритму виконання завдань. Після кожного заняття надається матеріал для самостійного вивчення і питання

самоконтролю. Згідно з навчальним планом курси наповнені контрольними матеріалами.

У блоці підсумкового контролю надається окремий чат і форум для консультацій студентів безпосередньо перед заліком, перелік всіх питань що виносяться на контроль, зразок модульної роботи та її оформлення.

Під час навчання викладачі заздалегідь викладають матеріали для вивчання та рекомендації для виконання завдань на сторінку в Moodle.

Як ми бачимо, проведення занять в умовах воєнного стану для колективу кафедри не став нездоланною перешкодою для ефективного освітнього процесу.

Беручи до уваги досвід закінчення попереднього навчального року і розуміючи, що найближчим часом активні бойові дії на території Харківської області не припиняться, керівництвом університету було прийнято рішення розробити і реалізовувати більш повноцінний дистанційний підхід до процесу навчання студентів. Наш університет є сучасним навчальним закладом, який випереджає час. Ми докладасмо всіх зусиль, щоб наш варіант освіти в умовах воєнного стану, під час ведення активних бойових дій та проживання на тимчасово окупованих територіях був цікавим і повноцінним, головне ефективним.

1. Гринько В. М., Куделко В. Е. Дистанційне навчання та запровадження нових форм у викладанні дисципліни «Фізичне виховання» при змішаному навчанні в УкрДУЗТ. *Implementation of scientific foundations in practice: materials of the X International Science Conference, Turin, Italy, 19–21 April 2021.* 157 p.

СЕКЦІЯ ФАКУЛЬТЕТУ ІНФОРМАЦІЙНО-КЕРУЮЧИХ СИСТЕМ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

*Старший викладач кафедри
обчислювальної техніки та
систем управління І. Г. Бізюк*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ MOODLE В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогодні дистанційна форма навчання є не тільки актуальною або важливою. Без неї неможливий сам процес навчання.

Заклади вищої освіти використовують різні платформи для організації навчального процесу.

Дисципліна «Обчислювальна техніка та програмування» викладалася студентам першого курсу механіко-енергетичного факультету у I семестрі 2021-2022 навчального року у дистанційному режимі [1] із використанням системи дистанційного навчання MOODLE. Забезпечення методичними матеріалами з усіх видів робіт: лекцій [7], лабораторних [3] та самостійної робіт [6] і контролю знань [5] складало 100 %. Заняття та модульний контроль знань студентів проводилися за розкладом.

Під час дистанційного навчання у мирний час проведення лекційних та лабораторних занять згідно розкладу в режимі відеоконференцій давало змогу активному спілкуванню студентів та викладачів в інформаційному он-лайн просторі.

Проблема організації взаємодії викладача та студента загострилась під час воєнного стану, коли дотримуватися цього графіку стало досить складно: повітряні тривоги, відсутність електроенергії, світломаскування і головне, морально-нервовий стан студентів ускладнює цей процес.

За рахунок неможливості синхронізації діяльності викладача зі студентом або групою студентів ефективність ряду засобів платформи падає. Той факт, що під час війни важко зібрати водночас в он-лайн режимі декілька людей послаблює застосування технології, яка орієнтована на заняття в студентських групах. А саме ця технологія є найбільш ефективною при дистанційній формі навчання. Наприклад використання чату, під час проведення лекції, якщо студенти не мають змоги відвідати саму лекцію, запропонування завдань, які вирішуються «мозковим штурмом» та ін.

Тому частково можна замінити ці технології, застосувавши «тестовий потенціал» системи MOODLE, бо наявність ефективною системи тестування є перевагою саме MOODLE.

Під час дистанційного проведення занять, тестові питання використовуються замість усного опитування з теоретичного та практичного матеріалу та мають на меті підготувати студента до модульного контролю.

Була відпрацьована така технологія:

1) після кожної лекції надавалися тести [5] для організації самоконтролю рівня засвоєного матеріалу. Відзнакою цього типу запитань є складність.

Серед тестів перевагу мали питання типу «відповідність» або «випадкові питання на відповідність» для визначення відповідності певним класифікаціям. Питання типу «перетягування маркерів/на картинку/в тексті» є досить візуально сприятливими, але з урахуванням похибок масштабування на iPad та Android не можуть бути використані. У зв'язку із складністю такого типу тестів кількість спроб була не обмеженою, як і час, відведений на відповідь. Таким чином студенту надавалась можливість продивитись теоретичний матеріал та у вільній спокійній обстановці дати вірну відповідь на питання. Вірогідність вгадування відповіді на такі питання незначна, а прохідний бал складав 75-80 % правильних відповідей. Відповіді на питання не надаються, але посилання на теоретичний матеріал є обов'язковими у тексті питання. Опрацювання такого типу питань, сприяє набуванню та систематизації знань теоретичного матеріалу та підготовлює студента до модульного контролю;

2) після кожної лабораторної роботи надавалися тести [5] для набуття навичок вирішення завдань (тренінгу) засвоєного практичного матеріалу з теми. Відзнакою цієї групи є велика кількість простих питань.

Серед тестів перевагу мали питання типу «коротка відповідь», «багатоваріантне запитання», «розрахункове просте / з множинним вибором», «числове». У зв'язку із простотою цих питань їх кількість досить велика – 10-20 питань в блоці, 10-15 блоків, але з кожного блоку обирається 2-3 питання. Якщо студент відповідає на всі питання блоку, тільки тоді зараховується весь блок: дублювання необхідне для того, щоб знизити вірогідність угадування. Деякі важливі питання надавалися кожному студенту, для чого були сформовані окремі блоки, всі питання з яких задавалися кожному студенту. Для такого типу тестів кількість спроб була обмеженою 3-4 спробами, а час, відведений на відповідь на весь тест, залишався без обмежень. При такій кількості тестів зверталася увага на те, чи надає студент однаково правильні відповіді на «дублюючі» питання. В системі MOODLE це зручно зробити, якщо встановити певний порядок проходження питань – від простих до складних. Вірогідність вгадування при такому підході до організації опитування також не велика.

Ці тести зараховувались із певним ваговим важелем до модульної оцінки.

Так як база вміщує достатню кількість питань, реалізація не складна.

Такий підхід показав, що (порівняно з минулими роками) студенти отримували більш високу оцінку на тестуванні, а викладач має змогу не тільки уніфікувати типові помилки студентів, але і автоматизувати процес усного опитування.

Вважаю, що в умовах військового часу розумно при такій організації поточного тестування зараховувати середньозважену оцінку по пройдених тестах як результат модульного тестування за вибором студента. В такий спосіб якість навчання покращиться.

Залишається проблема опрацювання матеріалу в групах та використання пакетів прикладних програм [8].

1. Положення про дистанційне навчання. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>.

2. Бізюк І. Г., Меркулов В. С. Застосування динамічних слайд-лекцій при вивченні дисципліни «Обчислювальна техніка та програмування». Тези доповідей наук.-метод. конференції кафедр академії. Харків: УкрДАЗТ, 2013. С. 123-124.

3. Бізюк І. Г., Меркулов В. С. Методика викладання комп'ютерних дисциплін студентам 1-курсу механіко-енергетичного факультету на прикладі задачі імітаційного моделювання. Тези доповідей науково-методичної конференції кафедр академії. Харків: УкрДАЗТ, 2017. С. 104-105.

4. Бізюк І. Г., Меркулов В. С. Особливості навчання студентів на першому курсі. Тези доповідей науково-методичної конференції кафедр університету. Харків: УкрДУЗТ, 2015. С. 76-77.

5. Меркулов В. С., Бізюк І. Г. Критерії підготовки тестових завдань у системах оцінювання рівня знань. Тези доповідей науково-методичної конференції. Харків: УкрДАЗТ, 2004. С. 7.

6. Меркулов В. С., Бізюк І. Г., Чаленко О. В. Організація самостійної роботи студентів із використанням електронних методичних рекомендацій. Тези доповідей науково-методичної конференції. Харків: ХарДАЗТ, 2012. С. 119.

7. Чаленко О. В., Меркулов В. С. Психофізіологічні аспекти презентації лекційного матеріалу. Тези доповідей науково-методичної конференції кафедр академії. Харків: УкрДАЗТ, 2010. С. 112-113.

8. Бізюк І. Г., Меркулов В. С. Деякі питання щодо впровадження дистанційної форми навчання в УкрДУЗТ. Тези доповідей науково-методичної конференції кафедр університету. Харків: УкрДУЗТ, 2021. С. 54-55.

Д-р техн. наук, професор, завідувач

В. І. Мойсеєнко,

*канд. техн. наук, доцент Л. А. Клименко
кафедри спеціалізованих комп'ютерних
систем*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПРИ ДИСТАНЦІЙНІЙ ФОРМІ НАВЧАННЯ

Останні роки навчальний процес у закладах освіти відбувається за дистанційною формою. Після початку активних воєнних дій на території Харківської області значно поглибилися проблеми практичної підготовки здобувачів освіти. Це пов'язано з евакуацією окремих підприємств,

порушеннями у роботі практично всіх сфер суспільної діяльності. Традиційні форми проведення практики студентів з жорстко фіксованими у часі строками практично дуже складно виконати. У той самий час дистанційна форма навчання дає змогу значно підвищити мобільність учасників освітнього процесу, розширює їхні можливості для отримання практичних навичок [1].

Метод практичного навчання — система послідовних способів взаємопов'язаної діяльності викладача і студента, спрямована на досягнення навчально-виробних завдань. На практиці метод практичного навчання постає як спосіб роботи викладача, завдяки якому студент-практикант засвоює знання, уміння, навички, розвиває свої пізнавальні здібності. Процес практичного навчання спрямований на забезпечення взаємозв'язку пізнавальної та практичної діяльності студентів, тому він має навчальне та практичне значення. Структурним елементом процесу практичного навчання є метод навчання — конкретна дія викладача чи студента. До методів практичного навчання віднесено: пояснення, розповідь, бесіду, демонстрування, ілюстрування, самостійне спостереження, вправи, самостійне виконання виробничих завдань, лабораторний метод, виробничо-практичний метод [2].

Слід також зазначити, що у 2021-2022 навчальному році терміни практичної підготовки збіглися з активною фазою бойових дій у нашому регіоні, що додатково ускладнило як роботу підприємств, так і можливість проходження практики студентами. Зважаючи на вищезгадане на думку авторів є доцільним відмова від жорстко фіксованих у часі термінів практики та перехід на так звану безперервну практичну підготовку. Її суть полягає у суміщенні у часі теоретичної та практичної підготовки здобувачів освіти. Для цього кожному студенту необхідно видати набір конкретних практичних завдань, які він буде виконувати.

Таким чином впровадження безперервної практичної підготовки дозволить забезпечити належну якість освітнього процесу в умовах воєнного стану.

1. Положення про організацію освітнього процесу в Українському державному університеті залізничного транспорту. URL: <https://kart.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/polozhennja-pro-oor-ukrduzt-2021.pdf>.

2. Бажан С. П. Проблеми процесу практичної підготовки студентів технічних спеціальностей в умовах навчально-науково-виробничого комплексу. Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України. URL: <https://www.sworld.com.ua/simpoz4/18.pdf>.

*Канд. техн. наук, доцент кафедри
спеціалізованих комп'ютерних
систем В. М. Бутенко*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

САМОМОТИВАЦІЯ – ОСНОВНИЙ СТИМУЛ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ЗМІШАНОМУ НАВЧАННІ

В частині регіонів нашої держави продовжується навчання у закладах передвищої та вищої освіти у змішаному режимі. Впродовж певного часу здобувачі освіти здійснюють освітній процес з використанням дистанційних технологій освіти, таких як MOODLE або GOOGLE CLASSROOM, але частина часу навчаються в аудиторіях. Так лабораторний практикум та семінари проходять у звичному для нашого сприйняття аудиторному режимі. Однак з огляду на те, що вся територія України обстрілюється ракетними системами держави-агресора, періодично лунають повітряні тривоги. У випадку, коли здобувачі освіти перебувають у навчальному закладі, то їм впродовж декількох хвилин треба покинути аудиторії та лабораторії й переміститися у безпечні місця цокольних приміщень або бомбосховищ. Такий перебіг подій повністю перешкоджає проведенню освітнього процесу та ще й, як правило, не дозволяє виконати у повному обсязі наступну за розкладом лабораторну або практичну роботу.

Дистанційна та змішана системи освіти є великою можливістю забезпечити кадрами економіку держави не зважаючи на надзвичайний стан та ризики проведення класичного навчального процесу. Однак стає більш актуальним навантаження на викладача та на студента під час такого режиму роботи. Велику кількість часу викладачі та здобувачі освіти змушені витратити на протидію державі-агресору та забезпечення своєї безпеки, а вимоги до документообігу не змінюються як серед студентської звітності, так і серед викладацької. Вищезазначене концентрує увагу учасників конференції на прийнятті резолюції щодо концентрації зусиль не на оформленні супровідних документів, виготовлення яких підвищує витрати часу на їх розроблення та перевірку, а на забезпечення навчального процесу в умовах надзвичайного стану. Ще одним аспектом, на який автор звертає увагу, є сумніви у наявності правових підстав для самих вимог, включаючи терміни виконання, з підтвердженням строків засобами нормування праці.

Підвищення вимог до навчального процесу та щорічне перезатвердження документації, кількості та методів контролю та звітності не виправляє ускладнення, пов'язані з виконанням алгоритмів забезпечення безпеки учасникам навчального процесу, а ускладнює навчальний процес та підвищує нервову напругу у закладах освіти.

Скептичні настрої учасників освітнього процесу вже відзначались в попередніх конференціях, однак відкриті обставини, що визвані широкомасштабним вторгненням агресора в Україну, підвищують скептичні

настрої. Поряд із зазначеними скептичними прогнозами впровадження технологій освіти, поєднаної з сучасним дистанційним виробництвом, є невеликий ряд переваг виживання. Таким чином, основним фактором проведення освітніх послуг є виживання учасників для сучасного та майбутнього виживання економіки України, так само мотивація до освіти – головний аргумент освітнього процесу.

*Канд. техн. наук, доцент кафедри спеціалізованих комп'ютерних систем **В. М. Бутенко***

*канд. техн. наук, доцент кафедри обчислювальної техніки та систем управління **О. В. Головка***

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

СТИМУЛИ СУЧАСНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ЗМІШАНОМУ РЕЖИМІ ВИКЛАДАННЯ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

Значні політичні потрясіння держави мають пряме відношення й на проведення навчального процесу в закладах освіти. В той же час ринок праці був суттєво скорегований широкомасштабною агресією. Найбільш ефективніше проходять кризові процеси підприємства, що застосовують дистанційні методи виробничих процесів.

Саме можливість дистанційного виконання частини функцій підприємств дає змогу цим підприємствам продовжувати господарську діяльність в умовах надзвичайного часу. Тому й освітні послуги були переведені у комбінований або дистанційний режим залежно від ступеню небезпек їх проведення в аудиторіях освітніх закладів.

Отже головним стимулом навчання у дистанційному режимі є можливість отримати освітні послуги та натренуватися здійснювати дистанційне виробництво для потреб майбутньої роботи. Таким чином у всіх учасників освітнього процесу є стимули працювати дистанційно. Слід зазначити, що багато студентів прагнуть до практичної роботи без залучення дистанційних технологій. Однак на такі роботи великий попит та значна конкуренція.

Таким чином використання дистанційних технологій у навчанні дають змогу проводити освітній процес та розширюють навички використання відповідних технологій при надзвичайному стані й підготовлюють майбутніх випускників до дистанційної роботи на ринку праці в умовах військового стану.

З огляду на зазначене дистанційне або змішане навчання більш повно підготовлюють випускників до роботи на сучасних підприємствах з використанням дистанційних технологій й просувають професії, де така робота більш гармонічно застосовується.

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ІНТЕРФЕЙСУ АВТОМАТИЗОВАНОГО РОБОЧОГО МІСЦЯ ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТА

У роботі [1] доведено, що формування бази знань є набагато складнішим процесом, ніж формування бази даних, і вирішується з залученням експертів у даній предметній області та інженера зі знань.

Висловлено припущення про те, що формування баз знань для автоматизованих робочих місць викладача та здобувача освіти (АРМ В3 та АРМ С3) можливе без знань та навичок розробки традиційних баз знань.

Це можливо у випадку розроблення моделі та методу проектування бази знань з *відкритою* архітектурою. Адже, основна особливість відомих моделей баз знань полягає в тому, що їх внутрішні моделі (архітектури) та методи їх формування є *прихованими* від користувача, невідомими для нього.

Вирішення цієї проблеми можливе лише в тому випадку, коли представлення знань буде здійснюватися в наочній формі, а точніше з застосуванням графічного представлення. В цьому випадку залишається з'ясувати форму такого представлення, а також метод реалізації цього представлення у формі *інтерфейсів* для АРМ В3 та АРМ С3.

У роботі [2] виконано теоретичне обґрунтування можливості застосування декартової системи координат для формування архітектури логічної моделі знань. На рис. 1 наведено варіант формування координатних вісей з зазначенням змісту множин факторів A, B, C, D, які формують координатні вісі. Наприклад, фактор A відображає процесні фактори організаційної діяльності, а множина, яка відповідає цьому фактору, містить елементи 0, 1, 2,.. 5. Цим елементам відповідають чарунки з такими ж номерами. Аналогічним чином формуються й елементи множин B, C, D.

Досвід застосування даного методу формування логічної моделі знань для автоматизованого робочого місця з реалізації викладацької діяльності показав, що при виборі варіанту нумерації чарунок необхідно враховувати зміст елементів множин A, B, C, D. Наприклад, для АРМ «Викладач» елементами множини C є відповідні дисципліни, елементами множин B та D є елементи навчально-методичного та організаційного забезпечення навчального процесу (рис. 2).

Зрозуміло, що поміж вказаними елементами множин факторів встановлюються відношення у формі декартового добутку. Результатом реалізації цієї математичної операції є встановлення змісту знань. Наприклад, декартовий добуток множин C x D визначає зміст знань для кожної з дисциплін у формі: номер навчальної групи; лекції; практичні заняття;

лабораторні роботи; семінари. Ці знання розміщуються у файлах (теках), які пов'язані через гіперпосилання з відповідними чарунками матриці С-D.

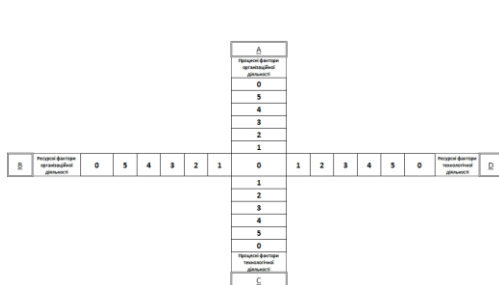

Рис 1. Варіант формування координатних вісей логічної моделі знань для факторів A, B, C, D

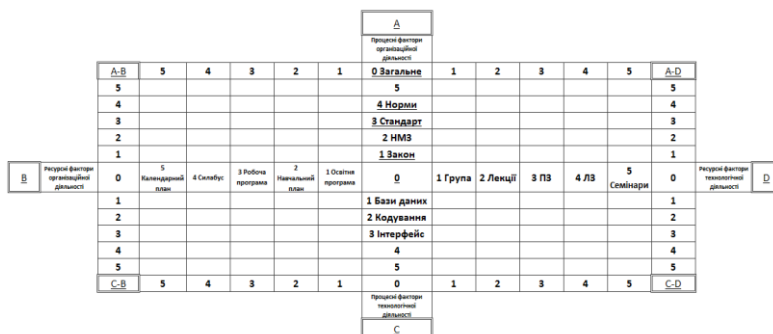

Рис. 2. Визначення змісту елементів множин A, B, C, D

Ця операція застосована також для матриць A-B, B-C, A-D. Сформована таким чином база знань забезпечує вирішення всіх задач, які вирішує викладач у своїй діяльності. Дана архітектура логічної моделі знань також може бути застосованою здобувачами вищої освіти для накопичення знань. Адже логіка задач, які вирішує студент, відповідає логіці задач викладача.

1. Доценко С. І. Формування вимог до інтерфейсу автоматизованого робочого місця викладача та студента. Проблеми впровадження дистанційної та дуальної форм здобуття вищої освіти в Українському державному університеті залізничного транспорту: тези науково-методичної конференції університету (24–25 листопада 2021 року). С. 60-62.

2. Доценко С. І. Інтелектуальні системи: пост-декартове представлення метазнань. *Радіоелектронні і комп'ютерні системи*. 2020. № 3(95). С. 4-16. doi: 10.32620/reks.2020.3.01.

*Канд. техн. наук, доцент кафедри
транспортного зв'язку Н. А. Корольова*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Питання забезпечення якісної вищої освіти в умовах воєнного стану в усіх ЗВО є дуже потрібним та своєчасним. Особливу увагу потрібно звернути на можливості існуючої в університеті електронної освітньої платформи та репозитарію, здатних забезпечити повноцінний освітній процес у дистанційній формі. Зокрема дуже важливо розглянути режим індивідуального консультування в асинхронному режимі. Вживання заходів щодо забезпечення доступу здобувачів вищої освіти до методичних та інформаційних матеріалів та ресурсів необхідні для здійснення повного освітнього циклу. Тому що дуже

багато хто не може повноцінно провести свій освітній процес через абсолютно різні, але не менш важливі та важкі, ситуації в країні та сім'ї. Також необхідно зазначити, що потрібно проводити кураторські години або при можливості індивідуальні бесіди, тому що у кожної людини та родини зараз є певні психологічні та фактично важкі умови. Саме такий всебічний, іноді індивідуальний, підхід до кожної особистості допоможе не втратити довіру між навчальним закладом, куратором, педагогічним складом та здобувачем освіти.

1. Положення про організацію освітнього процесу в Українському державному університеті залізничного транспорту. URL: <https://kart.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/polozhennja-pro-oor-ukrduzt-2021.pdf>.

2. Про деякі питання організації роботи закладів фахової, передвищої, вищої освіти на час воєнного стану: Наказ МОН від 7.03.22 р. № 235.

СЕКЦІЯ БУДІВЕЛЬНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

Кандидати техн. наук, доценти

Л. М. Козар, А. В. Євтушенко

кафедри машинобудування та технічного сервісу

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ – ЗАПОРУКА ЯКІСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Перед системою вищої освіти України в умовах воєнного стану постає низка викликів, найсуттєвішими з яких є соціальна та психологічна напруга, нестійке функціонування засобів комунікації та погіршення побутових умов через пошкодження критичної інфраструктури, зменшення обсягів фінансування. В цій складній ситуації треба не тільки зберегти цілісність науково-педагогічних колективів і студентства, а й забезпечити належну якість освіти, що є нелегкою задачею.

Міністерством освіти і науки України, Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти приймаються нормативно-правові акти [1] та рекомендації [2] щодо забезпечення функціонування вишів та якості знань, які вони надають. Але найбільшу відповідальність за якість надаваних знань перед усіма стейкхолдерами освітнього процесу несуть науково-педагогічні колективи закладів вищої освіти.

З цієї точки зору варто зауважити, що у повоєнний час для відновлення всіх галузей економіки нашої держави, у тому числі й тих, для яких готує фахівців Український державний університет залізничного транспорту, збільшиться попит на висококваліфіковані кадри. Тому вкрай важливо, щоб усі освітяни, зокрема й колектив нашого університету, прикладали щонайбільших зусиль для забезпечення якості навчального процесу в умовах війни.

Оскільки нині основною є дистанційна форма освіти, викладачі мають підвищувати свою кваліфікацію щодо володіння навичками використання цифрових технологій. Цього літа багато наших викладачів отримали сертифікати від ТОВ «Академія цифрового розвитку» про успішне завершення курсу «Цифрові інструменти GOOGLE для освіти».

Зміст навчальних планів і програм має переглядатися у напрямку розвантаження їх від повторів та адаптації до умов дистанційної освіти. Щороку треба оновлювати та удосконалювати сторінки курсів на порталі дистанційного навчання університету, освоювати віртуальні методики проведення лабораторних робіт.

Як показує досвід, дистанційна форма навчання здатна забезпечити якість освіти на рівні очної форми, а якщо порівнювати з вищою школою «доцифрової ери», ця якість може бути незрівнянно вищою, звичайно, за умови сумлінної праці як студентів, так і викладачів.

Воєнний стан вимагає від викладача не тільки високого рівня професіоналізму, глибоких знань з дисципліни, володіння цифровими інструментами, але й психологічної стійкості, людяності, мобільності.

Нині ми маємо орієнтуватися на майбутній повоєнний ринок праці, прогнозувати, які спеціальності будуть затребувані, які сфери діяльності стануть пріоритетними.

Важливим чинником підвищення рівня професіоналізму науково-педагогічних працівників є тісні контакти з бізнесом і роботодавцями, вивчення та переймання світового досвіду в цьому напрямку, зокрема Німеччини, Швейцарії, Японії.

1. Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану: Наказ МОН України від 7 берез. 2022 р. № 235 // База даних «Законодавство» / МОН України. URL: <http://surl.li/dbsig> (дата звернення: 20.09.2022).

2. Рекомендації для експертів із розгляду внутрішньої політики і процедур забезпечення академічної доброчесності та зовнішньої оцінки їх якості: додаток 2 до протоколу засідання Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 7 черв. 2022 р. № 9 (14) // База даних «Документи» / Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. URL: <http://surl.li/dbtro> (дата звернення: 20.09.2022).

*Канд. техн. наук, доцент
кафедри будівельних матеріалів,
конструкцій та споруд
О. С. Герасименко*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ

Про динаміку використання інноваційних методів навчання на заняттях свідчить аналіз науково-педагогічної та методичної літератури. Цій темі присвячено дослідження М. Пентилюк, Л. Пироженко, А. Піхоти, Т. Симоненко, М. Скрипника та ін. [1, 2].

Метою роботи є аналіз використання інноваційних методів в умовах дистанційного навчання.

Заняття під час дистанційного навчання має певні особливості. Перш за все, це віртуальна зустріч, а не реальна. Хоча перелаштуватися на подібне навчання може бути важко, проте інноваційні методи дають можливість викладачу ненав'язливо та креативно продовжувати навчальний процес. У педагогіці термін «інновація» (лат. – зміна, введення нового) позначає нововведення, оновлення процесу навчання.

До інноваційних методів навчання належать методи активного навчання, які в умовах КМСН передбачають підвищення рівня професійної компетентності майбутнього інженера [3, 4]. Методи активного навчання

сприяють формуванню знань, професійних умінь і навичок майбутніх фахівців, шляхом залучення їх до інтенсивної пізнавальної діяльності; активізації мислення учасників навчально-виховного процесу; прояву активної позиції студентів; самостійному прийняттю рішень в умовах підвищеної мотивації; взаємозв'язку викладача й студента та ін.

Виходячи із цього, у процесі підготовки інженерів в умовах кредитно-модульної технології навчання необхідно використати такі методи й прийоми:

- проведення інтерактивних лекцій, а саме використання методу «питання-відповідь» під час роботи зі студентами протягом лекції;
- впровадження в ході практичних занять таких форм роботи як «круглий стіл»;
- використання в навчально-виховному процесі вищої школи рольових і ділових ігор, кейсів-методів, «мозкової атаки», які сприяють розвитку активності студентів;
- використання нових підходів до контролю й оцінювання досягнень студентів, які забезпечують об'єктивність і надійність.

1. Завалевський Ю. Підготовка педагогів до впровадження сучасних технологій навчання та виховання. *Вища школа: наук.-практ. видання.* - 2013. - № 2. - С. 7-21.

2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.

3. Пометун О. І., Пирожено Л. В. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб.; за заг. ред. О. І. Пометун. Київ: А.С.К., 2005, 2006. 192 с.

4. Abdalova O. I. & Isakov O. J. 2014. The use of e-learning technologies in the educational process. Distant and virtual training, 50-55.

*Кандидати техн. наук, доценти кафедри
будівельної механіки та гідравліки*

М. В. Павлюченко, М. О. Ковальов

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ЗАСТОСУВАННЯ КОМБІНОВАНИХ МЕТОДІВ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ПРИ ОБМЕЖЕНОСТІ ДОСТУПУ ДО СИНХРОННИХ ЗАНЯТЬ

В умовах воєнного стану внаслідок активізації бойових дій на території України суттєво ускладнився доступ здобувачів вищої освіти до мережі Інтернет і, як наслідок, до синхронної форми проведення занять, тому першочерговим стало питання активізації роботи здобувачів вищої освіти в асинхронному режимі.

На платформі Moodle [1] для проведення заняття в асинхронному режимі використовується засіб «Урок» [2]. Цей засіб дає змогу надати студенту інформацію з відповідного заняття (лекція, лабораторна робота, практичне заняття), проконтролювати проходження цього елемента та зробити вхідний і

вихідний контроль знань. Наприклад, для лабораторної роботи цей інструмент дозволяє перевірити знання здобувача перед початком заняття, якщо здобувач набрав відповідний відсоток балів (кількість спроб не обмежується) – він допускається до її проведення та отримує доступ до відповідних посилань та джерел (інтерактивні моделі, відеоматеріали та ін.). Після виконання усіх поставлених задач відбувається вихідний контроль – захист лабораторної роботи (кількість спроб не обмежується). Враховуючи, що такий підхід до вихідного контролю (у вигляді тесту) є раціональним для нескладних робіт, доцільно використовувати інструмент есе для перевірки засвоєння матеріалу здобувачем.

Таким чином, отримаємо інструмент з творчим підходом з одночасною можливістю засвоювати матеріал та надавати відповіді в будь-який зручний час.

1. URL: <https://moodle.org/course/view.php?id=17228>

2. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=9EZu7zRQxY8>

*Канд. техн. наук, доцент кафедри
вишукувань та проектування
шляхів сполучення, геодезії та землеустрою
А. О. Шевченко*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ЯКІСТЬ ОСВІТИ В ДИСТАНЦІЙНОМУ РЕЖИМІ НАВЧАННЯ В УНІВЕРСИТЕТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

З початком повномасштабної війни росії проти України, а саме 24 лютого 2022 р. наукова спільнота та здобувачі освіти вимушені пристосовуватись до нових умов організації професійної діяльності і дистанційного навчання. Більшість закладів освіти на територіях з активними бойовими діями та наукових, науково-дослідних установ функціонують у повному онлайн-просторі. Це також пов'язано і з тим, що 43 заклади вищої освіти та 68 наукових установ частково пошкоджено, 7 з них зруйновано повністю, також пошкоджено майже 15 % науково-дослідницької інфраструктури. Частина території України окупована загарбниками, а частина знаходиться під постійними обстрілами, що унеможлиблює очний формат виконання науково-професійних обов'язків та досліджень науковців. Усі ці проблеми доповнюються і тим, що у більшості областей України по декілька разів на день лунають тривалі повітряні тривоги (протягом 1-4 годин). Ці фактори спонукають до організації та проведення більшості наукових досліджень, виконання службових обов'язків наукових та науково-педагогічних працівників в онлайн форматі [1].

Наразі сьогодні існує велика кількість програмних продуктів, що допомагають організувати дистанційну роботу як науково-педагогічного персоналу, так і цікавий, гнучкий та інформативний режим навчання здобувачів освіти, що включає до себе дуже багато активностей, таких як:

- відео-лекції;
- онлайн-зустрічі з викладачами та провідними фахівцями галузі;
- онлайн-ігри для опанування та закріплення знань з викладеного матеріалу;
- інтерактивні дошки для дослідження явищ;
- програмні застосунки для проєктування та побудови моделей будівель, споруд, лінійних об'єктів з можливістю моделювання сумісної роботи місцевості та запроєктованих об'єктів;
- можливість спрогнозувати запроєктовані рішення та проаналізувати експлуатаційні характеристики;
- тестування та різні види онлайн-контролю якості опанування викладеного матеріалу, також можна додати сюди і конспект лекцій методом Корнела;
- індивідуальні завдання, які запропоновано викладачем або подано здобувачем освіти для розробки та впровадження;
- онлайн-платформи для навчання та розвитку self skills залежно від вподобань та напрямку розвитку особистості.

Мінімальне обладнання, що необхідно для забезпечення дистанційного навчання, складається з комп'ютера або планшета з розширеними можливостями та мобільним телефоном на базі Android, для більш зручного навчання можна скористатися інтерактивними дошками, що є у вільному доступі інтернет та пристроїв зв'язку, такі як камера, колонки, система передачі даних, адаптер.

У цей досить складний для нашої країни час не обійтися без хмарних сховищ. Які виконують безліч функцій (зберігання, обмін, редагування, робота декількох осіб з одним документом) та допомагають в освітній діяльності підтримувати високий рівень знань. До них можна віднести такі ресурси: Dropbox, Google Диск, Microsoft OneDrive, iCloud Drive, Mega, pCloud, iDrive, SpiderOak, MediaFire, Box.

1. Мар'єнко М. В., Сухіх А. С. Інформаційно-комунікаційні технології в світі. Організація професійної діяльності науковця засобами цифрових технологій в умовах війни. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731755/1/44.pdf> (дата звернення 27.09.2022 р).

*Канд. техн. наук, доцент кафедри
вишукувань та проєктування
шляхів сполучення, геодезії та землеустрою
Н. В. Белікова*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ПЕРІОД ВІЙНИ

На теперішній час студент, який навчається у закладі вищої освіти, виконує дуже важливу функцію. Він своїм навчанням підтримують мирне

життя на місцях. За цю можливість – навчатися кожного дня – ведуться бойові дії на нашій землі.

Але навіть у самого старанного студента не завжди є можливість відвідувати заняття в ZOOM. Причини можуть бути різні – це і загроза життю, і відключення енергопостачання та навіть руйнування помешкання. А потім потрібно наздоганяти, щоб не відставати від графіку навчального процесу. Хочу нагадати декілька технік плідного використання часу.

По-перше, техніка “Pomodoro” – 25 хвилин працюємо, а потім 5 хвилин відпочиваємо.

По-друге, метод Щварца – 90 хвилин працюємо, а потім 30 хвилин відпочиваємо.

Рекомендую також використовувати методику організації роботи КАНБАН. Всі завдання заносяться до таблиці у графу «потрібно зробити» і поступово, в міру виконання, переходять до графи «опрацьовується» і «зроблено».

Звичайно обрання тієї чи іншої методики залежить від темпераменту, самоорганізації та можливостей студента. Більше інформації про те, як організувати свій навчальний процес, подано у книгах «Зроби це завтра» Марка Форстера та «Завжди вчасно» Майкла Бреуса.

*Канд. техн. наук, доцент кафедри
вишукувань та проєктування
шляхів сполучення, геодезії та землеустрою
Є. М. Коростельов*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ЗАГЛИБЛЕНІСТЬ СТУДЕНТА У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС У ПЕРІОД ВІЙНИ

Нажаль, з початком повномасштабної війни росії проти України науковці, викладачі, українська спільнота вимушені пристосовуватись до нових умов сьогодення. І освітній процес не залишився осторонь. Нажаль, досить багато людей покинули свої домівки та вимушені були виїхати на більш безпечні території, пристосовуватися до нових умов існування. У зв'язку з цим виникло дуже багато проблем як у здобувачів освіти, так і у викладачів, а саме:

- підготовка лекційного матеріалу;
- документи і матеріали для самостійного опрацювання, що завантажуються на курс;
- самостійні роботи з урахуванням можливостей здобувачів та сьогодення;
- контрольні та тестування.

Виходячи з викладеного, завдання викладача об'єднати при проведенні групових занять, під час мозкових штурмів, дискусій, ділових ігор усі фактори,

зміни та нововведення, що наразі стоять перед кожним українцем. Це прискорює опанування, вивчення та закріплення матеріалу курсу.

*Канд. техн. наук, доцент Н. В. Бугаєць
аспірант М. А. Муригін
кафедри залізничної колії і транспортних споруд
Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Забезпечення якісної вищої освіти в умовах початку широкомасштабної війни є пріоритетним завданням закладів вищої освіти. Саме зараз особливо необхідно втілювати різноманітні інноваційні технології навчання для гарантування повноцінного освітнього процесу як у разі змішаної (очно-дистанційної), так і дистанційної форми навчання.

Для виконання поставленої задачі необхідно враховувати багато чинників, які впливають на забезпечення функціонування системи освіти в складних умовах воєнного часу.

Насамперед велику увагу потрібно приділяти електронним платформам і сервісам дистанційного навчання, які зможуть забезпечувати якісний навчальний процес і саморозвиток студентів за відсутності можливості відвідування вищого навчального закладу.

Також не останнім є питання забезпечення освітнього процесу навчальною та науково-методичною літературою і забезпечення доступу студентів до них.

Чималу увагу потрібно приділити проведенню індивідуальних консультацій в асинхронному режимі, тому що у багатьох здобувачів вищої освіти може бути відсутня можливість працювати в синхронному режимі з іншими здобувачами через:

- відсутність Інтернету;
- перебування на окупованій території;
- знаходження на службі в ЗСУ, територіальній обороні;
- волонтерську діяльність та інші поважні причини.

Враховуючи ці та інші питання головною задачею закладу вищої освіти передусім є забезпечення країни кваліфікованими фахівцями і спеціалістами, які будуть працювати на благо держави.

СЕКЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

Канд. екон. наук, декан економічного факультету **І. В. Соломніков**
канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту, публічного управління та HR-технологій **О. В. Семенцова**

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЯК ПІДҐРУНТЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Основними викликами в умовах розпочатої військової агресії проти України для Українського державного університету залізничного транспорту стали:

1) неможливість швидкого повернення здобувачів усіх рівнів освіти до стаціонарного навчання через несприятливу безпекову ситуацію, що потребує широкого використання технологій онлайн-навчання та викладання;

2) часто обмежена забезпеченість технічними ІТ-засобами навчання здобувачів освіти та засобами викладання професорсько-викладацького складу та неможливість фізичного доступу до ресурсів університету;

3) недостатній рівень забезпечення швидкісним Інтернетом регіонів перебування здобувачів вищої освіти та професорсько-викладацького складу.

УкрДУЗТ протягом всього часу збройної повномасштабної агресії докладає максимум зусиль для забезпечення безперервності навчання, для надання доступу до освітніх послуг та для можливості навчатися кожному здобувачу вищої освіти. В цих складних умовах все більше актуалізується питання можливості організації дистанційного навчання за рахунок цифрових технологій і рішень.

Маючи вагомий попередній досвід організації дистанційної освіти в університеті під час розгорнення світової пандемії Covid-19, роботу не довелося починати з нуля. Було продовжено розвиток вже напрацьованих здобутків та цифрового контенту. Зокрема, розвивається наповнення курсами освітньої платформи Moodle. Дистанційні курси, що там подано, створюються на все більш високому професійному рівні. Багато хто з викладачів застосовують інтерактивні інструменти взаємодії зі здобувачами вищої освіти. Викладають презентації та відео-ролики для ілюстрації проблемних та практично значущих аспектів дисциплін. Застосовують спеціальні прикладні програмні засоби для наочності відображення окремих питань в навчальному курсі. Електронні дошки стали повсякденністю в освітньому процесі. Всі ці заходи дають змогу зацікавлювати студентів, концентрувати їх увагу не тільки на отриманні теоретичних знань та набутті практичних навичок з дисципліни, а і на

інструментах діджиталізації освітнього процесу, бо вони також є корисними та стануть у нагоді в професійному житті майбутніх фахівців.

1. Освіта України в умовах воєнного стану: інформаційно-аналітичний збірник. Київ: МОН, 2022. 358 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Inform-analitic.zbirn-Osvita.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf>.

*Д-р екон. наук, професор, завідувач В. Л. Дикань,
доктори екон. наук, професори
І. В. Токмакова, В. О. Овчиннікова
кафедри економіки та управління
виробничим і комерційним бізнесом*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ І ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Воєнний стан в державі, а також активні бойові дії унеможливили повноцінне забезпечення якості освіти та загострили і без того нелегкий процес трансформації вітчизняної освіти, що відбувається наразі в Україні. Останній обумовлений актуалізацією інформаційних систем і технологій в державі та у світі [1-3]. Дані фактори обґрунтували необхідність якнайшвидшого перегляду існуючих базових положень забезпечення якості освіти з урахуванням зазначеного.

Відповідь на дану проблему доцільно побудувати ґрунтуючись на двох особливостях сучасного освітнього процесу. По-перше, це той факт, що сьогодні сучасна молодь постійно занурена у нове глобальне віртуальне інформаційне середовище навіть незалежно від того, чи організовано в закладі освіти дистанційне навчання чи ні. Вона активно звертається до інтернет-ресурсів, електронних бібліотек, користується електронними підручниками, засобами комп'ютерного тестування, а також спілкується у різних соціальних мережах. За доступністю та обсягом інформаційні електронні ресурси набагато випереджають традиційні паперові носії, але питання якості наведеної в них інформації залишається відкритим. Як і питання якості самоосвіти, заснованої лише на інтернет-ресурсах, адже в сучасних умовах викладач перестав бути єдиним поважним джерелом знань, а тому отримані від нього знання переважно не сприймаються як догма, а піддаються аналізу, а іноді й критиці з боку здобувачів освіти. По-друге, під час активних бойових дій, що відбуваються на території нашої держави, майже кожен здобувач освіти опинився в умовах психологічної напруженості, а тому повноцінне забезпечення якості освіти не можливе без особистісно-орієнтованої педагогіки, що надає абсолютного значення особистості здобувача освіти, його психологічному стану, свободі вибору та діяльності.

Зважаючи на зазначене можна з впевненістю стверджувати, що сучасний викладач закладу вищої освіти має стати, перш за все, довіреною особою, навігатором в освітньому процесі та активно і невимушено залучати молодь до освітнього процесу. Отже, враховуючи все вищезазначене можна стверджувати, що процес забезпечення якості освіти в умовах воєнного стану і трансформації освітнього середовища слід побудувати на засадах гуманізації.

Гуманізація освітнього процесу – це один із нових соціально-педагогічних принципів, який відображає спрямованість розвитку освіти на гуманні стосунки в суспільстві як загальнолюдську цінність. Гуманізацію, тобто «олюднення» освіти, в найбільш загальному плані можна охарактеризувати як побудову стосунків учасників освітнього процесу на основі зміни стилю педагогічного спілкування – від авторитарного до демократичного, подолання жорсткого маніпулювання свідомістю вихованців, практики індоктринації здобувачів освіти – нав'язування їм непорушних стереотипів мислення, догм, які не підлягають критиці. Гуманізація націлена на посилення тих положень вітчизняної й зарубіжної педагогіки, які орієнтують на повагу до особистості вихованця, формування в нього самостійності, встановлення гуманних, довірчих стосунків між ним і вихователем [4]. Яскравим доказом доцільності гуманізації освіти є також той факт, що сучасні здобувачі освіти належать до покоління «Z», це означає, що інтерактивні комунікаційні технології є для них звичним середовищем взаємодії, а тому впровадження гуманізованих методів навчання, що ґрунтуються на взаємодії, роботі в командах, ігрових технологіях, сприймається ними дуже позитивно і, природно, сприяє підвищенню мотивації та інтересу до навчання, покращує навчальні досягнення. Таким чином, гуманізація освітнього процесу дасть змогу створити такі умови, в яких здобувач освіти не зможе не вчитися, не зможе вчитися нижче за свої можливості, а також стане неспроможним залишатися стороннім та байдужим спостерігачем освітнього процесу.

В умовах воєнного стану і трансформації освітнього середовища забезпечення якості освіти в Україні доцільно побудувати на засадах гуманізації освітнього процесу. Принципи гуманізації повинні лягти в основу для переважної більшості методів освіти. Зазначене дозволить подолати технократичну природу сучасної освіти, забезпечить самоактуалізацію системи індивідуальних цінностей та гуманістичних відносин між студентом і викладачем, що в цілому позитивно відіб'ється на якості освіти та на психологічному стані її здобувачів.

1. Про Рекомендації круглого столу «Освітня політика в умовах інформаційного суспільства: Рішення Комітету з питань науки і освіти Верховної Ради України від 14 червня 2016 р. *Асоціація підприємств інформаційних технологій України: веб-сайт*. URL: http://old.apitu.org.ua/files/Recomendations_education.pdf (дата звернення: 12.09.2022).

2. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2010. № 1 (15). URL: <http://journal.iitta.gov.ua/inde.php/itlt> (дата звернення: 13.09.2022).

3. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету

Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. *Законодавство України: веб-сайт*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80> (дата звернення: 13.09.2022).

4. Гуманізація освіти. *timo.com.ua: веб-сайт*. URL: http://timo.com.ua/wiki/index.php/%D0%93%D0%A3%D0%9C%D0%90%D0%9D%D0%86%D0%97%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%AF_%D0%9E%D0%A1%D0%92%D0%86%D0%A2%D0%98 (дата звернення: 14.09.22).

*Д-р екон. наук, доцент кафедри
економіки та управління
виробничим і комерційним бізнесом
Н. Є. Каличева*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

РОЛЬ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

На сьогодні освіта та технології тісно пов'язані. Це дві взаємозалежні сфери, адже чим вище рівень освіти, тим більше технологій зможе вигадати та реалізувати суспільство й навпаки: занепад розвитку освіти призводить до відставання наукового розвитку країни від світових технологічних тенденцій. Отже кожен новий технологічний прорив має пряме відбиття на процесі навчання, сприяючи підвищенню його якості.

Нині світ розвивається досить динамічно та стрімко порівняно з попередніми десятиліттями [1]. Технічний прогрес забезпечує наявність нових можливостей для підвищення якості освітнього процесу, а технології, котрі нині лише зароджуються, можуть суттєво змінити цю сферу.

Інтернет та інформаційні технології створили нові можливості для освіти, що дало змогу вивести сферу на якісно новий рівень та перетворити її із затратної та дотаційної на прибутковий бізнес [2].

На жаль, сучасні світові та вітчизняні реалії внесли докорінні зміни в освітній процес. Спочатку пандемія, потім військова агресія, що призвела до запровадження воєнного стану в нашій державі, значно пришвидшили інформаційне оновлення сфери. Всі заклади освіти змушені були швидко перейти на дистанційне навчання та запровадити ІТ-технології в освітній процес. Те, що могло тривати роки, було реалізовано за кілька місяців. Але якість дистанційної освіти потребує значної самодисципліни від здобувачів.

В теперішніх умовах набуття знань у закладі освіти не є основним пріоритетом. Більше цінності має розвиток здібностей здобувачів працювати у команді, формування у них цифрових та аналітичних навичок, уміння ефективно спілкуватися [3]. Це призводить до необхідності оновлення освітнього процесу. Викладач має переглянути процес викладання матеріалу, зробити його максимально доступним та ефективним. Здобувач, своєю чергою, має бути вмотивованим для отримання знань [4]. Адже відсутність мотивації робить процес отримання знань не цікавим та неефективним.

1. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Шевченко Л. С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід: навч. посіб. / за ред. Р. С. Гуревича. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. 348 с.

2. Як ефективно використовувати сучасні технології в освіті? URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2019/04/22/236630/> (дата звернення: 18.09.2022 р.)

3. Каличева Н. Є. Інтелектуалізація управління як основа розвитку підприємства в умовах нової економіки. *Людина, суспільство, комунікативні технології*: матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. 21-22 жовтня 2021 р. Харків: ДІСА ПЛЮС, 2021. С. 223-224

4. Воляннюк А. Мотивація як фактор підвищення навчальної успішності молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Том 1, № 27. С. 241-245.

*Канд. екон. наук, доцент кафедри
економіки та управління
виробничим і комерційним бізнесом
І. Л. Назаренко*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ПРОВЕДЕННЯ ТЕСТУВАННЯ ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З 24 лютого 2022 р. з початком російської агресії та введенням воєнного стану і студенти, і викладачі опинилися у скрутному становищі, у небезпеці, коли замість занять їм треба було рятувати своє життя, переховуватися у підвалах, бомбосховищах тощо, евакуюватися та налагоджувати своє життя на новому місці.

Проблеми, з якими зіткнулися освітяни, можна розподілити на суб'єктивні та об'єктивні. Об'єктивні: перебої з електропостачанням, нестабільне або зовсім відсутнє Інтернет-з'єднання, необхідність перебувати в укриттях замість навчання. Суб'єктивні проблеми: в умовах загрози життю погіршується пам'ять, концентрація уваги, мотивація до навчання та бажання до саморозвитку.

У таких умовах відвідування лекцій та практичних занять стає проблематичним, що і призвело до масового скорочення відвідувань занять студентами у 1 семестрі 2021/2022 навчального року. Отже, асинхронний спосіб дистанційного навчання [1] вийшов на перший план: студенти виходять в Інтернет, коли мають таку можливість, заходять до платформи MOODLE, читають тексти лекцій, дивляться навчальні відео та, за можливістю, виконують домашні завдання, курсові та контрольні роботи тощо.

Стосовно тестового контролю (як модульного, так і екзаменаційного), тут виникли проблеми іншого характеру. Оскільки на складання модульного тесту дається всього 1 спроба (чи 2 спроби за рішенням декану), ті студенти, які не змогли достатньо якісно підготуватися до тестування з незалежних від них причин, не зможуть його виконати з прийнятними для них оцінками та відчуватимуть певну несправедливість та образу. Щоб цього не сталося та з метою допомогти студентам опанувати матеріал й успішно скласти тести, я запровадила практику підготовки до тестування в ігровій формі (для студентів 4 курсу

спеціальності ПАМЛ, курс «Економіка», який викладається англійською мовою), коли тестові питання викладені у ресурсі WordWall у вигляді гри і студенти мають необмежену кількість спроб для відповідей на тестові питання. Поки вони роблять ці спроби (комусь треба 2-3, а комусь і більше), вони запам'ятовують матеріал краще, відпрацьовують його, а потім складають модульний тест з першої спроби з гарним результатом. Крім того, таку саму практику я запровадила і для студентів економічного факультету як денної, так і заочної форми навчання.

Звісно, це вимушена практика, і її недоцільно використовувати в нормальних умовах, але в умовах форс-мажорних обставин вона показала себе цілком виправданою.

Таким чином, змістивши акцент з контролю на відпрацювання матеріалу, студентам були надані додаткові можливості з підвищення якості навчання в умовах воєнного стану.

1. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України В. Г. Кременем 20 грудня 2000 р.). URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>.

*Д-р екон. наук, доцент М. В. Корінь,
кандидати екон. наук, доценти
М. В. Кондратюк, Г. В. Обруч
кафедри економіки та управління
виробничим і комерційним бізнесом*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Війна в Україні, яка розпочалася наприкінці лютого, внесла суттєві корективи в діяльність освітніх закладів і організацію освітнього процесу. Значних пошкоджень зазнала інфраструктура закладів вищої освіти, скорочуються обсяги фінансування освітньої сфери, зафіксовано зниження мотивації студентів до здобуття освіти в українських університетах і відповідно, має місце масовий відтік студентів закордон. Відбувається втрата кадрового потенціалу як у зв'язку з вимушеним переїздом, у т. ч. і за кордон, так і з посиленням розриву в рівні оплати праці спеціалістів освітньої сфери та інших секторів економіки і переходом фахівців на роботу в інші сфери господарювання. Ці та інші фактори значно ускладнюють роботу закладів вищої освіти і вимагають від останніх перегляду механізму надання освітніх послуг та суттєвого підвищення якості організації освітнього процесу.

Особливого схвилювання наразі викликає низький рівень мотивації студентів до здобуття освіти в українських університетах. Звичайно, у значній мірі це викликано високим рівнем небезпеки перебування в країні у зв'язку з бойовими діями і невизначеністю подальших перспектив розвитку економіки.

Однак, поряд з цим на прийняття рішення щодо вибору університету суттєво впливає і якість освітніх послуг, які надає університет. Зважаючи на сказане, на сучасному етапі університету необхідно зосередити увагу на удосконаленні освітнього процесу і підвищенні вмотивованості студентів до навчання.

Важливим у цьому сенсі є застосування індивідуального підходу до кожного студента, визначення мотивів, які б спонукали його до здобуття вищої освіти. Наприклад, на першому занятті можна провести опитування студентів щодо справжніх мотивів навчання на даній спеціальності, дізнатися, що вони чекають від нового навчального курсу, які теми хотілося б їм розглянути на занятті, дізнатися чим студенти цікавляться поза університетом. Це дозволить краще зрозуміти студентів і побудувати з ними довірчі відносини.

Зважаючи на те, що на сьогодні більшість часу студенти проводять у цифровому середовищі, важливо застосувати і цифрові технології навчання. Такі технології дають змогу змінити формат подачі інформації, створювати яскраві та чіткі образи як за допомогою слайдів, так і коротких анімованих картинок, аудіо- та відеоматеріалів, використовувати командні формати роботи, моделювати та наочно представляти проблемні ситуації.

Найбільш широкого застосування в освітньому процесі в цьому аспекті набули технології гейміфікації, що дозволяють створити гру на основі навчального матеріалу, використовувати готові ігри чи впровадити окремі елементи ігрових механік в навчальний процес. Використання інтерактивних вправ, тестів, ігрових завдань, квестів сприятиме підвищенню зацікавленості студентів і формуванню їх позитивної мотивації.

Загалом, застосування в освітній діяльності традиційних методик та методів викладання спільно з цифровими технологіями навчання дасть змогу покращити мотивацію студентів, підвищити ефективність навчального процесу і, відповідно, рівня професійної підготовки майбутніх фахівців.

Кандидати екон. наук, доценти

А. О. Дергоусова, О. В. Сиволовська

*кафедри маркетингу, комерційної діяльності
та економічної теорії*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ПІДГОТОВКА МАРКЕТОЛОГІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сьогодні ми всі опинилися у складній ситуації. Керівництво закладів освіти, викладачі, студенти. Пандемія 2020 року навчила нас працювати онлайн, але не навчила як забезпечити якісну освіту, коли вимикається світло, коли звучать сирени, коли ти не в своїй квартирі, а у підвалі. Та більше ніж півроку війни все ж таки змусили нас пристосуватися і до таких умов. Як же

забезпечити якісну онлайн підготовку і освіту маркетологам у сучасних складних умовах війни? Насправді, різниця між онлайн і офлайн навчанням не така вже велика, як прийнято про це говорити: і те й інше – освіта, а онлайн – лише засіб доставки контенту.

У своїй практиці викладачі кафедри маркетингу, комерційної діяльності та економічної теорії у своїй більшості використовують різні платформи, месенджери та додатки, щоб постійно бути на зв'язку зі студентами: Moodle, Zoom, GoogleClass, Viber, Telegram тощо. Для наочної презентації матеріалів використовують презентації. Бо «балакаюча голова» не допомагає зосередитися на матеріалі, набридає, студенти відволікаються. Тому в презентаціях використовуються відео, наочні картинки та фото з прикладами, схеми тощо.

Звичайно постає питання «А якщо у студентів немає світла або інтернет неякісний?» Звичайно у цій ситуації кардинально викладач або студент вирішити питання не може. Тому у Moodle завжди є поточні тести до кожної теми та розміщено презентації для того, щоб студенти після відновлення електропостачання опрацювали теоретичний та практичний матеріал. У Viber або Telegram створюються групи зі студентами з певної дисципліни для того, щоб у студентів була можливість ставити питання. Кожен викладач намагається допомогти студенту отримати знання та опрацювати весь необхідний матеріал.

*Кандидати екон. наук, доценти
О. П. Чебанова, В. А. Волохов
кафедри маркетингу, комерційної
діяльності та економічної теорії*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сутністю постіндустріального інформаційного суспільства стали суттєві зміни в усіх сферах людського життя. Поширення інноваційних технологій в освітній галузі стало об'єктивною закономірністю, зумовленою новою філософією освіти. Інновації варто розглядати як ефективні та результативні нововведення у змісті, методах, засобах і формах навчання та виховання особистості, в управлінні системою освіти, в організації освітнього процесу, у структурі закладів освіти. Особливої актуальності набули інновації з початком широкомасштабної війни, розв'язаної російською федерацією на території України, коли стало життєво необхідним приймати швидкі, нестандартні, по суті – інноваційні, рішення. Функціонування системи освіти в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій. Саме тому підтримка активного упровадження

інновацій в освітню галузь під час війни стала одним із ключових напрямів роботи Українського державного університету залізничного транспорту.

Варто зазначити, що в цей складний час і самі освітяни стали більш активно вести пошук шляхів вирішення проблем в організації навчання здобувачів освіти. Український державний університет залізничного транспорту, як і інші заклади освіти, надав у вільному доступі платформу зі своїми навчальними матеріалами.

В Українському державному університеті залізничного транспорту увага надається на можливості існуючій у університеті електронній освітній платформі, яка зможе забезпечити повноцінний освітній процес у змішаній (очно-дистанційній) або дистанційній формах навчання. Зокрема розглянуто режим індивідуального консультування в асинхронному режимі; вжиття заходів щодо забезпечення доступу здобувачів вищої освіти до методичних та інформаційних матеріалів, необхідних для здійснення освітнього процесу. Забезпечення організації освітнього процесу для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання у дистанційному режимі з використанням синхронної та асинхронної моделі освітньої взаємодії може сприяти успішній реалізації права на якісну освіту навіть в умовах правового режиму воєнного стану.

В Українському державному університеті залізничного транспорту було розглянуто особливі умови навчання та роботи для тих учасників навчального процесу, які перебувають в лавах ЗСУ, підрозділах територіальної оборони, займаються волонтерською діяльністю.

Особлива увага в університеті надається тому, що в умовах сьогодення освітній заклад має стати осередком задоволення очікувань безпеки не тільки громадської, але й інтелектуальної, емоційної, особистісної. У цьому контексті завданням кафедр стало формування в освітньому закладі середовища психологічного комфорту, атмосфери довіри, чуттєвості, психологічної допомоги у подоланні стресу та тривоги.

Всупереч складним і трагічним подіям в Україні ми закликаємо студентську молодь оберігати свій фронт у цій війні – навчатися, чим забезпечувати майбутнє нашої держави. Формування якісного фахівця в умовах воєнного стану – виклик сьогодення, який потребує від кожного з нас максимальної активізації своїх професійних і людських якостей, задля спільної перемоги і на освітянській ниві.

1. <https://mon.gov.ua/ua/news/predstavniki-mon-vivchali-praktichnij-dosvid-izrayilyu-shodo-psihologichnoyi-pidtrimki-uchasnikiv-osvitnogo-procesu-v-umovah-vijni?=print>

2. <https://elearningindustry.com/advantages-and-disadvantages-online-learning>

3. http://slobidske-ruo.edu.kh.ua/centr_osvitnih_tehnologij/osvitni_innovacii/osnovni_zasadi_innovacijnoi_osvitnjoj_diyalnosti/

*Д-р техн. наук, професор Ю. Є. Калабухін,
д-р екон. наук, професор, завідувачка О. І. Зоріна,
канд. екон. наук, доцент Н. М. Каменева
кафедри маркетингу, комерційної діяльності
та економічної теорії*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

АВТОМАТИЗОВАНА ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ОБЛІКУ УСПІШНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Завдання автоматизованої інформаційної системи обліку успішності студентів факультету:

1. Забезпечення якості освітнього процесу в умовах воєнного стану.
2. Оперативність та прозорість поточного і підсумкового контролю успішності студентів.
3. Оперативність проведення аналізу поточної та підсумкової успішності студентів.
4. Оперативність звітування щодо поточної та підсумкової успішності студентів.
5. Запобігання випадкам внесення арифметичних помилок при заповненні викладачами заліково-екзаменаційних відомостей.
6. Забезпечення виконання вимог акредитації щодо рівня успішності за спеціальностями.
7. Інформованість всіх учасників навчального процесу щодо рівня успішності за спеціальностями.
8. Розробка заходів щодо підвищення успішності за спеціальностями.
9. Електронний облік методичної документації деканату.
10. Своєчасність підготовки методичної документації деканату.
11. Зменшення паперового документообігу.

Елементами розробленої автоматизованої інформаційної системи обліку успішності студентів факультету є:

1. Вимоги Положення про організацію освітнього процесу в Українському державному університеті залізничного транспорту [1].
2. Вимоги Положення про контроль та оцінювання якості знань студентів в Українському державному університеті залізничного транспорту [2, 3].
3. Електронна заліково-екзаменаційна відомість.
4. Електронний журнал викладача «Успішність та облік присутності студентів».
5. Електронний журнал куратора.
6. Електронна форма звіту куратора для деканату.
7. Електронна форма звіту куратора для голови кураторського колективу.

7.1. Звіт голови кураторського колективу щодо успішності студентів спеціальності.

8. Електронна форма звітності декана факультету щодо успішності за курсами та спеціальностями економічного факультету.

8.1. Звіт декана факультету щодо успішності студентів факультету.

9. Електронний екран ліквідації академічних заборгованостей.

1. Положення про організацію освітнього процесу в Українському державному університеті залізничного транспорту. Затв. наказом від 5 лютого 2021 року № 15.

2. Положення про контроль та оцінювання якості знань студентів в Українському державному університеті залізничного транспорту. Затв. наказом від 28 грудня 2015 року № 192.

3. Зміни до Положення про контроль та оцінювання якості знань студентів в Українському державному університеті залізничного транспорту. Затв. наказом від 30 квітня 2020 року № 42.

Кандидати екон. наук, доценти

О. Ю. Александрова, М. В. Косич,

старший викладач О. М. Мкртичян

кафедри маркетингу, комерційної діяльності та економічної теорії

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УкрДУЗТ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З огляду на реальну загрозу життю і здоров'ю учасників освітнього процесу внаслідок збройної агресії та оголошення в Україні воєнного стану, в УкрДУЗТ забезпечили повноцінний освітній процес у змішаній (очно-дистанційній) та дистанційній формах. Зокрема ввели режим індивідуального консультування в асинхронному режимі; були вжиті заходи щодо забезпечення доступу здобувачів вищої освіти до методичних та інформаційних матеріалів, необхідних для здійснення освітнього процесу. Констатували, що забезпечення організації освітнього процесу для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання у дистанційному режимі з використанням синхронної та асинхронної моделі освітньої взаємодії може сприяти успішній реалізації права на якісну освіту навіть в умовах правового режиму воєнного стану.

Також в УкрДУЗТ запровадили особливі умови навчання та роботи для тих учасників навчального процесу, які перебувають в лавах ЗСУ, підрозділах територіальної оборони, займаються волонтерською діяльністю. Також постійно надається психологічна допомога бажаючим в рамках волонтерської та освітньої діяльності.

Особлива увага в Університеті приділяється тому, що в умовах сьогодення освітній заклад має стати осередком задоволення очікувань безпеки

не тільки громадської, але й інтелектуальної, емоційної, особистісної. У цьому контексті завданням кожної кафедри стало формування в освітньому закладі середовища психологічного комфорту, атмосфери довіри, чуттєвості, психологічної допомоги у подоланні стресу та тривоги.

Всупереч складним і трагічним подіям в Україні ми закликаємо студентську молодь оберігати свій фронт у цій війні – навчатися, чим забезпечувати майбутнє нашої держави.

Формування якісного фахівця в умовах воєнного стану – виклик сьогодення, який потребує від кожного з нас максимальної активізації своїх професійних і людських якостей задля спільної перемоги і на освітянській ниві.

1. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року. Указ Президента України від 11.08.2021 р. № 347/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613>.

2. Гнатенко В. Загрози економічній безпеці держави в умовах глобалізації. *Аспекти публічного управління*. 2021. Т. 9. № 1. С. 55-62.

*Асистент кафедри маркетингу, комерційної
діяльності та економічної теорії Г. Є. Острроверх
Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)*

УКРАЇНСЬКА ОСВІТА ПІД ЧАС ВІЙНИ: КРИЗА ТА ОНЛАЙН-ОСВІТА

Війна в Україні спровокувала низку соціальних проблем, які суттєво підвищили ризики для дітей та їхніх сімей, які раптово опинилися у кризовому стані через військові дії в місцях їхнього проживання. Наслідками таких умов є висока смертність дітей та новонароджених, голод, психічне та фізичне виснаження, обмежений доступ до базових послуг, неможливість повноцінної реалізації права на освіту.

Таким чином перед Україною постало актуальне питання вибору моделі організації соціальної адаптації дітей з чітким пріоритетом повноцінного розвитку майбутніх поколінь в конкретних умовах війни.

Кризові ситуації, які переживають українці під час збройного конфлікту, спровокували групу ризиків як для суспільства в цілому, так і для навчальних закладів, зокрема таких як:

1. Атипове дитинство – виникає за умов, коли найближче оточення не може забезпечити нормальний перебіг соціалізації дітей та адаптувати їх до нових умов соціального життя, забезпечити створення можливостей для відповідного віку розвитку та належного задоволення потреб. Тому навчальні заклади у воєнний час стикаються з такими формами нетипового дитинства, як швидке дорослішання, асоціальність, соціальне сирітство, криміналізація тощо.

2. Депривація – позбавлення дитини можливості спілкуватися з родиною, брак уваги, піклування з боку батьків та опіки, що супроводжується різними

формами домашнього насильства, і є однією з основних причин протестної поведінки, що провокує зростання конфліктності та ігнорування виховного процесу.

3. Сепарація – проблема дитячої самотності, зумовлена проживанням окремо від батьків, через просторовий поділ на основі фізичної та психологічної сепарації (бездоглядність, безпритульність, соціальне сирітство). Навчальні заклади будуть змушені реагувати та докладати зусиль для інтеграції таких дітей у соціальний простір.

4. Раптова бідність – втрата сім'ями наявних матеріальних і соціальних ресурсів у воєнний час та обмеженість/неможливість відновлення цих ресурсів у післявоєнний період. Це спричиняє труднощі доступу до освіти та конфліктну взаємодію учасників освітнього процесу.

Але попри всі кризи, які нам принесла ця війна, для наших студентів освіта залишається доступною в онлайн форматі.

З онлайн-освітою пов'язано багато проблем, але ми не можемо ігнорувати її переваги в часи такої кризи. У нас завжди є рішення для вирішення цих труднощів. Технічні труднощі можна вирішити за допомогою попереднього запису відеолекцій, тестування вмісту та постійного підготовлення Плану Б, щоб процес викладання та навчання не перешкоджав.

Також для спілкування зі студентами можна використовувати соціальні мережі та різноманітні групові форуми. Спілкування є ключовим, коли стає важко спробувати зв'язатися зі студентами за допомогою текстових повідомлень, різноманітних додатків для обміну повідомленнями, відеодзвінків тощо. Контент має бути таким, щоб студенти могли практикуватися, а також відточувати свої навички.

Педагоги повинні витратити багато часу на розробку ефективних стратегій надання онлайн-інструкцій. Ефективні онлайн-інструкції сприяють зворотному зв'язку з учнями, змушують учнів задавати питання та розширюють кругозір учня щодо змісту курсу. В університеті мають зосередитися на педагогічних питаннях і наголошувати на спільному навчанні, навчанні на прикладах і проектному навчанні за допомогою онлайн-інструкцій.

Завданням для навчальних закладів є пошук нових технологій і їх використання, переосмислення освіти, що допомагає студентам і викладачам, які шукають вказівок щодо цифрової грамотності.

*Д-р екон. наук, професор, завідувачка
О. В. Дикань,
канд. екон. наук, доцент О. Л. Васильєв
кафедри менеджменту, публічного
управління та HR-технологій*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану в країні та застосування дистанційного навчання особливу актуальність має самостійна робота студентів, яка передбачає формування вмінь самостійно здобувати теоретичні знання та практичні навички, а також дає можливість організувати навчальну та наукову діяльність залежно від місця знаходження та умов перебування.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти має великий дидактичний потенціал, оскільки дозволяє їм поглибити та розширити отримані теоретичні знання; систематизувати та закріпити практичні вміння; сприяє розвитку дослідницьких умінь та формуванню здатності використовувати нормативну, правову, довідкову літературу, а також інші джерела інформації; є запорукою розвитку творчої ініціативи, самостійності, відповідальності й організованості здобувачів вищої освіти; формуванню самостійності мислення; здатності до саморозвитку та самовдосконалення.

При цьому самостійна робота здобувачів вищої освіти потребує чіткої організації, планування, системності та певного керування викладачем. Але ефективність цієї роботи насамперед залежить від бажання здобувача вищої освіти, його прагнень та інтересів. Велике значення мають його спрямованість, психологічна готовність, а також певний рівень бази знань та вмінь.

Таким чином, можна зробити висновок, що самостійна робота здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану відіграє важливу роль у забезпеченні безперервності процесу навчання, а також є запорукою підготовки сучасних фахівців, здатних до самостійного прийняття рішень в складних умовах.

*Канд. екон. наук, доцент кафедри
менеджменту, публічного управління
та HR-технологій І. В. Волохова*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Виклики сьогодення змушують нарощувати темпи самостійної роботи студентів у закладах вищої освіти за допомогою широкого використання

інформаційних технологій. Дистанційне навчання спонукає до розвитку самостійної пізнавальної діяльності студентів, а самоосвіта прищеплює не лише навички самостійного здобуття нових знань, а, що найголовніше, їх практичне використання.

Дистанційне навчання є формою отримання освіти (поряд з денною та заочною), яка використовує традиційні і специфічні методи, форми та засоби навчання, основою яких є комп'ютерні і телекомунікаційні технології. При цьому суттю процесу є цілеспрямована, контрольована і інтенсивна самостійна робота в будь-якому зручному для себе місці за індивідуальним розкладом, з використанням комплексу спеціальних засобів навчання і можливістю контакту з викладачем (та іншими учнями) за телефоном, за допомогою електронної або звичайної пошти, а також очно [1, с. 481].

Варто відзначити, що Український державний університет залізничного транспорту реалізовує дистанційне навчання за допомогою системи Moodle та має певні успіхи. Зокрема, за допомогою цієї системи було створено таке навчальне середовище, яке синхронізовано стало засобом навчання, тобто розроблені курси стали інструментом, за допомогою якого можна організувати повноцінний навчальний процес студентів, удосконалювати їх самостійну діяльність. Дистанційні технології навчання формують уміння і навички самостійної навчальної роботи здобувачів вищої освіти, які є основою для їх подальшого професійного зростання в системі безперервного навчання, а розміщений матеріал наповнення курсу у вигляді тестових та практичних завдань допомагає у практичній підготовці.

Завдяки новизні, нетрадиційності подання навчального матеріалу, можливості самостійного розв'язання запропонованих завдань і їх творчого переосмислення в умовах, що постійно змінюються, підсилюється мотивація студентів. Позитивним під час організації такого виду самостійної роботи студентів є індивідуальна траєкторія навчання, яку кожен учасник може будувати самостійно, максимально адаптуючи її до себе. Якщо раніше самостійна робота розглядалась як важлива складова навчального процесу, але яка все ж таки поступалася за вагомістю аудиторним заняттям, то в сучасному освітньому процесі самостійна робота студентів стала головним складником вищої освіти.

Для зростання ефективності навчальної діяльності необхідно стимулювати самомотивацію у студентів, що потребує встановлення сильної взаємодії між викладачем та студентом, що стає невід'ємним компонентом сучасної вищої освіти.

В умовах нарощування темпів дистанційної освіти головними напрямками її удосконалення стають:

- розроблення технології організації самостійної пізнавальної діяльності студентів;
- формування у студентів самомотивації, інтересу до знань, творчого підходу до виконання практичних завдань;
- комплексне освоєння та використання новітніх цифрових технологій;

- використання системи заохочень щодо активізації самостійної роботи студентів.

1. Глушаков С. В., Сурядный А. С. Персональный компьютер для учителя. Харьков: Фолио, 2003. 507 с.

2. Умрик М. А. Досвід організації самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наук. праць.* / Редрада. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. № 5(12). С. 192-194.

Кандидати екон. наук, доценти

О. М. Лук'янова, Ю. О. Крихтіна

*кафедри менеджменту, публічного управління
та HR-технологій*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ВИЩА ОСВІТА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Усі сфери суспільного життя зазнали сильних змін в умовах воєнного стану. Торкнулися вони і сфери освіти. Всі ми вчилися та продовжуємо вчитися жити в цих нових умовах.

Багато викладачів та здобувачів освіти внаслідок загрози життю вимушено перемістилися в межах України, а дехто й виїхав за кордон. Але все це не завадило нам продовжити повноцінний освітній процес.

Нині для закладів вищої освіти в умовах воєнного стану і пандемії основною задачею є збереження цілісності студентського та науково-педагогічного колективів та надання здобувачам вищої освіти якісних знань. Зараз як ніколи відчувається особлива потреба у кваліфікованих кадрах для відновлення усіх галузей економіки, зокрема залізничної.

Всупереч складним і трагічним подіям в Україні ми закликаємо наших студентів навчатися, що надалі забезпечить майбутнє нашої держави. Так в нашому університеті були створені особливі умови для тих здобувачів, які перебувають у лавах ЗСУ, підрозділах територіальної оборони, займаються волонтерською діяльністю. Також наш університет приєднався до проєкту «Ukraine Digital», який має на меті допомогти нашим студентам отримати якісні знання в дистанційному форматі від професорів провідних університетів Німеччини.

Таким чином можна наголосити, що найголовніше завдання усіх освітян не зупиняти освітній процес за будь-яких умов і продовжувати готувати кваліфіковані кадри та забезпечувати якісний навчальний процес у новому навчальному році. Формування якісного фахівця в умовах воєнного стану потребує від кожного з нас максимальної активізації своїх професійних і людських якостей.

1. Шинкарук Василь. Про початок нового навчального року та особливості організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. URL: <https://nubip.edu.ua/node/112532> (дата звернення 14.09.2022).

2. Особливості забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного стану. URL: <https://www.pdatu.edu.ua/news-01/osoblivosti-zabezpechennya-osvitnogo-protsesu-v-umovakh-voennogo-stanu.html> (дата звернення 14.09.2022).

3. Освіта в умовах воєнного стану. URL: <https://eo.gov.ua/osvita-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/04/11/> (дата звернення 14.09.2022).

*Канд. екон. наук, доцент кафедри
менеджменту, публічного управління
та HR-технологій*

У. Л. Сторожилова

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Процес забезпечення якісної вищої освіти в умовах воєнного стану та на шляху прискореної інтеграції України до ЄС через вторгнення Росії потребує:

- чітких;
- швидких;
- вчасних рішень;
- вчасну та зрозумілу комунікацію з усіма учасниками освітнього процесу;
- відокремлення проблем від задач;
- пропонування доступних рішень та роз'яснень;
- розробки нових нормативно-правових та законодавчих актів;
- внесення змін в наявні нормативно-правові та законодавчі акти.

Одночасно в епоху цифровізації та глобалізації світу Українському державному університету залізничного транспорту щодо питання забезпечення якісної вищої освіти в умовах воєнного стану потрібно:

- зосереджуватися на питанні створення сильного демократичного суспільства;
- розвивати модель наукової комунікації;
- впроваджувати інновації на побудову сильної цифрової наукової демократії та цифрового публічного простору;
- підвищувати взаємодію між наукою, державою та бізнесом;
- зосереджуватися на здобутках та досягненнях науки;
- впроваджувати соціальні медіа в рамках модернізації наукового процесу;
- якісне інформування та розширення прав і можливостей учасників наукового процесу;

- актуалізування нових викликів та завдань для розвитку наукового процесу;

- розвиток цифрових практик, стратегій штучного інтелекту та Smart-систем в рамках наукового процесу.

Головними змінами щодо забезпечення якісної вищої освіти в Українському державному університеті залізничного транспорту в умовах воєнного стану повинні стати:

1. Стиснення часу (економія часу; швидкість комунікаційних потоків; швидкість та доступності інформації; постійне спілкування; швидкі, точні та доступні обзори новин щодо наукового процесу).

2. Новий спосіб спілкування (зміна в мові спілкування; впровадження соціальних медіа в науковий процес; повнота, об'єктивність і своєчасність відповідей від наукового процесу для всіх його учасників; надання учасникам наукового процесу більшого часу на діалог та співпрацю).

3. Створення безліч нових можливостей для розвитку, покращення та забезпечення комфортних і безпечних умов наукового процесу.

Важливими завданням щодо процесу забезпечення якісної вищої освіти в Українському державному університеті залізничного транспорту в умовах воєнного стану також залишаються:

- підвищення якості освіти;
- побудова нової, набагато стійкішої й розвиненої системи вищої освіти;
- автоматизація процесів розвитку наукового потенціалу;
- підготовленість Українського державного університету залізничного транспорту до залучення інвестицій щодо його масштабного відновлення після завершення військового конфлікту.

*Канд. екон. наук, доцент кафедри
менеджменту, публічного управління
та HR-технологій*

О. В. Громова

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Важкі обставини 2022 року, викликані військовою російською агресією проти суверенної України, примусили акумулювати всі ресурси як фізичного, так і морального потенціалу кожного учасника навчального процесу освітніх закладів країни. Першочерговим завданням Українського державного університету залізничного транспорту стає забезпечення якісної вищої освіти незалежно від оточуючих обставин.

В умовах руйнувань, всебічної кризи, спричинених війною, постійних безпекових викликів ми повинні відновлювати свою економіку та суспільство. У цьому контексті вища освіта відіграє важливу роль у процесі реконструкції, оскільки вона надає платформу для навчання і отримання практичних навичок, що необхідні для відновлення та розвитку країни.

Система освіти України зазнала великої шкоди внаслідок війни. Розбомблені початкові заклади, постійна загроза ракетних і артилерійських обстрілів, вимушена внутрішня та зовнішня міграція викладачів негативно впливають на обсяги навчального матеріалу, що, у свою чергу, зменшує можливості навчання.

У зв'язку з цим Університет повинен бути готовим до того, що збої будуть різними і у непередбачений час. Це вимагає розробки планів захисту студентів і цілісності системи освіти, а також заходів для швидкого повернення до нормального функціонування. Якщо говорити точніше, коли вищі територіально знаходяться в небезпечній зоні, студенти повинні мати можливість отримувати освіту за допомогою дистанційних методів, таких як онлайн-класи, відеоуроки тощо. Це повинно бути заплановано як частина політики установи та набір планів на випадок непередбачених обставин.

Особливу увагу слід приділити питанням трансформації педагогічної моделі викладачів. У теперішніх умовах вони мають бути здатними адаптувати свої курси до потреб студентів, якісно проводити заняття в різних умовах і з використанням синергетичного поєднання доступних форм і методів навчання.

Після війни в Україні заклади вищої освіти будуть змушені адаптуватися до нових реалій і можливостей, що надасть можливість переосмислити свою роль і своє місце в суспільстві. Ці зміни також принесуть нові виклики. Зараз невизначеність, спричинена війною, завадила студентам досягати своїх освітніх і кар'єрних цілей. Університети в умовах обмеженого фінансування змушені переорієнтовувати пріоритети та коригувати свої курси відповідно до потреб своїх студентів. Щоб переосмислити свою роль у суспільстві, їм знадобляться нові ідеї та нові напрямки, зокрема розробка гуманітарних програм і програм розбудови миру, а також розвиток нових відносин із сусідніми країнами.

У рамках процесу післявоєнної розбудови метою системи освіти має стати допомога у процесі відновлення. Вища освіта є ключем до розкриття потенціалу країни після конфлікту, надання знань і навичок, необхідних для прогресу та закладення основи для майбутнього. Вона може допомогти країні диверсифікувати свою економіку, зміцнити свій технологічний потенціал і створити кваліфіковану робочу силу.

Наведено розроблені рекомендації щодо синергетичного поєднання форм і методів навчання в межах окремого навчального курсу. Надано загальні рекомендації щодо забезпечення якісної вищої освіти в Українському державному університеті залізничного транспорту в умовах військового стану та після війни.

*Кандидати екон. наук, доценти
Н. Г. Челядінова, В. Г. Яковенко, В. І. Куделя
кафедри менеджменту, публічного управління
та HR-технологій*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Україна являє собою велику європейську державу, населення якої складає понад 40 млн осіб, серед яких понад 70 % людей мають вищу освіту. Нажаль, потенціал вищої освіти в Україні не використовується повною мірою як економікою, так і суспільством. Так, за загальним рейтингом «The Good Country Index» 2021 р. серед 153 країн ту Україна – на 76-му місці; Польща – на 31-му, а Німеччина – на 5-му. [1]

Дуже негативна тенденція спостерігається і серед випускників ЗВО, які отримали направлення на роботу. З кожним роком все більша частка випускників ЗВО (більше 90 %) вимушені працевлаштовуватися самостійно, що спонукає найбільш підготовлену, талановиту молодь вступати до закордонних ЗВО. Тенденція до «освітньої еміграції» до того ж посилюється простішими вступними умовами до закордонних ВНЗ та їх агресивною політикою стосовно залучення української молоді до навчання [1].

Така тенденція, безумовно, створює велику загрозу для відтворення інтелектуального, культурного та професійного капіталу суспільства, у тому числі й можливостей економіки України до інноваційного розвитку.

Протягом останніх років обсяг державного замовлення в Україні на підготовку кадрів у ЗВО істотно зменшився, а кількість студентів вишів, які навчалися за рахунок державного бюджету, знизилась.

Як ми бачимо, оплата навчання здобувачів ВНЗ майже повністю перекладається на фізичних осіб. В умовах падіння реальних доходів населення, викликаних військовими діями, пандемією, нерозвиненістю ринку кредитування навчання дуже ускладнюється доступність вищої освіти в Україні.

Виникає питання: що робити? Як зупинити тенденцію зростання ризиків розвитку вищої освіти? З огляду на світовий досвід рішення цього питання можливо лише за умови визначення державних пріоритетів розвитку економіки, а також впровадження державної програми підтримки відповідних напрямків вищої освіти.

У своєму звіті 2019 р. ОЕСР наводить три мегатренди, що впливають на майбутнє освіти: глобалізація; цифровізація; старіння населення [2].

У зв'язку з цим, у майбутньому від фахівців будуть потрібні такі навички, як: креативність, мультифункціональність, системне мислення, опанування нових навичок, професій, міжгалузєва комунікація, вміння працювати в умовах невизначеності та інші. Тому найбільш актуальним для створення структур освітніх програм є набуття універсальних компетентностей, таких як вміння

вчитися, швидко опанувати нові технології, здатність до критичного мислення та креативного підходу до завдань, опрацювання інформації, що сприятиме безперервній освіті наступних поколінь.

Таким чином ЗВО повинні поєднати розвиток таких здатностей у студентів та надати їм спеціалізованих знань і навичок у рамках обраної професії.

1. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf> (дата звернення: 17.09.2022).

2. Trends Shaping Education 2019, OECD Publishing, 2019, 107 p.

3. Choudaha R., Edwin Van Rest. Envisioning Pathways to 2030: Megatrends shaping the future of global higher education and international student mobility, Studyportals, 2018, 72 p.

*Д-р екон. наук, професор кафедри
фінансів, обліку і аудиту*

О. О. Євсєєва

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ОРГАНІЗАЦІЯ ЯКІСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Формування якісного фахівця в умовах воєнного стану – виклик сьогодення, який потребує від професорсько-викладацького складу максимальної активізації своїх професійних і людських якостей задля спільної перемоги на освітянській ниві.

Близьке географічне розташування Українського державного університету залізничного транспорту від епіцентру бойових подій вимушує враховувати і те, що й переважна більшість освітян цього закладу вищої освіти постраждали й надалі потерпають від трагічних подій в країні.

Отже, освітній заклад має стати осередком задоволення очікувань безпеки не тільки громадської, але й інтелектуальної, емоційної, особистісної [1].

У цьому контексті завданням факультетів та кафедр, як структурних одиниць закладу вищої освіти, стає формування в освітньому закладі середовища психологічного комфорту, атмосфери довіри, чуттєвості, психологічної допомоги у подоланні стресу та тривоги, навіть якщо йдеться про впровадження в освітню діяльність в умовах воєнних дій дистанційних технологій навчання.

Забезпечення організації освітнього процесу для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання у дистанційному режимі з використанням синхронної та асинхронної моделі освітньої взаємодії, може сприяти успішній реалізації права на якісну освіту навіть в умовах правового режиму воєнного стану.

З точки зору досвіду дистанційного навчання Український державний університет залізничного транспорту не є новачком упровадження дистанційних технологій навчання, адже є безпосереднім учасником цього процесу ще за часів введення правового режиму воєнного стану і про що власне постійно підбивались підсумки, джерела [2], [3] та [4].

Сфера освіти, як і всі сфери життя суспільства, зазнала сильних змін в умовах воєнного стану. Усі ми вчилися та продовжуємо вчитися жити в цих нових умовах: хтось – продовжувати здобувати освіту, а хтось – працювати. Частина учасників освітнього процесу внаслідок загрози життю, бойових дій та тимчасову окупацію окремих територій вимушено перемістилася в межах України або за кордон. [5]

Відповідно до статті 60-2 Кодексу законів про працю України, дистанційна робота – це форма організації праці, за якої робота виконується працівником поза робочими приміщеннями чи територією власника або уповноваженого ним органу, в будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій [6].

В Українському державному університеті залізничного транспорту за якістю освіти спостерігає та координує цей процес Центр оцінювання якості вищої освіти (далі – ЦОЯВО) [7], який, наразі, і під час воєнного стану в країні, проводить активну роботу за відповідними напрямками оцінки якості освітньої діяльності викладачів та освітнього процесу.

Не дивлячись на всеосяжну практичну освітянську діяльність Українського державного університету залізничного транспорту на платформі Moodle, особливо в умовах воєнного стану, не можна не виключати й можливість альтернативної роботи або використання як додаткового ресурсу за для забезпечення основної робочої платформи з метою підвищення якості освіти цифрових інструментів, опанування яких можливо здійснити в межах 2022-2023 н.р. разом із тренерами Академії цифрового розвитку [8] загальнодоступного освітянського простору «Цифрові інструменти Google для освітян».

Курс «Цифрові інструменти Google для освіти» – це мозковий штурм, це підвищення рівня в освітянській діяльності та іншій діяльності з використанням ІТ-технологій, це реальні знання, завдання і вправи, направлені на підвищення освітнього рівня не тільки освітян, а й будь-кого, хто мотивований розвиватись та крокувати в сучасному світі цифрових технологій.

Індивідуальна участь кожного працівника освіти у програмі «Цифрові інструменти Google для освіти» – це не тільки підвищення власної викладацької кваліфікації або покращення власного професійного іміджу, а й внесок у здобуття нашим закладом вищої освіти спеціального рейтингового статусу «Заклад освіти – учасник програми Google for Education» від Міністерства освіти і науки України [9] як певної міри оцінки якості освіти в умовах реалій розвитку цифрових технологій, так і підтримання Концепції навчання впродовж всього життя.

1. Особливості забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного стану [сайт]: ЗВО «Подільський державний університет». URL: <https://www.pdatu.edu.ua/news-01/osoblivosti-zabezpechennya-osvitnogo-protsesu-v-umovakh-voennogo-stanu.html>. (дата звернення 17.08.2022).
2. *Проблеми впровадження дистанційної та дуальної форм здобуття вищої освіти в Українському державному університеті залізничного транспорту*: Наук.-метод. конф. університету: тези наук.-метод. конференції кафедр університету (Харків, 24–25 листопада 2021 р.). Харків: УкрДУЗТ, 2021. 140 с. URL: https://kart.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/tezi-konf_2021-1.pdf. (дата звернення 17.08.2022).
3. *Проблеми впровадження змішаного навчання в Українському державному університеті залізничного транспорту*: тези наук.-метод. конф. кафедр університету (Харків, 25–26 листопада 2020 р.). Харків: УкрДУЗТ, 2020. С. 38–40. URL: <http://kart.edu.ua/events/naukovo-metodichna-konferencija-2020-roku>. (дата звернення 17.08.2022).
4. *Дотримання принципів академічної доброчесності учасниками освітнього процесу*: тези наук.-метод. конф. кафедр університету (Харків, 27–28 листопада 2019 р.). Харків: УкрДУЗТ, 2019. 155 с. URL: <http://kart.edu.ua/images/stories/novunu/28-11-2019/TEZY-NMK-2019.pdf>. (дата звернення 17.08.2022).
5. Освіта під час воєнного стану – 30 запитань та відповідей [сайт]: *Освітній омбудсмен України*. URL: <https://eo.gov.ua/osvita-pid-chas-voyennoho-stanu-30-zapytan-ta-vidpovidey/2022/04/18/>. (дата звернення 17.08.2022).
6. Освіта в умовах воєнного стану [сайт]: *Освітній омбудсмен України*. URL: <https://eo.gov.ua/osvita-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/04/11/>. (дата звернення 17.08.2022).
7. Центр забезпечення якості вищої освіти [сайт]: *Український державний університет залізничного транспорту*. URL: <https://kart.edu.ua/unit/cz-jakosti-vo>. (дата звернення 17.08.2022).
8. *Академія цифрового розвитку* [сайт]. URL: <https://www.digitalacademy.in.ua/>. (дата звернення 17.08.2022).
9. Цифрові інструменти Google для освіти [сайт]: *Міністерство освіти і науки України*. URL: <http://surl.li/csitl>. (дата звернення 17.08.2022).

*Д-р екон. наук, професор, завідувачка
О. Г. Кірдіна*

*канд. екон. наук, доцент В. М. Орлова
кафедри фінансів, обліку і аудиту*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Україна вже півроку функціонує в умовах повномасштабної війни. За цей час значних руйнувань зазнали фактично всі сфери господарювання, у т. ч. і освітня галузь. Станом на 11 серпня 2022 р. пошкоджено 2321 заклад освіти, з них повністю зруйновано – 286, близько 1200 об'єктів знаходяться на тимчасово окупованій території. З кожним днем збитки, завдані інфраструктурі країни, у т. ч. освітній сфері, невпинно зростають. На початок вересня лише прямі інфраструктурні збитки оцінили в 114,5 млрд дол. [1].

З огляду на зазначене можна констатувати, що провадження освітньої діяльності у 2022/2023 навчальному році супроводжуватиметься низкою викликів. Воєнний стан у країні і ускладнена на тлі воєнних дій вступна кампанія, скорочення видатків на освіту, наростання економічної, соціальної та психологічної напруженості в суспільстві, нова хвиля коронавірусної хвороби значно обмежують можливості щодо повноцінної реалізації освітнього процесу в університетах. За таких умов з метою забезпечення безпеки освітян та якості освітнього процесу більшістю закладів освіти прийнято рішення щодо продовження дистанційного навчання, яке розпочалося в умовах коронавірусу.

В умовах воєнного стану і після його завершення Україна потребуватиме професіоналів, здатних забезпечити стабілізацію та відродження української економіки і подальшу відбудову української держави. Саме тому викладачам на цьому етапі слід особливу увагу зосередити на забезпеченні якості освітнього процесу шляхом удосконалення змісту навчальних дисциплін, опанування нових методик та практик викладання, застосування інноваційних технологій віртуального навчання. Поряд з використанням традиційних для дистанційного навчання технологій (платформ Zoom, Google Meet, Microsoft Teams для проведення лекційних та практичних занять, платформи Moodle – для надання доступу студентам у будь-який час до навчальних матеріалів, виконання різних завдань, месенджерів Viber, Telegram, WhatsApp та ін. – для консультацій, надсилання на перевірку різних видів завдань та робіт студентами), все більшого поширення в аспекті підвищення якості навчального процесу набуває застосування й інших цифрових технологій як в аспекті навчання за допомогою цифрових технологій, так і застосування цифрових технологій з метою оцінки ступеня освоєння матеріалу, компетенцій, побудови та коригування освітніх треків, навчання цифрових технологій для професійних цілей. Серед них: цифрові інструменти Google (Google-форми і документи, Google Keep, Google Jamboard та ін.), віртуальні дошки (Padlet), сервіси для створення інтерактивних вправ (LearningApps.org), ментальні карти (MindMeister) тощо.

Отже, забезпечення якості вищої освіти в Університеті в умовах воєнного стану вимагає розбудови нової системи комунікації стейкхолдерів, зокрема викладачів та студентів, а також формування нової моделі викладача, який не лише бездоганно і професійно володіє знаннями з дисципліни, але й є психологічно стійким, мобільним, гнучким, готовим до оволодіння сучасними цифровими технологіями та інноваційними методами викладання.

¹ Прямі збитки українській інфраструктурі через війну сягають \$114 мільярдів. *Економічна правда: веб-сайт*. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/8/691298/> (дата звернення: 14.09.2022).

ШЛЯХИ АДАПТАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

В умовах воєнного часу та на територіях, де поблизу або безпосередньо проходять бойові дії, надання освітніх послуг відбувається в умовах, які зовсім несхожі з тими, до яких звикли всі учасники освітнього процесу.

У такий час потрібні швидкі, чіткі, доречні рішення, доступні роз'яснення, нові нормативно-правові та законодавчі акти [1].

Залежно від проблем, які виникають під час освітнього процесу, визначені відповідні рівні щодо вирішення тих чи інших груп питань:

- рівень органів центральної влади;
- рівень органів місцевого самоврядування;
- рівень органів управління освітою, закладів освіти [1].

Міністерство освіти і науки України рекомендує організаційні форми освітнього процесу проводити використовуючи наявні освітні платформи [2].

В українському освітньому просторі вже є такі освітні платформи, що надають можливість самим освітянам освоювати сучасні цифрові інструменти. Ці інструменти можна застосовувати на різноманітних цифрових гаджетах. Від стаціонарного комп'ютера до смартфона.

Тобто організаціям, що надають освітні послуги, пропонуються безкоштовні тренінги, які проходять упродовж навчального року. Це дає можливість освітянину займатись навчанням в зручний для нього час.

Програма навчання має декілька рівнів складності, які адаптують навчальний процес в умовах обмежених можливостей (в бомбосховищах або місцях, коли не має змоги працювати зі звичайними інструментами: зошитом, комп'ютером, планшетом) з пріоритетом використання мобільних гаджетів.

Окремо надаються рекомендації застосування пристроїв залежно від операційної системи гаджету, який є у учасника освітнього процесу. Головною умовою є лише наявність сучасного мобільного пристрою та мобільного інтернету.

Такі тренінги є дуже корисними для адаптації всіх учасників навчального процесу до сучасних умов.

Прикладом такої платформи є Академія цифрового розвитку [3].

1. Пропозиції щодо вирішення проблем учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану. URL: https://znayshov.com/News/Details/propozytsii_shchodo_vyrishennia_problem_uchasnykiv_osvitnoho_protseesu_v_umovakh_voiennoho_stanu

2. Рекомендації МОН щодо відновлення освітнього процесу у закладах освіти. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14624>.

3. АЦР URL: <https://www.digitalacademy.in.ua/>.

СЕКЦІЯ ФАКУЛЬТЕТУ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

*Д-р екон. наук, професор Н. Г. Панченко,
канд. техн. наук, доцент М. Є. Резуненко
старший викладач О. В. Рибачук
кафедри вищої математики та фізики*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Сьогодні, коли Харків знаходиться під постійними обстрілами, а повітряна тривога лунає декілька раз за добу, неможливо застосувати традиційні методи ведення навчального процесу. В умовах воєнного стану і пандемії Covid-19 забезпечити якість освітнього процесу та зберегти життя і здоров'я студентів і викладачів складно, одним з дієвих методів є використання та впровадження в навчання сучасних інформаційних технологій. За останні роки університетом накопичено певний досвід в цьому напрямку, а саме: дистанційне проведення занять, надання доступу студентам до необхідних навчальних матеріалів, контроль знань, віддалений доступ до розкладу занять, репозитарію та інших інформаційних баз і багато іншого.

Електронні методичні розробки, які ми сьогодні використовуємо, є PDF-версіями паперових книжок і не охоплюють мультимедійних можливостей цифрового передавання інформації: технології передачі кольору, звуку, анімації, графічних вкладень, слайд шоу, використання технологій, що забезпечують пошук заданих тем у текстових масивах. Наприклад, на сторінці розміщена основна інформація за темою, а вся додаткова інформація (приклад, доведення теорем, пов'язані визначення тощо) з'являються на панелі при виборі покликання на неї. Наявність розгалуженої структури гіперпосилань дозволить отримати додаткову інформацію щодо теми, яка вивчається, а потім швидко повернутися до основного тексту. Інтерактивна система управління структурою таких видань дозволить викладачеві використовувати один і той же навчальний матеріал як для різних аудиторій, так і для різних видів навчальної діяльності, або як довідкову систему.

Тому, на наш погляд, запровадження до навчального процесу якісних мультимедійних підручників/навчальних посібників набуває актуальності. Ми вважаємо, що саме такі підручники забезпечують більш якісну підготовку фахівців. Найголовніша особливість таких підручників / навчальних посібників – їх ненав'язливість, адже кожен користувач самостійно визначає місце, час та тривалість вивчення поданого матеріалу. Але мультимедійні видання мають бути доповненням до класичних паперових підручників/навчальних посібників, а не їх заміником.

*Канд. техн. наук, доцент Ю. О. Акімова,
канд. ф.-м. наук, доцент О. А. Осмаєв
кафедри вищої математики та фізики
Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)*

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН МАТЕМАТИЧНОГО ЦИКЛУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Реальна загроза життю і здоров'ю учасників освітнього процесу внаслідок збройної агресії Росії та оголошення в Україні воєнного стану поставили задачу переформатування ведення навчального процесу перед багатьма закладами вищої освіти нашої рідної країни.

Тому актуальності набуває розвиток цифрових компетенцій, освоєння та використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій усіма учасниками освітнього процесу, як студентами (які як правило зараз більш досвідчені у сучасних цифрових технологіях порівняно зі своїми викладачами), так безпосередньо і в першу чергу викладачами.

Саме зараз настав час використовувати досвід, який здобули викладачі кафедри вищої математики та фізики УкрДУЗТ протягом останніх років під час пандемії коронавірусної хвороби, та опанування моделі дистанційного навчання. А саме: використання платформи дистанційного навчання Moodle, сервісу відеоконференцій Zoom, соціальних мереж, месенджерів та електронної пошти [1, 2].

Але в умовах воєнного стану не завжди є можливість користуватися інтернетом, бо іноді виникають перебої як з електропостачанням, так і зі зв'язком взагалі. Отже, організація навчального процесу, на наш погляд, має бути переформатована, оскільки за нинішніх складних умов вищий навчальний заклад має стати джерелом не лише здобуття інтелектуального досвіду, а й емоційної підтримки всіх учасників навчального процесу. На нашу думку, основними методологічними аспектами викладання дисциплін математичного циклу в умовах воєнного стану є таке.

По-перше, за будь-яких умов не ігнорувати сигнали повітряної тривоги: почули сирену – переходьте в укриття! Головне – це життя та здоров'я всіх учасників освітнього процесу.

По-друге, особливу увагу звертати на атмосферу довіри та психологічного комфорту під час проведення занять в дистанційному режимі. Певні теми дисципліни викладати у повільному темпі, оскільки емоційна складова зараз набуває більш важливого значення ніж опанування навчальним матеріалом.

По-третє, в режимі нестабільного інтернету і перебоїв електропостачання внести зміни до викладання матеріалу певних тем дисципліни або в спрощеному варіанті, або в режимі індивідуального консультування (можливо, в асинхронному режимі, офлайн-спілкуванні зі студентами).

1. Акімова Ю. А., Осмаєв О. А. Особливості викладання дисциплін математичного циклу в умовах змішаного навчання. Тези наук.-метод. конф. кафедр університету «Проблеми впровадження змішаного навчання в Українському державному університеті залізничного транспорту» (25–26 листопада 2020 року). Харків: УкрДУЗТ, 2020. С. 100-101. URL: <https://kart.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/tezy-nmk-2020.pdf>.

2. Акімова Ю. А., Осмаєв О. А. Особливості викладання дисциплін математичного циклу в умовах дуальної форми навчання. Тези наук.-метод. конф. кафедр університету «Проблеми впровадження дистанційної та дуальної форм здобуття вищої освіти в Українському державному університеті залізничного транспорту» (24–25 листопада 2021 року). Харків: УкрДУЗТ, 2021. С. 115-116. URL: https://kart.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/tezi-konf_2021-1.pdf.

*Д-р техн. наук, професор, завідувач О. М. Огар,
канд. техн. наук, доцент А. В. Колісник
кафедри залізничних станцій та вузлів*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабна війна, яка прийшла в нашу країну, повністю змінила життя кожного громадянина України в усіх сферах його буття. Зміни торкнулися і учасників освітнього процесу закладів вищої освіти. Як свідчать статистичні данні [1], станом на 1 жовтня 2021 року кількість здобувачів вищої освіти в Україні сягнула понад один мільйон. Тому виникає актуальне питання підвищення якості освітнього процесу в умовах воєнного стану.

Офлайн-навчання здобувачів у закладах вищої освіти (ЗВО) безперечно найякісніший формат навчання, який дає можливість живого спілкування між викладачами та здобувачами. Але в нинішніх реаліях пріоритетною задачею залишається безпечна організація освітнього процесу для студентів та викладачів. При цьому 22 тисячі українських вчителів та викладачів [2] знаходяться за кордоном, що робить неможливим повернутися до звичного формату навчання.

З початку пандемії у 2020 році більшість ЗВО України запровадили процес навчання студентів онлайн. На сьогодні вже на достатньому рівні розвинуті та запроваджені у ЗВО технології для онлайн-навчання, тому відновлення освітнього процесу під час війни було цілком можливо в найкоротші строки. Дистанційне навчання під час воєнного стану в Україні – це можливість подальшого здобуття знань студентами з будь-якої точки світу, незалежно від того, в якій країні вони знаходяться, для ЗВО – не втратити своїх здобувачів та зберегти робочі місця для викладачів.

Але існують певні недоліки дистанційного навчання під час війни, які пов'язані з якістю навчання студентів і засвоєнням пройденого матеріалу. На даний момент як викладачі, так і студенти повинні підлаштовуватись під різні ситуації під час організації освітнього процесу у воєнний час, а саме, коли відбуваються повітряні тривоги, відключення електромереж, перебої інтернет-зв'язку, через які погіршуються умови навчання студентів. Тому доцільним

було б створити бібліотеку відео-занять для здобувачів і відправляти їм посилання для засвоєння певного матеріалу, тобто працювати в асинхронному режимі, якщо студент не має змоги працювати на заняттях у синхронному форматі. Це дасть змогу здобувачу освіти не відставати в пройденому матеріалі, виконувати та здавати необхідні роботи в строк.

Перед викладачами, кураторами та керівництвом університету в такий складний час стоїть важлива задача моральної підтримки та заохочення до навчання кожного студента. Психологічно-емоційний стан здобувача освіти – важлива складова в процесі якісного навчання під час війни.

1. Вища освіта в Україні. URL: <https://osvita.ua/vnz/85814> (Дата звернення: 21.09.2022 р.).
2. Освітній процес під час війни: у МОН дали рекомендації щодо навчання в Україні. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1986320-osvitniy-protses-pid-chas-viyni-v-mon-dali-rekomendatsiyi-schodo-navchannya-v-ukrayini> (Дата звернення: 21.09.2022 р.).

*Канд. техн. наук, доцент, завідувач
кафедри охорони праці на навколишнього
середовища **О. В. Костиркін***

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕО ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Проведення навчального процесу під час війни в Харкові має свою специфіку: адже Харків майже поруч з кордоном і ворожі війська вже з ранку 24 лютого були на околицях міста, кілька підрозділів прорвалися у саме місто, де і були знищені.

Майже відразу почалися обстріли міста, які відбуваються і до теперішнього часу. Вважаючи на це значна кількість викладачів та студентів були вимушені виїхати з міста, навчальний процес призупинили на канікули, після них його продовжили у новому форматі.

Навчальний процес було продовжено у дистанційному форматі незважаючи на те, що виникали перебої з електропостачанням та інтернетом. Досить часто викладачам, для того щоб забезпечити графік навчального процесу, доводилось проводити заняття, використовуючи мобільні телефони та мобільний інтернет. У студентів також не завжди була можливість за розкладом виходити на заняття в ZOOM. Багато з них перебувають у лавах ЗСУ, в підрозділах територіальної оборони, займаються волонтерською діяльністю або в місцях їх перебування взагалі відсутні електрика та інтернет. З такими студентами проводилася індивідуальна робота та надавалась додаткова можливість отримувати завдання не тільки в MOODL, а і електронною поштою.

Необхідно зазначити, що дистанційне навчання почалося ще під час пандемії і було напрацьовано багато досвіду викладачами та студентами у спілкуванні за допомогою ZOOM та MOODL. Завчасно було розроблено

інформаційне забезпечення для наповнення ZOOM та MOODL, отримано досвід роботи в них викладачів та студентів.

Проведення лабораторних робіт – це один з етапів опанування навчальної програми, але він неможливий, коли існує небезпека обстрілів.

Нашими викладачами для дистанційного проведення лабораторних робіт з хімії та охорони праці було розроблено методичні матеріали, які було розміщено у MOODL та були відзняті навчальні фільми за матеріалами цих лабораторних робіт. Такі відео лабораторні роботи студенти мають змогу переглянути як і самостійно у MOODL, так і під час занять в ZOOM. У ході відео лабораторної роботи викладач звертає увагу на особливості її перебігу та акцентує увагу студентів на те, як різні чинники впливають на кінцевий результат роботи. Можливість спілкування викладача зі студентами в ході відео лабораторної роботи дозволяє створити ефект присутності студента в лабораторії, що допомагає опановувати навчальний матеріал та більш якісно засвоювати його.

*Д-р техн. наук, професор, завідувач Д. В. Ломотько,
канд. техн. наук, доцент Д. С. Лючков,
канд. екон. наук, доцент Є. І. Балака,
канд. техн. наук, старш. викл. Д. В. Арсененко
кафедри транспортних систем та логістики*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна – надзвичайно складний час для навчального процесу у закладах вищої освіти. У цих обставинах університет може стати своєрідним осередком, що об'єднуватиме студентів та викладачів як громади, так і тих студентів та педагогів, які вимушені були покинути свої домівки. У багатьох регіонах це вже сталося і університети перетворилися на осередки для надання різної допомоги.

Разом з тим роль університету під час війни значно більша, ніж освітня. Спілкування студентів між собою допоможе їм відволіктися від трагічних подій, а студентам-переселенцям дасть можливість легше адаптуватися до нових умов життя, доєднатися до спільноти, поспілкуватися.

Стаття присвячена вирішенню актуальних проблем освіти як соціального інституту суспільства в умовах війни. Які особливості розвитку національної системи освіти на сучасному етапі в умовах війни, окупації території, зруйнування ЗВО та становлення нової парадигми, якою є поглиблення модернізаційних процесів у дистанційному навчанні студентів. Особливу увагу приділено проблемі якості освіти. Відзначено міжнародні організації, які безпосередньо займаються цією темою, та країни, які досягли значних позитивних зрушень у реформуванні освіти під час воєнного стану. У цьому плані

значна увага приділяється досвіду Ізраїлю. Обґрунтовано можливості підвищення якості освіти в Україні, в тому числі формування європейської співпраці.

До речі, національна доктрина розвитку освіти в Україні ХХІ ст. наголошує на необхідності адаптації освіти до соціально-економічних, технологічних і культурних змін, які постійно відбуваються в суспільстві.

Розвиток освіти в нашій країні характеризують такі фактори [2]:

- безперервність;
- особистісна спрямованість на самовдосконалення;
- адаптація освітньої сфери до вимог часу;
- розробка нових орієнтирів, критеріїв якості освітніх послуг;
- посилення вимог до викладацького складу, викладач має бути гнучким, альтернативним, творчим і здатним знаходити різні шляхи вирішення конкретних педагогічних проблем;
- пошук найоптимальніших рішень, у навчально-пізнавальній діяльності можуть виникати протиріччя чи конфлікти тощо.

Забезпеченню якості освіти в Україні, задоволенню освітніх потреб населення приділено особливу увагу в національній програмі «Освіта» [4].

Така освіта має бути запропонована кожній людині. Це означає, що кожен студент або слухач повинен мати можливість здобути повноцінну безперервну освіту на належному рівні в усіх її формах, навіть в умовах воєнного стану. Якість освіти як об'єкта управління є одним із найважливіших показників, за яким у міжнародній практиці прийнято визначати ефективність системи освіти кожної країни та ефективність управління в цілому в державі.

1. Білокопитов В. І. Інтернаціоналізація вищої освіти та забезпечення її якості є пріоритетними завданнями в сучасному стані розвитку Болонського процесу. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pednauk/2009_1n/157.pdf.

2. Гриневич Л. М. Методологічні засади цілісності системи моніторингу якості освіти. *Освіта та менеджмент*. 2010. № 4. С. 18–25.

3. Офіційний сайт Тель-Авівського університету – tau.ac.il.

4. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХ ст.). *Освіта*. 1993. № 44–46.

5. Енциклопедія освіти / гол. вид. В. Г. Тулеківі. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

Канд. екон. наук, доцент Н. В. Гриценко,

кандидати техн. наук, доценти

Г. О. Примаченко, Ю. В. Шульдінер

кафедри транспортних систем та логістики

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ФУНКЦІОНАЛЬНІ СУЧАСНІ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У зв'язку з військовим станом нашої країни молодь не має можливості вчитись офлайн, так як це дуже небезпечно. Тому наше завдання надати кваліфіковану освіту дистанційним шляхом, тобто організувати навчальний

процес в спеціально створеному середовищі за допомогою використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій.

Бажання отримати вищу освіту дистанційно дуже розповсюджено, а кількість закладів вищої освіти, які надають дистанційну освіту, ще більш розповсюджено, що пояснюється не збільшенням можливостей застосування інформаційних технологій, а стрімким бажанням громадян отримати вищу освіту за допомогою Інтернет-технологій зручним способом. Дана тенденція особливо набрала оборотів саме в ці роки, коли світова пантоміма, а у нашій країні військовий стан, обмежили можливості громадян вільно відвідувати як заклади освіти, так і в загальні громадські місця [1].

Дистанційне навчання на сьогодні практично не має бар'єрів і можливо практично з будь-яких точок світу. Для того щоб навчатися та отримувати освіту дистанційно, необхідно мати тільки вихід до Інтернету та власний персональний комп'ютер. Навчатися можна практично в будь-якій точці планети, що найчастіше є головним фактором для техніки навчання, які досягають успіху, поєднуючи навчання та роботу, чи ті, хто за якоюсь причиною змушені сидіти вдома (наприклад, молоді мами, люди з обмеженими можливостями здоров'я та ін.) або ті, для кого очна форма навчання пов'язана з посиленням тривожностей [2].

Видалене навчання на сьогодні в основному орієнтовано на створення групового навчання. Під час дистанційного навчання багато здобувачів віддаленого навчання можуть бути сумісними з роботою та навчанням або домашніми справами. У цьому підсумку під їх графіком важко створити схему навчання, як це прийнято у студентів очної форми навчання. Можливість самостійно проходити навчання, коли це зручно, є ключовим для цієї категорії здобувачів.

По перше, це, мінус прямого контакту (відсутність безпосереднього прямого контакту, вербального контакту між здобувачем (студентом) та керівником. Цей мінус складається з того, що керівник може на особистому прикладі емоційно окрасити знання, це значний мінус для процесу навчання. Неможливо переглянути творчу сторону процесу навчання в групах. До друге, це мінуси наявності техніки (наявність персонального комп'ютера та доступу до Інтернету). Необхідність постійного доступу до аналогічних даних. Потрібна гарна технічна забезпеченість, але не всі бажаючі вчитись мають персональний комп'ютер та вихід у Інтернет, необхідна технічна готовність до системи дистанційного навчання, яку використовує навчальний заклад. Однак дистанційна освіта, особливо в нашій країні, зараз є найбільш ефективною формою навчання з використанням сучасних інформаційно-комунікативних технологій та технічних засобів. Забезпечуючи свободу вибору місця, часу та темпу навчання, вона дає можливість отримати повноцінну освіту та диплом державного зразка про відповідний освітньо-кваліфікаційний рівень освіти. В УкрДУЗТ використовують платформу Moodle, ця система встановлена на нашому сервері, яка з кожним роком удосконалюється та дозволяє ефективно вирішувати завдання дистанційної освіти, про що свідчить якість дипломів наших випускників і результати складених державних іспитів. В цілому

викладачі нашого університету запроваджують у навчальний процес ефективні педагогічні технології та науково-методичні досягнення, які роблять дистанційне навчання більш цікавим, насиченим, гнучким та доступним.

1. Дистанційне навчання. Міністерство освіти та науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/distancijna-osvita>.

2. Інформаційний вісник. Вища освіта №17/2005. 2. Сайт Українського центра дистанційного навчання. URL: www.distance-learning.com.ua.

Кандидати техн. наук, доценти

А. О. Ковальов, С. М. Продащук,

*канд. техн. наук, старш. викл. О. О. Шапатіна
кафедри управління вантажною і комерційною
роботою*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Україна з 24 лютого перебуває в правових умовах воєнного стану, що відбилосся на всіх сферах життя і на освітній галузі також. При організації освітнього процесу передусім постала необхідність забезпечити безпеку його учасників. Внаслідок бойових дій та загрози життю, тимчасової окупації частини територій деякі студенти та викладачі змушені були переміститися за кордон та Україною. Велика кількість викладачів та студентів і досі перебувають на тимчасово окупованих територіях. Деякі заклади освіти зруйновані. Тому в умовах війни виникли додаткові обмеження щодо здійснення контролю за забезпеченням якості освіти та достовірності оцінювання з боку Міністерства освіти і науки України [1].

З'явилась необхідність в розширенні форм організації освітнього процесу в правовий період дії воєнного стану з використанням дистанційного та змішаного навчання із широким застосуванням ІТ-інструментарію й цифрових навчальних технологій, в додаткових заходах із забезпечення навчально-методичного супроводу. Необхідні чіткі, швидкі та вчасні рішення, доступні роз'яснення, розробка сучасних нормативно-правових і законодавчих актів та зміни в існуючих.

Новий навчальний рік в українських закладах вищої освіти розпочався за змішаною системою, що поєднує очну та дистанційну форми надання освіти. Та оскільки питання безпеки зараз найголовніше, то для харківських ЗВО іншого варіанта, крім дистанційного навчання, просто немає. Через систематичні обстріли міська влада Харкова заборонила проведення очного навчання [2].

У зв'язку з цим в умовах війни дуже гостро стало питання надання якісних послуг з освіти та потреба в підготовці висококваліфікованих фахівців для відродження та відновлення нашої країни після закінчення війни.

Серед чинників, що негативно впливають на результати навчання студентів у дистанційному режимі в умовах воєнного стану, є відсутність «живого спілкування» між викладачем та студентом; невміння самостійно вчитися; зниження мотивації до навчання; стрес, байдужість, апатія, що викликані війною, а звідси і неспроможність сконцентруватися на навчальному матеріалі; брак зворотного зв'язку [3].

Для підвищення якості вищої освіти в Українському державному університеті залізничного транспорту в умовах воєнного стану пропонується продовжити інтеграцію методично обґрунтованих сучасних освітніх технологій в освітній процес та розроблення гнучких освітніх програм з можливістю використання сучасних стратегій при викладанні дисциплін, розширити набір практичних ресурсів та онлайн-інструментів для забезпечення диференційованого підходу до навчання з урахуванням емоційного та психологічного стану студентів. Зокрема запропоновано індивідуальні консультавання в асинхронному режимі; забезпечено доступ студентів до інформаційних та методичних матеріалів, необхідних для здійснення навчання.

Не менш важлива вчасна й зрозуміла комунікація зі студентами, виявлення проблем та пропонування варіантів рішень для їх розв'язання, підтримка психологічного здоров'я студентів та викладачів (упровадження програм надання психологічної допомоги для реабілітації, адаптації й підтримки; залучення та підготовка психологів; інформаційна підтримка). Для учасників навчального процесу, які перебувають в лавах ЗСУ, підрозділах територіальної оборони, займаються волонтерською діяльністю необхідно розглянути особливі умови навчання (встановлення індивідуального графіка навчання, надання академічної відпустки).

Здійснюється контроль щодо якісного виконання дистанційного навчання, своєчасної здачі та перевірки робіт. Викладачі пропонують студентам оригінальні завдання та перевіряють їх виконання на добросовісність і плагіат.

Організація освітнього процесу для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання у дистанційному режимі з використанням запропонованих заходів сприятиме успішній реалізації права на якісну освіту в умовах правового режиму воєнного стану [4].

1 Якість освіти / М-во освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/yakist-osviti> (дата звернення: 20.09.2022).

2 Яким буде новий навчальний рік для студентів і вишів – Освіта. URL: https://24tv.ua/education/yakim-bude-noviy-navchalniy-rik-dlya-studentiv-vishiv_n2138786 (дата звернення: 20.09.2022).

3 Пропозиції щодо вирішення проблем учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану | Освітній омбудсмен України. URL: <https://eo.gov.ua/propozytsii-sluzhby-osvitnoho-ombudsmena-shchodo-vyrishennia-problem-uchasnykiv-osvitnoho-protsesu-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/08/18/> (дата звернення: 20.09.2022).

4 Особливості забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного стану. URL: <https://www.pdatu.edu.ua/news-01/osoblivosti-zabezpechennya-osvitnoho-protsesu-v-umovakh-voennogo-stanu.html> (дата звернення: 20.09.2022).

*Д-р техн. наук, професор Т. В. Бутько,
кандидати техн. наук, доценти
Т. Ю. Калашнікова, Т. В. Головка
кафедри управління експлуатаційною роботою
Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)*

ІНТЕГРАЦІЯ РИЗИК-ОРІЄНТОВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС В УКРДУЗТ

Головним завданням освіти в умовах війни Міністерство освіти вважає пристосування освітнього процесу до умов воєнного часу. Необхідною є адаптація до жорстких умов війни, в якій зараз перебуває Україна, до тих загроз та ризиків, що постають перед нами. Адаптація важлива насамперед із обов'язковим дотриманням якості освіти, що впливає на добробут нашої країни у майбутньому [1, 2].

У рамках навчального процесу УкрДУЗТ дистанційна форма навчання не є новою. Вона дає змогу визначати місце, час та темп навчання. Але війна наклала додаткові перепони:

- вимушене перебування суб'єктів навчального процесу на окупованих територіях, у зонах активних бойових дій та у зонах постійних обстрілів, наявність внутрішньо переміщених осіб, та тих, хто виїхав за кордон. А це і студенти, і викладачі;

- небезпека, що з цим пов'язана;
- проблема доступу до Інтернету тощо.

Перед нами постало багато питань і проблем, які потребують рішення, починаючи від вступу до отримання диплому.

Університет є центром інтелектуальної підтримки оборони України. Робота кожного працівника, а також студента має бути спрямована на перемогу України над ворогом. Саме тому запропоновано спрямування навчального процесу на ризик-орієнтовані технології при формуванні тематики випускних кваліфікаційних робіт.

Управління ризиками взагалі являє собою процес, спрямований на прийняття і виконання управлінських рішень з метою зниження ймовірності виникнення несприятливої події та мінімізацією можливих втрат в результаті її настання [3]. Для ефективного управління ризиками першочерговим є їх ідентифікація, виявлення рівня небезпеки з аналізом та оцінкою ризиків, виявлення стратегії реагування на ризик шляхом підбору відповідних методів боротьби з ними, контроль, моніторинг, оцінювання результатів впливу обраних методів на ризик з регулярним відстеженням змін та розвиток подальшої стратегії впливу на ризик.

Також врахувати фактор ризиків необхідно і при викладанні окремих дисциплін, що пов'язані з організацією перевезень пасажирів, вантажів та їх безпекою в умовах збройної агресії проти нашої країни.

1. Завдання закладів вищої освіти в умовах воєнного стану. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UIyfUsr7EKc/>. (дата звернення: 10.08.2022).
2. Освіта в умовах воєнного стану. URL: <https://eo.gov.ua/osvita-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/04/11/>. (дата звернення: 10.08.2022).
3. Кульова Д. О. Формування автоматизованої технології перевезення небезпечних вантажів на основі ризик-орієнтованих підходів: дис... канд. техн. наук: 275 – транспортні технології. Харків, 2020. 150 с.

Кандидати техн. наук, доценти
О. А. Малахова, Г. М. Сіконенко, О. Е. Шандер
кафедри управління експлуатаційною роботою
Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОНЛАЙН-ОСВІТИ В УкрДУЗТ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан впливає на всі аспекти суспільства: на економічне, соціальне життя, психосоціальну стабільність населення, освітню систему тощо. Взаємозв'язок між усіма цими аспектами різко впливає на студентів. Студенти, які є майбутнім суспільства в постконфліктному періоді, під час навчання ще повинні отримати компетенції для власного розвитку і явлення себе професійно придатними на виробництві.

Освіта під час воєнного стану може характеризуватися такими основними рисами: невпевненість, нестабільність, відсутність матеріально-технічних ресурсів та відсутність підтримки.

Родини часто перемищуються, шукаючи безпечніше місце. У багатьох випадках вони переїжджають з одного мікрорайону в інший, з одного міста до іншого, і навіть до іншої країни [1]. Це питання нестабільності притулку спричиняє економічну, емоційну, а також соціальну нестабільність для переміщених осіб, яким довелося залишити всі свої речі, в тому числі і технічні засоби інформації, та тимчасово оселитися в іншому притулку в іншому суспільстві.

Під час воєнного стану викладачі та студенти вимушені переміщуватися в найбільш безпечні райони в межах України або за кордон. З 24 лютого близько 24 % студентів та 33 % викладачів факультету є внутрішньо переміщеними особами, а відповідно 12 % та 18 % виїхали за кордон. Крім того, в таких умовах змінюються пріоритетні завдання щодо виживання, такі як безпека, харчування, здоров'я та пошук житла. Націлювання на освітню систему під час воєнних дій призводить до зниження доступу до освітніх ресурсів, погіршення якості освіти та зниження навчальних досягнень.

Аналіз відвідування занять з дисциплін «Управління експлуатаційною роботою» та «Пасажирські перевезення» у другому семестрі показав, що контингент студентів, присутніх на заняттях зменшився на 3 %.

Хоча ситуація з воєнним станом, а попередньо з захворюванням на Covid 19, робить складним і неможливим використання звичайних освітніх систем, швидкий прогрес у галузі інформаційних та комунікаційних технологій може значно допомогти.

Деякі закордонні компанії прагнуть підтримати українських науковців та студентів. Так, видавничий дім Elsevier запропонував дослідникам та студентам, переміщеним з України, вільний доступ до бази публікацій ScienceDirect. З метою полегшення студентам виконувати свою роботу за складних обставин створено ресурсний центр, де українські студенти і дослідники можуть зареєструватися, щоб отримати доступ до додаткових досліджень Elsevier, таких як Scopus, з анотаціями до всіх статей.

Повноцінно замінити аудиторні заняття практично неможливо, але покращити якість засвоєння матеріалу пропонується завдяки:

- використанню записів на платформі Zoom всіх видів навчальних занять з подальшим розташуванням або у хмарному сховищі з наданням студентам доступу до файлу, або передачі медіафайлу іншим зручним способом з використанням менеджерів;

- наданню права запису на платформі Zoom заняття безпосередньо студентам;

- для введення графічної інформації підвищеної складності рукописним способом використовувати діджитайзер (графічний планшет), SONY-сканерів тощо;

- використанню наявного у середовищі Youtube допоміжного відеоматеріалу за темами (за наявності).

Використання записів дозволить студентам покроково переглядати відеоматеріали занять та виконувати роботи у квазіреальному масштабі. Нарешті, незважаючи на виклики, ми вважаємо, що навчання в онлайн-режимі з використанням сучасних інформаційних та комунікаційних технологій переважають недоліки.

1. Barriers to Education in Conflict-Affected Countries: Policy and Opprtunities. Commissioned by UNESCO. Retrieved November 23, 2016. URL: <http://allinschool.org/wp-content/uploads/2015/01/OOSC-2014-Conflict-and-education-final.pdf>.

СЕКЦІЯ МЕХАНІКО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

*Д-р техн. наук, професор
кафедри інженерії вагонів та
якості продукції Є. С. Геворкян*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ У ВОЄННИЙ ЧАС

Нині ми живемо у складний воєнний час. За таких умов проведення будь-якого виду online занять стає проблематичним. Постійна зміна місця дислокацій студентів та викладачів, нестабільність зв'язку в інтернеті створюють особливі умови для проведення занять. У цих умовах необхідно передбачити можливість прямого контакту зі студентами, можливість використання інших видів комунікацій: електронної пошти, телеграм-каналів, вайберу та інших видів зв'язку.

Оскільки виникають труднощі щодо лекційних занять, необхідно основний акцент перекласти на індивідуальні самостійні заняття студентів. Під час лекцій ставляться основні питання, тезисно обговорюються особливості даного заняття, акцентуються на особливостях цієї теми лекції. Задається список літератури до кожної лекції, посилення на Youtube канали та інтернет-сайти.

У разі неможливості проведення online занять, одразу здійснюється перехід на альтернативні канали зв'язку. Під час практичних занять та лабораторних робіт студенти презентують свої роботи, які задає викладач. Індивідуальні заняття щодо одного з видів комунікацій за домовленістю з викладачем. Таким чином, в умовах воєнного часу від викладачів потрібна більш концентрована подача матеріалу, а докладне вивчення основного розгорнутого матеріалу виконується самими студентами.

*Д-р техн. наук, професор О. С. Крашенінін
канд. техн. наук, старший викладач
О. М. Обозний
кафедри експлуатації та ремонту
рухомого складу*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Згідно Конституції України (ст. 53) кожен громадянин нашої країни має право на отримання освіти. І держава повинна забезпечувати доступність і

безкоштовність вищої освіти. Але життя змусило ЗВО сполучати дві форми освіти: безкоштовну і контрактну.

Контрактна система освіти для багатьох студентів і їх родин непідйомна, особливо під час воєнного стану. Слід відмітити також, що платність освіти в наших реаліях не є запорукою отримання конкурентних та необхідних знань і вмінь.

Навпаки, зацікавленість в отриманні знань повинна бути усвідомленою для студента і перспективною при працевлаштуванні (місце працевлаштування, висока оплата праці). Саме тому сьогодні виникає необхідність сполучення нових форм і методів освіти і директивних моделей.

При директивній моделі освіти передбачається спілкування викладача зі студентами при постійному контролі з боку викладача.

Ефективність такої взаємодії полягає в передаванні знань за допомогою раціональної організації змісту навчального процесу і контролю.

Однак, в умовах воєнного стану викладання повинно сполучатися з інноваційною моделлю освіти із використанням:

- методів проблемного викладання;
- презентацій;
- дискусій;
- методів мозкового штурму;
- ділових і ролевих ігор;
- бліц-опитувань;
- методу анкетування.

Основна мета інноваційної освіти:

- підвищити зацікавленість студентів;
- наблизити освіту до практичного досвіду повсякденного життя;
- адаптація до змінних умов життя;
- підвищення психологічної стійкості;
- розвиток навичок урегулювання конфліктів.

Одним з ефективних методів активізації навчального процесу є метод проблемного навчання: лекція-діалог на основі спроби самостійного аналізу і узагальнення навчального матеріалу.

Критеріями інтерактивної освіти є: можливість неформальної дискусії, збільшення кількості семінарів, групові завдання.

Тобто відпрацювання таких прийомів і методів освіти, які були б націлені на активізацію творчого потенціалу студентів і їх бажання вчитися навіть в умовах воєнного стану.

Багатство країни формується за рахунок людського капіталу і знань. Всі війни закінчуються, а відновляти економіку, промисловість, культуру повинні розумні, кваліфіковані, підготовлені члени суспільства, яких держава повинна зберегти заради відновлення і розвитку країни.

*Канд. техн. наук, доцент кафедри
електроенергетики, електротехніки
та електромеханіки О. Є. Зінченко
Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)*

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ GOOGLE ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

В умовах війни дистанційне навчання є найчастіше єдиним виходом для продовження освітнього процесу. Організація освітнього процесу залежить від наявності необхідного оснащення.

У рамках партнерства Google та Міністерства цифрової трансформації освіти України отримують 43 тисячі ноутбуків Chrombook для дистанційного навчання. Партнерство здійснюється в співпраці Мінцифри, Міносвіти з проектом Google for Education. Надається фінансова допомога для закупівлі, ліцензування та розповсюдження ноутбуків Chrombook для українських викладачів. Партнером проекту виступає Юнеско.

Google співпрацює з освітніми організаціями, щоб навчити використовувати Google Workspace for Education функціонал. Також деякі функції Google Workspace for Education стали безкоштовними до кінця року. Наприклад, проводити зустрічі для кількості учасників до 250, робити запис зустрічей безпосередньо у хмарному середовищі з можливістю подальшого перегляду.

Протягом 2022\2023 навчального року Міністерство освіти і науки України за підтримки Google Україна організує безоплатне навчання в межах програми «Цифрові інструменти Google для освіти». Заклади освіти мають змогу отримати спеціальний статус «Заклад освіти – учасник програми Google» for Education, якщо 50 % колективу отримують сертифікати цього навчання.

Навчання відбувається у навчальних кімнатах Google Класів, забезпечується зв'язок і консультації команди тренерів. До кожної теми публікується запис лекції та викладаються завдання, що дозволяє опрацювати матеріал у зручному темпі.

Навчальний курс розбито на декілька сесій, після проходження кожної учасник отримує відповідний сертифікат.

*Канд. техн. наук, доцент С. В. Бобрицький,
канд. ф.-м. наук, доцент Н. А. Аксьонова
кафедри механіки і проектування машин
Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРЕТИЧНА МЕХАНІКА» В СКЛАДНИХ ТЕХНІЧНИХ УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Основним завданням системи дистанційного навчання є забезпечення доступу студентів до навчальних матеріалів у будь-який час. Однак з огляду на ведення бойових дій, зокрема, і в Харківській області, ймовірно виникнення різного характеру технічних проблем. Під час неможливості доступу до системи ДН Moodle, в тому числі і через відсутність електропостачання, виникає необхідність забезпечення безперервності навчання альтернативними методами надання студентам освітніх послуг. У зв'язку з вищевикладеним на кафедрі «Механіка і проектування машин» розроблено підхід з організації доступу студентів до всіх інформаційних та методичних матеріалів навчальної дисципліни «Теоретична механіка» за допомогою telegram-боту.

Програма дисципліни передбачає проведення лекційних, практичних занять, виконання розрахунково-графічних завдань та проходження тестування. Всі ці елементи містить також і бот. Студенти в діалоговій формі мають можливість ознайомлюватись із силабусом дисципліни, вивчати лекції, довідуватись про заплановані завдання та надіслати виконані на перевірку, проходити тести з самоконтролю, дізнаватись про власні результати з індивідуальних завдань та модульні відмітки. Незважаючи на те, що дистанційне навчання відбувається в асинхронному режимі, бот дозволяє навчатись у формі діалогу, доповнюючи собою спілкування з викладачем.

Таким чином, застосування ботів при вивченні дисциплін дає змогу створити альтернативний доступ до матеріалів курсу та забезпечити гнучкість навчання, коли викладач обирає та задає послідовність розглядання тем і виконання завдань. Також безперечною перевагою саме telegram-боту в сфері освіти є той факт, що даний ресурс є мобільним, зручним у використанні і популярним серед молоді взагалі. Під час розроблення боту з «Теоретичної механіки» велика увага приділялась не тільки наповненню навчальними матеріалами, а і способам підвищення мотивації учасників освітнього процесу, особливо в сучасних складних умовах.

*Канд. техн. наук, доцент Ю. А. Бабіченко,
асистент А. В. Онищенко
кафедри теплотехніки, теплових двигунів та
енергетичного менеджменту
Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Дистанційна освіта є одним із основних напрямків навчання в університетах науково-технічного спрямування в сучасних умовах. Для таких університетів лабораторна робота є важливим і в той самий час проблемним місцем при проведенні дистанційних занять. Основна причина полягає в необхідності збирати студентів за певним розкладом у практичній лабораторії та працювати у заздалегідь визначений час більш-менш синхронно з присутнім у лабораторії викладачем.

Багато проблем, з якими стикаються студенти при дистанційній роботі в лабораторії, витікають з неналежної підготовки до таких занять. Можна вважати, що ця підготовка складається з кількох частин: орієнтація (знання місця розташування обладнання в схемі лабораторної установки); принцип дії обладнання, що використовується в роботі; розуміння теорії, що лежить в основі експериментів. Адекватна підготовка студентів при дистанційному навчанні є важким завданням. Крім того, необхідно налаштувати якісне проведення лабораторних занять за межами освітнього закладу. Рішення вищевказаної проблеми можна знайти шляхом адаптації віртуальних лабораторій, які є важливим освітнім інструментом, що дає змогу досягти необхідних цілей навчання за відсутності фізичної присутності в лабораторній аудиторії. Серед багатьох переваг віртуальних лабораторій найголовнішими є такі: можливість проведення процесів віртуально, включно з використанням дорогого обладнання; доступ до навчальних і дослідницьких матеріалів полегшений для обох сторін (студенти та спеціалісти); можливість проводити навчання в будь-який час та з будь-якої точки світу.

Основна мета освітньої віртуальної лабораторії – надати засоби симуляції, інструменти, програми та необхідні умови, які створюють ефективний простір, де можна проводити експерименти, спілкуватись та використовувати для співпраці, підтримки та обміну знаннями.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ЦЕНТРУ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ	4
СЕКЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ	29
СЕКЦІЯ ФАКУЛЬТЕТУ ІНФОРМАЦІЙНО-КЕРУЮЧИХ СИСТЕМ ТА ТЕХНОЛОГІЙ	39
СЕКЦІЯ БУДІВЕЛЬНОГО ФАКУЛЬТЕТУ	48
СЕКЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ	55
СЕКЦІЯ ФАКУЛЬТЕТУ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ПЕРЕВЕЗЕНЬ	80
СЕКЦІЯ МЕХАНІКО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ...	92

Питання забезпечення якісної вищої освіти в Українському державному
університеті залізничного транспорту в умовах воєнного стану

ТЕЗИ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
УНІВЕРСИТЕТУ

(29–30 листопада 2022 року)

Відповідальний за випуск Індик Н. В.

Підписано до друку 02.11.2022 р.

Умовн.-друк. арк. 5,75.

Український державний університет залізничного транспорту,
61050, Харків-50, майдан Фейєрбаха, 7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6100 від 21.03.2018 р.